

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบการจัดการ
การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์
บ้านท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยาณี กุลชัย

26 ก.ค. 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮม สเตย์ บ้านท่าคา อำเภอดำรงวิทยารพช. จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าคา และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และเพื่อสร้างแผนการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บ้านท่าคา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 3 กลุ่ม คือ 1) ประชากรตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่ทำการพักค้างคืนที่โฮมสเตย์บ้านท่าคา ในช่วงเดือนธันวาคม 2549-เดือนกุมภาพันธ์ 2550 จำนวน 174 คน 2) กลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าคา ที่ไม่ได้ประกอบการทำโฮมสเตย์ และ 3) ประชากรที่ดำเนินการจัดทำที่พักและการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในบ้านท่าคา จำนวน 11 ราย โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามประชากรทั้ง 3 กลุ่ม และการจัดเวทีการเรียนรู้ระหว่างผู้ประกอบการแบบโฮมสเตย์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา มีลักษณะของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-29 ปี มาท่องเที่ยวกับเพื่อนมากที่สุด ต้องการมาท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน รู้ข้อมูลด้านโฮมสเตย์จากเพื่อน รองลงมาคืออินเทอร์เน็ต ฟังพอใจในกิจกรรมการต้อนรับที่นำประทับใจจากเจ้าของบ้านและสมาชิกกลุ่มมากที่สุด มีความรู้สึกเหมือนเป็นญาติ โดยมีความพึงพอใจรวมในกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 โดยกลุ่มโฮมสเตย์บ้านท่าคา เป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่จัดตั้งขึ้นมาอย่างเป็นทางการโดยการชักนำของหน่วยงานของรัฐคือ พัฒนาชุมชนตำบล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดระบบการบริหารงานโดยมีประธานกลุ่ม เป็นผู้บริหารจัดการ และมีการประชุมกันทุกเดือน แต่การบริหารงานยังไม่เป็นระบบ กฎระเบียบของกลุ่มมีในเรื่องของการเข้าพัก ค่าที่พัก แต่พบว่าการไม่รักษากฎระเบียบจนก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าคาต่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ คิดว่าทำให้ชุมชนมีชื่อเสียง ได้รับงบประมาณเพิ่มจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาพัฒนา อยากให้เปิดโอกาสรับสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์เพิ่มขึ้น และขอให้กลุ่มโฮมสเตย์ออกกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะเรื่องเสียงดัง อยากให้มีการอนุรักษ์ต้นลำพูและเพิ่มปริมาณมากยิ่งขึ้น สำหรับแผนการจัดการของกลุ่มโฮมสเตย์ มีทั้งหมด 6 แผนคือ แผนการตลาดและประชาสัมพันธ์ แผนแผนการจัดการมาตรฐานที่พักและบริการแผนการจัดการความปลอดภัย แผนการพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยวโฮมสเตย์ การอบรม การดูงาน แผนการจัดการการบริหารจัดการระบบ และแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท่าคา

Abstract

Development of Management pattern in BanThaka Amphoe Ampawa, Province Samutsongkhram by participatory action research process for community participation. These research objectives were (i) to study general information of BanThaka community and home stay –tourism (ii) to make Home stay management action plan by participation of community process. We were collected data from 3 groups: i) Sample of populations who were stayed in Ban Thaka home stay between December, 2007 to February, 2008 were 174 heads. ii) population sample group who were lived in Thaka Community and haven't home stay business and iii) Sample of populations who were managed accommodation and home stay business in BanThaka community were 11 head. The data were collected through the use of questionnaires for surveying all of Samples and community forum between entrepreneurs and authorities for making Home stay management action plan. Results revealed that the perspective of tourist toward homestay-tourism were the most of all tourism were female who were 20-29 years old. They were came with them friends. Their purpose were relaxed. Home stay information were exposed from their friends, internet, respectively. Their attitudes having positive impression towards welcome from host and member groups, warm relationship look like their family, respectively. All of appreciations for tourism activities mean were 4.28.

BanThaka home stay group were formal established by Tambon Community Development organization and Tourism Authority of Thailand. Administration system were head of member who were administrated, managed and met conferences every month. Their problems were conflicted of members because they weren't implement in discipline of their group. The opinions of people who were lived in this area were though that this business were made their community were very popular moreover they were received more fund from involved organizations. They were requested to open for more new member beside their suggestion were set of rule especially loud sound and were protected and planted more Cork tree (*Sonneratia caseolaris* Gaerth.)

Home stay management action plan were 6 planes: marketing and advertisement plan, standard accommodation and service security plan, personnel development plan, training and make a study trip, Administration system plan and conservation of natural resources plan in Thaka.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน” ฉบับนี้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเงินรายได้คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2549 เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและแหล่งทุติยภูมิ เป็นงานวิจัยที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก นักวิจัยให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ที่ทำคา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ประชาชนที่อาศัยในชุมชน และผู้ประกอบการโฮมสเตย์หรือสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ในบ้านท่าคา มีการสัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม สังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลมาวิเคราะห์ที่ได้รับข้อมูลที่มีประโยชน์และมีคุณค่าสำหรับการจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างแท้จริง

ผู้วิจัยขอกราบพระคุณ คณะสังคมศาสตร์ที่ให้ทุนสนับสนุนในการทำวิจัย ชาวบ้านหมู่ที่ 2 บ้านคลองศาลา ตำบลท่าคาทุกคน ชาวกลุ่มเรือพาย สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ และคุณลุงจัญญะเจือไทย ในการต้อนรับอย่างอบอุ่น ความร่วมมือในการทำงานวิจัย ทำให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1 ความสำคัญของปัญหา	2
2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
4 ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	2
5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	2
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	3
1.แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	
2.แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	
3.แนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์	17
4.แนวทางการพัฒนานักกิจกรรมที่พักสัมผัสวัฒนธรรม (Baan Phak)	22
5.การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์	27
6.กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์	30
7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับPAR การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	42
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	54
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำการวิจัย	54
3. กรอบแนวคิดในการทำการวิจัย	55
บทที่ 4 ผลการศึกษา	56
ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่มีต่อ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของชุมชนท่าคา	56
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ บ้านท่าคา	66
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตลาดน้ำท่าคา	72
ตอนที่ 4 แผนการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ชุมชนท่าคา โดยกระบวนการมีส่วนร่วม	85

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอนะ	92
บทที่ 6 เอกสารอ้างอิง	95
ภาคผนวก	98

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์	31
2	ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	57
3	ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคาในด้านต่างๆ	61
4	ความพึงพอใจรวมของการจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคาในแต่ละด้าน	65
5	ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มประชาชนในบ้านท่าคา	75
6	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	77
7	การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	79
8	ผลกระทบของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	80
9	การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในชุมชน	82
10	แผนการจัดการที่ควรมีในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	83
11	การวางแผนและกฎระเบียบในการจัดการท่องเที่ยว	84

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	องค์ประกอบด้านพื้นที่ของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	19
2	แผนที่ชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านคลองศาลา ที่ตั้งของโฮมสเตย์ชุมชนท่าคา	72

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะการท่องเที่ยวสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศปีละหลายแสนล้านบาท ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวและเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่การท่องเที่ยวได้พัฒนาและขยายตัวค่อนข้างสูงนั้น การท่องเที่ยวเองกลับสร้างผลกระทบด้านลบทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงได้เกิดแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ขึ้น อันจะก่อให้เกิดการปฏิบัติต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม ในปัจจุบันได้มีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เข้าใจธรรมชาติ มีการจัดการเพื่อรักษาระบบสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน อีกทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มคนที่ต้องการความรู้ ประสบการณ์ใหม่ เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว การเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว โดยชุมชนได้สร้างรายได้อย่างยั่งยืน องค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการท่องเที่ยวคือที่พัก (Accommodation) ซึ่งได้มีการกล่าวถึงที่พักแบบโฮมสเตย์อย่างแพร่หลาย โฮมสเตย์ (Home Stay) เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นการจัดการที่พักของชาวบ้านในชุมชนให้แก่ผู้มาเยือนด้วยความยินยอมและเต็มใจของเจ้าของบ้าน ซึ่งบ้านพักที่ให้บริการต้องมีห้องพักหรือพื้นที่ที่สามารถรองรับและสามารถให้บริการแก่ผู้มาเยือนได้ตามขีดความสามารถ การพักร่วมกับชาวบ้านก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวเป็นการสร้างความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ในวิถีชีวิตชุมชน เกิดทัศนคติ (Attitude) ที่ดีต่อชุมชน ที่มาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน รวมทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจและความพึงพอใจ (Appreciation and Impression) จากวิถีชีวิตและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนด้วย (มธุรส, 2544)

โดยการจัดทำโฮมสเตย์ต้องมองว่าบ้านไม่ใช่แค่เป็นที่พักเท่านั้น แต่ต้องประกอบด้วยคน และจิตวิญญาณของชุมชน และสิ่งที่สำคัญการเต็มใจที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นในการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์ ต้องให้ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง มีส่วนร่วมในการจัดการ มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ปัญหาและผลกระทบของการจัดโฮมสเตย์ในชุมชน คือ 1) ปัญหาด้านความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ระดับการบริการและความไม่พร้อมของเจ้าของบ้านในการรับนักท่องเที่ยว 2) ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยว 3) ปัญหาความแตกแยกของชุมชน/ ความขัดแย้ง การแข่งขันกัน เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับ 4) ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างแขกผู้มาพักกับเจ้าบ้าน 5) ปัญหาความบิดเบือนทางวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมทางท้องถิ่น 6) ปัญหาความปลอดภัย (สำหรับแขกผู้มาพักและเจ้าของบ้านเอง) 7) ปัญหาความเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว 8) ปัญหาความไม่ชัดเจนของนโยบายของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น 9) ปัญหาด้านภาษาและการสื่อสาร และ 10) ปัญหาด้านการตลาด เครือข่ายของการสำรองที่พัก การประชาสัมพันธ์ (ซูวิทย์ ศิริเวชกุล, 2544 รัตนภรณ์ มหาศรานนท์, 2546 และ Peterson Erick Holm, 2544) แต่อย่างไรก็ตามการจัดโฮมสเตย์ในพื้นที่ชุมชนก็ยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนจากการสร้างอาชีพใหม่ ธุรกิจต่อเนื่องกับชุมชน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว จนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

บ้านท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีลักษณะของการจัดการท่องเที่ยวโดยมีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ จากการรวมกลุ่มของชุมชน เนื่องจากลักษณะเด่นของทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์เฉพาะคือ ตลาดน้ำธรรมชาติ ในเวลาเช้าในวันขึ้นหรือแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ จะมีชาวบ้านและแม่ค้านำสินค้าจากสวนหรือผลิตภัณฑ์ทางเกษตรที่เกี่ยวข้องมาขายสินค้าให้กับชุมชนที่อยู่บริเวณรอบท่าคา ในอดีตนั้นตลาดนัดลักษณะนี้จะมีการจัดขึ้นทั่วจังหวัดสมุทรสงคราม โดยกำหนดการจัดนัดจากปฏิทินจันทรคติ แต่ปัจจุบันพบว่าตลาดนัด(ตลาดน้ำ) ลักษณะนี้ได้กลายสภาพไปหมดจากการพัฒนาสังคมที่มีถนนเข้าสู่ชุมชนจนทำให้ตลาดน้ำหายไป มีเพียงบ้านท่าคาเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่ยังคงดำรงเอกลักษณ์เฉพาะนี้อยู่ จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน และลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำ ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้าไปศึกษาถึงศักยภาพการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในปี 2543 และพบว่าบ้านท่าคาที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ จึงจัดให้มีการทำประชาคมในชุมชนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และพาคนในชุมชนท่าคาไปศึกษาดูงานกลุ่มหรือชุมชนที่มีการจัดการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ หลังจากนั้นทางหมู่บ้านได้รับเงินจากกองทุนเพื่อสังคม(SIF) ในการจัดทำโครงการเพื่อการศึกษาดูงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และได้จัดตั้งกลุ่มชุมชนในการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ขึ้นในปี 2543 ในระยะเริ่มแรกมีบ้านที่เข้าร่วมโครงการประมาณ 3-4 หลัง มีการจัดการโดยการทำประชาคมระหว่างผู้ที่เข้าร่วมเป็นบ้านพัก จนปัจจุบันมีบ้านที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 11 หลัง

อย่างไรก็ตามปัญหาในการจัดการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ในบ้านท่าคาก็พบปัญหาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านบ้านพัก ปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชนจากผลประโยชน์ที่จะได้รับ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objective of the Study)

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าคา และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์
2. เพื่อสร้างแผนการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บ้านท่าคา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Significance of the Study)

1) ผลเชิงปริมาณ

- การเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในพื้นที่ท่าคาร้อยละ 15
- แผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของบ้านท่าคา

2) ผลเชิงคุณภาพ

- ผู้ประกอบการและชุมชน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของตนเองได้ดีขึ้น
- เกิดแผนการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

4. ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา (Scope and Limitation)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ที่บ้านท่าคา ตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความพึงพอใจ ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งศึกษาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ปัญหาของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประชุมระดมความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operational Definition of Terms)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ หมายถึง การบริหารจัดการ และการให้บริการในเรื่องของ ที่พัก อาหาร ความปลอดภัย การจัดการ กิจกรรมท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม มูลค่าเพิ่ม และการส่งเสริมการตลาด ที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคา มอบให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ

โฮมสเตย์ หมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวมาพักค้างคืนที่โฮมสเตย์บ้านท่าคา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งมีการจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์
4. แนวทางการพัฒนากิจกรรมที่พาสัมผัสวัฒนธรรม
5. แนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท
6. การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์
7. กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์
7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับPAR การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน
8. ข้อมูลพื้นฐานของโฮมสเตย์บ้านท่าคา
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้างเพราะไม่ได้หมายถึงเฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องก็นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 5 - 7) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. การเดินทาง (Travel) หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง โดยมีการวางแผนเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางไกลหรือระยะทางไกลก็ได้

2. จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง มีจุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่ง ณ ที่นั้นมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

3. ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึง มีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่

หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้

การท่องเที่ยวจะต้องมีการเดินทางโดยสมัครใจเป็นการชั่วคราว โดยมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ ซึ่งความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเดินทางพอแบ่งออกได้เป็น 9 อย่างคือ

1. เพื่อพักผ่อนในวันหยุด
2. เพื่อวัฒนธรรมและศาสนา
3. เพื่อการศึกษา
4. เพื่อการกีฬาและความบันเทิง
5. เพื่อประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ
6. เพื่องานอดิเรก
7. เพื่อเยี่ยมญาติมิตร
8. เพื่อธุรกิจ
9. เพื่อประชุมสัมมนา

1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545 : 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่นๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังต่อไปนี้

1.2.1 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ

- 1) เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ
- 2) ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ
- 3) ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน
- 4) ก่อให้เกิดการกระจายรายได้
- 5) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น
- 6) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต

1.2.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ

- 1) ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น
- 2) ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น
- 3) ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- 4) ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา
- 5) ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น
- 6) ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็น

สินค้าที่ระลึกจำหน่าย

7) ช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี

1.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวขยายตัว

การท่องเที่ยวเป็นสาขาที่เจริญเติบโตของมนุษยส่วนใหญ่อยู่แล้ว ยังมีปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวก็ยิ่งทำให้มนุษย์มีการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวขยายตัวที่สำคัญมี 6 ปัจจัย ในที่นี้ขอยกแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 3 - 5) มากล่าวไว้ ณ ที่นี้คือ

1.3.1 การพัฒนาด้านคมนาคมขนส่ง เมื่อมีการพัฒนาด้านคมนาคมขนส่งให้เจริญก้าวหน้าทั้งด้านขนาดและความเร็ว ทำให้สามารถขนส่งผู้โดยสารได้เป็นจำนวนมาก เช่น มีการผลิตรถยนต์บรรทุกผู้โดยสารที่เรียกว่ารถทัวร์โค้ช ซึ่งสามารถบรรทุกผู้โดยสารเป็นจำนวนมาก และนั่งได้สะดวกสบายปลอดภัย เหมาะสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวระยะทางไกลๆ เป็นต้น จึงมีการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

1.3.2 การพัฒนาด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม เมื่อมีการพัฒนาด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมอย่างมากทำให้เกิดสื่อชนิดใหม่ๆ ที่สามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน เช่น ระบบสื่อสารผ่านดาวเทียม เป็นต้น ทำให้มนุษย์สามารถรับรู้ข่าวสารทางการท่องเที่ยวมากขึ้น และต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวตามข่าวสารที่ได้รับนั้น จึงเกิดการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

1.3.3 การมีเวลาว่างมากขึ้น เมื่อมีการพัฒนาเครื่องจักรขึ้นมาแทนแรงงานมนุษย์มากขึ้น ทำให้มนุษย์มีเวลาว่างมากขึ้นกว่าเดิม ประกอบกับมนุษย์ต้องการพักผ่อนและแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ ซึ่งการท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ จึงทำให้มีการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

1.3.4 การมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เมื่อเศรษฐกิจโลกมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการผลิตแบบมวลชน (Mass Production) ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการผลิตมากขึ้น สามารถเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนได้มากขึ้น บ่อยขึ้นและนานวันขึ้น จึงเกิดการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

1.3.5 การพัฒนาด้านการตลาด เมื่อมีการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวต้องพัฒนาการตลาดให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีทั้งการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ในสื่อมวลชนมากขึ้น อันเป็นการกระตุ้นให้ผู้คนเกิดความต้องการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ประกอบกับธุรกิจการจัดนำเที่ยวมีบริการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย เช่น การจัดกรุ๊ปทัวร์ในราคาเหมาจ่ายที่ถูก มีระบบการท่องเที่ยวก่อนผ่อนจ่ายเงินภายหลัง เป็นต้น ล้วนแต่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

1.3.6 ความร่วมมือระหว่างประเทศในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโลก นับเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้การท่องเที่ยวของโลกเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization - WTO) เป็นผู้ประสานงานด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศภายใต้การสนับสนุนขององค์การสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว ให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาด้านการ

ท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ อำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความสะดวกสบายและมีเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก

1.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

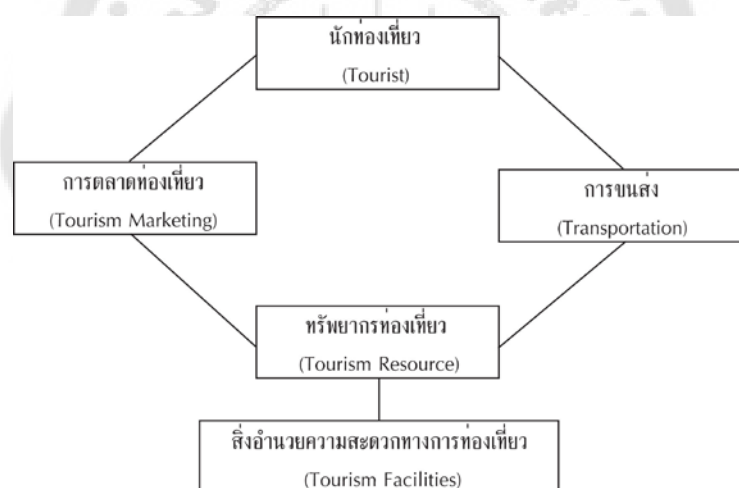
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2543) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่จะต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร (ดังภาพที่ 1) คือ

1.4.1 นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้ สามารถแบ่งนักท่องเที่ยวออกได้เป็น 6 ประเภท คือ

1) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ หมายถึง บุคคลที่ไม่ได้พำนักถาวรในราชอาณาจักรไทย

2) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน

3) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งโดยไม่ได้ค้างคืน

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ที่มา : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2543)

4) นักท่องเที่ยวภายในประเทศ หมายถึง บุคคลทุกสัญชาติที่มีที่พำนักอาศัยถาวรอยู่ในราชอาณาจักรไทย และเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งในอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ถิ่นที่อยู่ประจำของเขา

5) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไปค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบันแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน

6) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ได้พักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบัน

1.4.2 การตลาดท่องเที่ยว การที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว นั้น จะต้องมีการตลาดท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน แล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว นั้น โดยการตลาดท่องเที่ยวอาจทำได้ 2 วิธีคือ

1) การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ทาง การท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

2) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อสารข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวน กระตุ้น เร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวของตน

1.4.3 การขนส่ง เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใดแล้ว ก็ต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว นั้น ซึ่งการขนส่ง หมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับสู่ภูมิลำเนา การขนส่งแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทคือ

- 1) การขนส่งทางรถยนต์
- 2) การขนส่งทางรถไฟ
- 3) การขนส่งทางเรือ
- 4) การขนส่งทางเครื่องบิน

1.4.4 ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติสามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ ถ้ำ น้ำตก ชายทะเล หาดทราย เป็นต้น

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามความประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ เป็นต้น

3) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การแข่งขันกีฬา งานเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นต้น

1.4.5 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เป็นสรรพสิ่งที่รองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัย โดยสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยตรง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะ ประกอบด้วย 2 อย่างคือ

1.1) การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกประเทศ เป็นการอำนวยความสะดวกในการผ่านเข้าและออกประเทศของนักท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนถ่ายกระเป๋าเดินทาง การตรวจตราหนังสือเดินทาง การต่อวีซ่า เป็นต้น

1.2) การให้บริการท่องเที่ยว เป็นการให้ความสะดวกในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ การให้บริการ 5 ประเภทคือ (1)บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว (2)บริการที่พักแรม (3)บริการอาหารและบันเทิง (4)บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (5)บริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

2) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว รัฐบาลก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ ประกอบด้วย 3 อย่างคือ

2.1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายในความเป็นอยู่ และส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

2.2) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐบาลให้ความปลอดภัยทั้งร่างกาย ทรัพย์สินและการเดินทางแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว ด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม ปล้นจี้ การก่อความไม่สงบ และความปลอดภัยจากบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เสริมหรือสนับสนุนเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงาม และการบริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

1.5 หลักการในการจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้อง คำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไร ทิศทางและประสบความสำเร็จล้มเหลว (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543)

การจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบต้องยั่งยืนนั้น ถือหลักการเดียวกัน มีการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์อันยาวนานที่สุด (รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2545) มี หลักการดังนี้

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ผู้รับผิดชอบ การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทาง วัฒนธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็น คุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญประกอบอยู่ด้วย
2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกัน วางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหา ทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน หรือใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากร ที่หายาก
3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการ รักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยการเพิ่มคุณค่า และ มาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้น หรือกลับไป เที่ยวซ้ำอีก
4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planing) ผู้รับผิดชอบ การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนากับ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น แผนพัฒนาของ สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น
5. ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นโดยสรรหาความโดดเด่น ของทรัพยากรในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมงานกับท้องถิ่น โดยเข้าร่วมทำในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย

7. หมั่นประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับชุมชนหรือประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขายให้พร้อม มีเพียงพอต่อการเผยแพร่ ซึ่งอาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวที่เป็นเอกสารแผ่นพับ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบและการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

หลักการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง 10 ประการนี้ สามารถใช้เป็นกรอบการปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวทุกรูปแบบได้

การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543)

ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบ ดังนี้คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

2. การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ

3. การตลาดท่องเที่ยว เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวในแต่ละระบบย่อย มีองค์ประกอบอีกมากมายที่มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันและมีความสัมพันธ์ต่อกัน นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนอกระบบ เช่น ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ภูมิอากาศ ชุมชน กิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ในพื้นที่ ระบบนิเวศ ป่าไม้ แหล่งน้ำ และอากาศ ตลอดจนการบริหารและจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมนอกระบบเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การจัดการการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่นั้น มักประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาอยู่เสมอ จนทำให้ผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการ ผู้ประกอบการ รวมถึงประชาชนในท้องถิ่นพยายามหาความหมาย ทางออก และทางเลือกของการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

2.2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 17 - 19) ได้กล่าวไว้เน้นครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (Key Elements) 4 ประการคือ

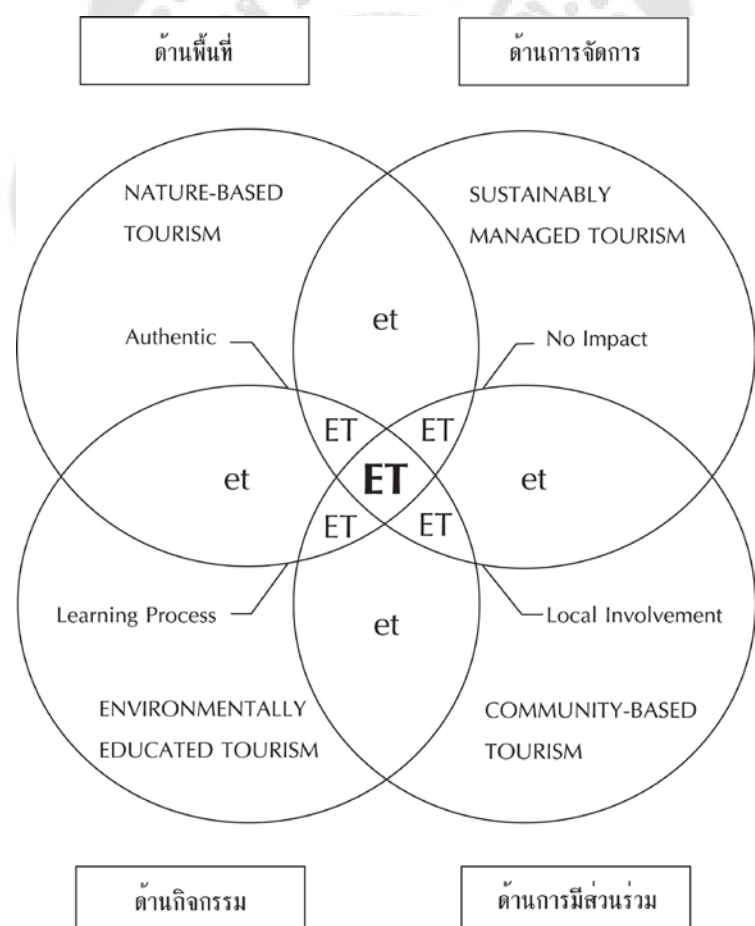
1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก (Nature - Based) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้นๆ

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน (Involvement of Local Community) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยหมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ (ดังภาพที่ 2)

หมายเหตุ : 1. ดัดแปลงจาก Ralf Buckley 1994

2. ET, ET, et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวแบบ

Ecotourism

ภาพที่ 2 แสดงหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540)

และเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ที่แยกออกอย่างชัดเจนกับความสนใจในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ยกเว้นลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ) ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวธรรมชาติจึงไม่ใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จึงมีเพียงบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ก็ได้

2.3 การพิจารณาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านต่างๆ ในที่นี้ขอยกแนวความคิดของ กรูณาเดชาติวงศ์ ณ อยุธยา (2537) มากล่าวไว้ ณ ที่นี้คือ

ด้านนโยบาย/การวางแผน

1. ในการวางแผนควรระลึกไว้เสมอว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต้องมีส่วนช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน และจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อลดผลกระทบต่องีสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้เหลือน้อยที่สุด

2. การวางแผนต้องใช้ความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีโลกทัศน์กว้างและต้องมีความรู้เรื่องทรัพยากรอย่างแท้จริง โดยเฉพาะต้องผนวกเรื่องการลงทุนหรือต้นทุนสิ่งแวดล้อมด้วยไม่ควรคำนึงเรื่องตลาดเพียงอย่างเดียว

3. ต้องสร้างข้อจำกัดของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ล่อแหลมต่อการถูกกระทบกระเทือน

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความดั้งเดิมหรือความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ

5. นักวางแผนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องทำให้เกิดความพอดีระหว่างแนวคิดที่เป็นนามธรรมกับความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ

6. ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยต้องให้คุณค่าทางวัฒนธรรมระบบนิเวศ และชุมชนเท่าๆ กัน

ด้านธุรกิจ/การตลาด

1. ในการประกอบธุรกิจ ต้องเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเข้ามาดำเนินกิจการในส่วนที่เป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด และสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ คือ คนท้องถิ่นจะต้องยังคงเป็น เจ้าของที่ดินหรือกิจการของตนเองอยู่

2. ผลผลิตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรได้รับการจัดการทางการตลาด โดยนำเอาความเด่นที่ไม่เหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มาเป็นจุดขาย โดยมีแนวทางสำคัญคือ มีการวางแผนในการพัฒนาและส่งเสริมที่เหมาะสม

3. ธุรกิจการท่องเที่ยวต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับระบบบริหารและผู้นำท้องถิ่น

4. กลยุทธ์ตลาดที่ต้องนำมาพิจารณา

- กำหนดจุดยืนของสินค้า
- การลงทุนต้องทำให้สินค้ามีเอกลักษณ์
- ท้องถิ่นจะต้องเป็นเจ้าของกิจการอย่างน้อยร้อยละ 50
- ภาคเอกชนต้องยืดหยุ่นและปรับตัวให้เท่ากับธุรกิจท้องถิ่นได้
- ต้องมีการลงทุนด้านการฝึกอบรมผู้ประกอบการในท้องถิ่น

ด้านการให้ความรู้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องกระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ มีการนำเอาวิทยาศาสตร์หรือความรู้ที่เป็นท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษาวิจัย

2. ต้องมีการศึกษาด้านขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนา เพื่อให้ทราบถึงระดับความเหมาะสมที่จะรองรับการท่องเที่ยว

3. ให้การศึกษาแก่เยาวชนในโรงเรียนเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และจัดให้มีอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

4. จัดอบรมมัคคุเทศก์ทั้งท้องถิ่นและส่วนกลาง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยนั้น เป็นนวัตกรรมที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้น นอกเหนือจากรูปธรรมที่ปรากฏ เช่น การล่องแพ เดินป่า ฯลฯ แล้วรูปแบบใหม่ที่เริ่มได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ในปัจจุบันนี้คือ โฮมสเตย์ (Homestay) หรือการท่องเที่ยวแบบค้างคืนในหมู่บ้าน

ในแง่การจัดการด้านการตลาด การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ๆ ของนักท่องเที่ยวได้ เช่น

(1) จุดประสงค์ใหม่ ปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้เวลาในวันหยุด เพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อค้นหาประสบการณ์สิ่งแปลกใหม่ของชีวิต ต้องการค้นหาวัฒนธรรมที่ตนไม่คุ้นเคยและต้องการได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่

(2) แนวปัจเจกบุคคล การท่องเที่ยวจะมุ่งสู่รูปแบบที่เป็นส่วนตัวมากขึ้นจากเดิมที่เป็นแบบกลุ่ม หากมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้ว การท่องเที่ยวชนบทจะมีความยืดหยุ่นให้ทางเลือกมากขึ้นและสามารถเสนอรูปแบบของความพึงพอใจใหม่ๆ มากขึ้น

(3) ที่พักแบบเรียบง่าย คนทั่วไปต้องการที่พักที่สะอาด แม้ว่าจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ครบตามมาตรฐาน

(4) ถือความพอใจเป็นหลัก แนวทางยึดความพอใจเป็นหลักเป็นรูปแบบใหม่ที่เพิ่งจะเริ่มขึ้น แต่ละคนจะมีรูปแบบความพึงพอใจเป็นของตนเองและต่างรับความเพลิดเพลินจากกิจกรรมหลากหลายมากขึ้นจากที่มีอยู่เดิม

(5) กิจกรรมในวันหยุด มีแนวโน้มว่าคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวจะสนใจกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวมากขึ้น เช่น การไต่เขา หรือการเช่าเรือเหมาลำ

(6) ลดการพึ่งพาวัตถุนิยม มีกิจกรรมหลากหลายที่เอื้อต่อการสัมผัสกับธรรมชาติให้คุณค่าทางจิตใจและนำไปสู่การแสวงหาใหม่ๆ เช่น การปีนเขา การตั้งแคมป์แทนการพักอาศัยตามโรงแรม

3. แนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์

3.1 ความหมายของโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายของโฮมสเตย์ไว้ว่า โฮมสเตย์คือ ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Baan Phak) หมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเต็มที่ที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

ความหมายของคำว่าโฮมสเตย์ในทัศนคติของ เกรียง จูติจำเริญพร (2545 : 6) คือ บ้านพักแรม หมายถึง บ้านซึ่งเจ้าของบ้านให้บริการห้องพักรวมอาหารเช้าและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ในการพักแรมแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนที่เดินทางมายังท้องถิ่นนั้นๆ โดยได้รับสินจ้างเป็นค่าตอบแทน โดยมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ดีระหว่างกัน

จากความหมายข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า โฮมสเตย์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่ยึดรูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลางและจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างใกล้ชิด

3.2 ความเป็นมาของโฮมสเตย์

1) ความเป็นมาของโฮมสเตย์ในโลก

โฮมสเตย์ (Homestay) เป็นแนวคิดใหม่ทางด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยที่ได้รับแนวคิดมาจากประเทศตะวันตก การเกิดขึ้นของโฮมสเตย์เริ่มในทวีปยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ผู้คนเริ่มแสวงหาความสุข หาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักที่ห่างไกล มีการท่องเที่ยวในเขตชนบท และเนื่องจากที่พักมีราคาแพง จึงมีการเกิดที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวใหม่ๆ ประเทศออสเตรเลีย เป็นประเทศแรกในยุโรปที่มีการท่องเที่ยวและพักแรม

แบบบ้านพักในฟาร์ม(Farm house) หลังจากนั้นประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรปเริ่มดำเนินการได้แก่ ประเทศอังกฤษ เยอรมนี ไอร์แลนด์ ซึ่งจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น Bed and Breakfast เกสต์เฮาส์ (Guest House) และโฮมสเตย์ที่มีลักษณะคล้ายๆ กันแต่มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรมและพื้นที่ประเทศ แต่ก็มียัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มาพักเป็นแขกของบ้านที่ไม่ใช่นักท่องเที่ยว (Be a guest not just a tourist) และอยู่ในชนบทที่ห่างไกล สามารถเรียนรู้วิถีชีวิตของเจ้าของบ้านและชุมชน (นงลักษณ์,2546 และ โฮมสเตย์,2548)

2) ความเป็นมาของโฮมสเตย์ในประเทศไทย

ความเป็นมาของโฮมสเตย์ในประเทศไทย เกิดขึ้น จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และรัฐบาลมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยการสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขายทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน กิจกรรมของโฮมสเตย์จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้แพร่หลายอย่างมากในปัจจุบันทั้งจากภาครัฐ และเอกชน รวมถึงชุมชนต่างๆ ในการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งการพักแบบโฮมสเตย์เกิดขึ้นมานานแล้วโดยในยุคเริ่มต้น (ปี 2503-2525) พบว่ามีการพักแบบโฮมสเตย์ที่กระจายในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตในชนบท รวมถึงกระจายในนักท่องเที่ยวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า โดยเฉพาะในภาคเหนือ ที่มีการท่องเที่ยวแบบเดินป่า โดยพักกับชาวเขาและขึ้นอยู่กับเส้นทางการเดินป่า ในยุคกลาง (ปี 2526-2536) การท่องเที่ยวแบบเดินป่าได้รับความนิยมมากขึ้น การพักแบบโฮมสเตย์ได้รับการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมที่กระจายไปยังหมู่บ้านชาวเขา ซึ่งก็เริ่มมีปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม

และยุคปี 2537- ปัจจุบัน เป็นยุคที่เน้นการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในระยะปี 2537-2539 เริ่มมีนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวในรูปแบบการพักแบบโฮมสเตย์ พื้นที่ดำเนินการเรื่องโฮมสเตย์แรกๆ เป็นพื้นที่ที่องค์กรพัฒนาเอกชนไทยเข้ามาดำเนินการ เช่น เกาะยาว จังหวัดพังงา ภายหลังก็เริ่มมีกลุ่มอื่นจัดตั้งเพิ่มขึ้น ได้แก่ หมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช บ้านแม่ทา จังหวัดเชียงใหม่ บ้านผู่ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา และตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ได้มีการเคลื่อนไหวในกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว มีการผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Ecotourism) และที่พักแบบโฮมสเตย์

และจากการประกาศของรัฐบาลให้ปี 2541-2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย ทำให้ทุกหน่วยงานสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการขยายตัวและจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น ก่อให้เกิดการพักแบบโฮมสเตย์ เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม และพื้นที่ชนกลุ่มน้อยที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ด้วยเช่นกัน และในปัจจุบันพบว่าการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้รับความนิยมมากขึ้น (www.homestaythai.com,2548) ซึ่งการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชน หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดยการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษา การเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน โดยในแต่ละชุมชนที่ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งต่างจากชุมชนพื้นบ้านทั่วไป เช่น คีรีวงที่นักท่องเที่ยวจะเรียนรู้การทำสวนสมรม เป็นต้น การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นจุดขายทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมชนบทเพื่อให้เกิดรายได้กับคนในชุมชนแต่ไม่ใช่ว่าทุกชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวแล้วประสบความสำเร็จได้ทั้งหมด

3.3 แนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มีหลักการในการจัดการท่องเที่ยวเบื้องต้นที่ผู้ดำเนินการจัดการโฮมสเตย์จะต้องตระหนัก และคำนึงถึง ซึ่งได้แก่

2.1 องค์ประกอบด้านพื้นที่ Michael MacNulty (2544) ได้กล่าวไว้คือ พัฒนาด้านองค์ประกอบของพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงคือ

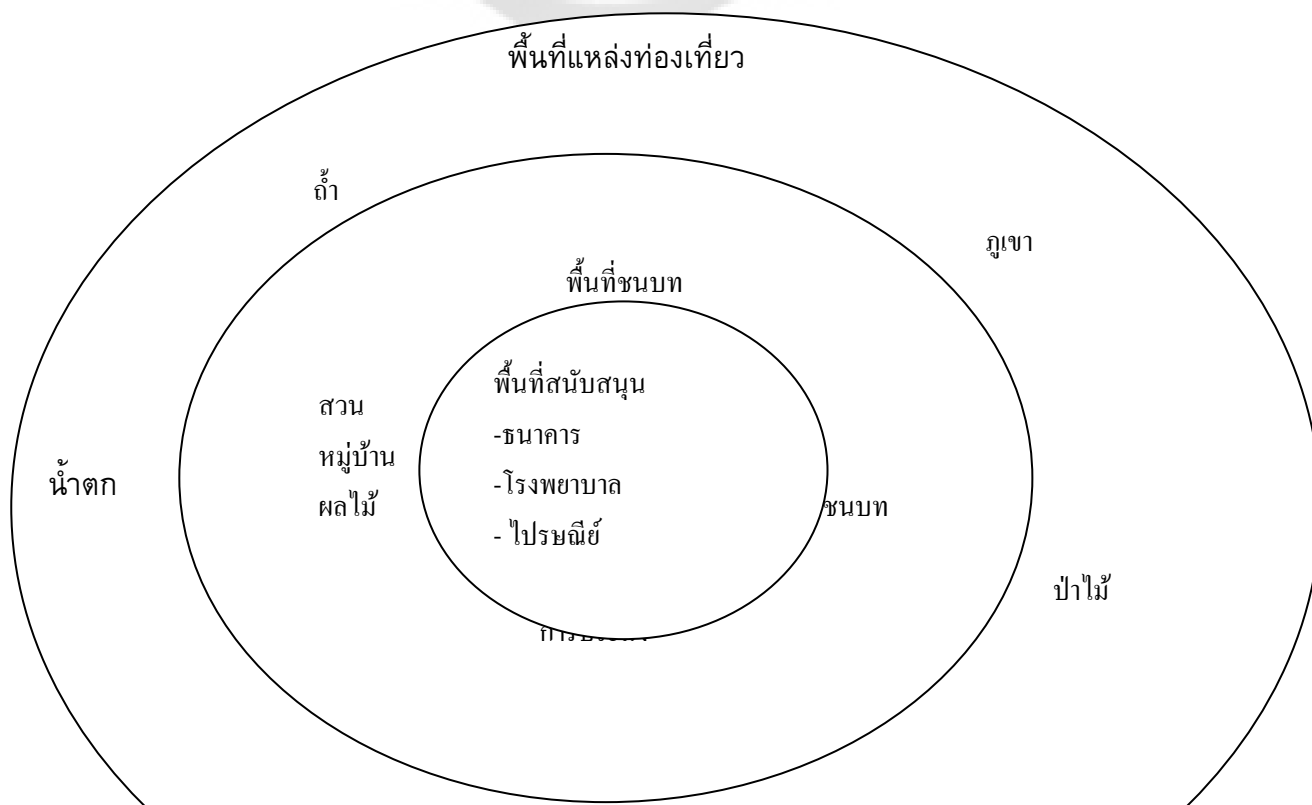
1) พื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้แก่ ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา ทะเล เป็นต้น

2) พื้นที่หลัก หมายถึง พื้นที่ชนบทที่ยังคงสภาพเดิมของชุมชนท้องถิ่นได้แก่ หมู่บ้านที่ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่ เช่น สวนเกษตร สวนผลไม้ การประมง พื้นบ้านซึ่งบ้านพักแรมแบบโฮมสเตย์จะอยู่ฟูในพื้นที่เหล่านี้

3) พื้นที่สนับสนุน หมายถึง พื้นที่ใกล้เคียงที่มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็น ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ ร้านค้า เป็นต้น

โดยทั้งสามองค์ประกอบสามารถรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ซึ่งได้แก่ ความต้องการที่พักแรมในชนบท ต้องการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก ดังภาพที่

2.1

ทะเล

ท่องเที่ยวผจญภัย

ภาพที่ 1 องค์ประกอบด้านพื้นที่ของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ที่มา: Macnulty (2001)

โดยมีหลักการจัดการเบื้องต้นที่ผู้ดำเนินการจัดการโฮมสเตย์ต้องตระหนักและถือว่าเป็นบริการที่นักท่องเที่ยวจะได้รับในพื้นที่คือ (อ้างในนงลักษณ์, 2546)

- วิธีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท โดยคงความเป็นดั้งเดิมของชุมชนที่ไม่มีการดัดแปลงประเพณีและวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

- วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความน่าสนใจและดึงดูดใจ

นักท่องเที่ยว

- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวและชุมชน

- ห้องพักที่สะอาดพร้อมอาหารที่ถือเป็นมาตรฐานเบื้องต้น

- กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยผู้ดำเนินการต้องวางแผนหรือเตรียมรายการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวหรือพาชมวิถีชีวิตแล้วแต่ความเหมาะสมเพื่อสร้างความเพลิดเพลินและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต

ในการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงมีความสำคัญสำหรับการเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งที่ผู้ดำเนินการจัดการโฮมสเตย์จะต้องคำนึงถึง เพื่อให้การจัดการด้านพื้นที่สามารถดึงดูดใจในการท่องเที่ยว และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวคือ 1) ความต้องการที่พักแรมในพื้นที่ชนบท ครอบคลุมถึงที่พักแรมประเภทต่างๆ 2) ความต้องการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว และความ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค สาธารณูปการ (อ้างในนงลักษณ์, 2546) ที่ยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นพื้นที่ชนบท มีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง

2.2 นักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

1) ลักษณะของนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นกลุ่มที่สำคัญ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวระดับกลาง (Middle Ground) ซึ่งมีลักษณะต่างกั นักท่องเที่ยวปริมาณ (Mass tourism) มีลักษณะเฉพาะคือ (พชร, 2547)

- เป็นนักท่องเที่ยวอิสระ

- มีความต้องการและสนใจหลากหลาย

- กำลังซื้อสูง
- เป็นนักศึกษาหรือนักเรียนที่มุ่งหาประสบการณ์

โดยตลาดของนักท่องเที่ยวระดับกลางคือ นักท่องเที่ยวภายในประเทศ นักท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้าน และนักท่องเที่ยวระยะไกล โดยเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเป็นพิเศษในสถานที่ท่องเที่ยวและต้องการพักแรมแบบโฮมสเตย์ โดยการเรียนรู้วิถีชีวิตจากกิจกรรมที่กำหนดในพื้นที่

2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยว 10 ประการคือ

- 2.1) เติบโตขึ้นที่สบายในราคาสมเหตุสมผล
- 2.2) ห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด
- 2.3) อาหารพื้นบ้านง่ายๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
- 2.4) ทิวทัศน์และธรรมชาติชนบทที่สวยงาม
- 2.5) ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- 2.6) กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่
- 2.7) ร้านค้าทั่วไปและร้านค้าจำหน่ายสินค้าที่ระลึก
- 2.8) ความบันเทิง
- 2.9) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
- 2.10) ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าของบ้าน

3.4 นักท่องเที่ยวโฮมสเตย์

ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดอุตสาหกรรมหนึ่งของโลกแล้ว จากสถิติข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) พบว่ามีนักท่องเที่ยวและนักเดินทางทั่วโลกเป็นจำนวนมากถึง 650 ล้านคน และก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายถึง 3.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ใน 230 ประเทศทั่วโลก อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับส่วนแบ่ง 11% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของโลก ก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นจำนวนมากกว่า 200 ล้านงาน คิดเป็น 8% ของงานทั้งหมดของโลก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

นักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ถือเป็นกลุ่มหนึ่งของตลาดการท่องเที่ยวชนบทซึ่งขณะนี้เป็นส่วนแบ่งตลาดที่สำคัญมาก นักท่องเที่ยวโฮมสเตย์เป็นส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวระดับกลาง (Middle Ground) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากนักท่องเที่ยวปริมาณ (Mass Tourist) ซึ่งส่วนใหญ่สนใจแต่เฉพาะทะเล แสงแดด และหาดทราย นักท่องเที่ยวระดับกลาง (Middle Ground) มีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

- เป็นนักท่องเที่ยวอิสระ
- มีความต้องการและความสนใจที่หลากหลาย

- ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ ไม่ยึดติดกับแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใดแหล่งหนึ่ง
- มีกำลังซื้อสูง
- เป็นนักศึกษา/นักเรียนรู้และหาประสบการณ์

ตลาดนักท่องเที่ยวระดับกลาง (Middle Ground) ได้แก่

- นักท่องเที่ยวภายในประเทศ
- นักท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้าน
- นักท่องเที่ยวระยะไกล

ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวประเภทใดหรือระดับใด มีกฎสากลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือ “ความต้องการพื้นฐาน 10 ประการของนักท่องเที่ยว” ดังนี้

1. เติบโตขึ้นที่สบายในราคาที่สมเหตุสมผล
2. ห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด
3. อาหารพื้นบ้านง่ายๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
4. ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม
5. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบท อาทิ เดินป่า ตกปลา ชีมน้ำ ปีนเขา ขี่จักรยาน
7. ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก
8. ความบันเทิง อาทิ ดนตรี การเต้นรำ การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงต่างๆ
9. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
10. ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าบ้าน

เหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกพักโฮมสเตย์

- นักท่องเที่ยวรู้สึกใกล้ชิดและได้สัมผัสธรรมชาติที่สวยงาม
- นักท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะพบปะกับชุมชนท้องถิ่นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมที่

แตกต่าง

- โฮมสเตย์มีราคาถูกกว่าการพักในโรงแรม

การท่องเที่ยวชนบทไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การพักโฮมสเตย์เท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงปัจจัยอื่นๆ ด้วย ที่สำคัญที่สุดคือแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชนบทมีความต้องการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นเอกลักษณ์และเป็นจุดเด่นของพื้นที่ด้วย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ สวนเกษตร ทะเล ภูเขา ลำน้ำ ประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุสถาน แหล่งบันเทิงเรีรรมย์ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิ ตกปลา เดินป่า เดินเขา ขี่ม้า ขี่จักรยาน วาดน้ำ ดำน้ำ เป็นต้น

4. แนวทางการพัฒนากิจกรรมที่พักสัมผัสวัฒนธรรม (Baan Phak)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (มทป.) ได้จัดทำคู่มือแนวทางการจัดการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Baan Phak) Home Stay ขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระดังนี้

4.1 ข้อเสนอพื้นฐาน : วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมไทย

ข้อเสนอพื้นฐานที่มีต่อนักท่องเที่ยว คือ ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท รวมถึงการให้บริการด้านอื่นๆ อาทิ อาหาร การนำเที่ยว กิจกรรมทางวัฒนธรรม การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท จะเป็นบ้านที่มีความพร้อมสำหรับการแบ่งพื้นที่ของบ้านพักอาศัยให้บริการกับนักท่องเที่ยว เสมือนสมาชิกหรือญาติของบ้านพัก โดยมีความพร้อมภายใต้การบริหารจัดการของชุมชน

การมีวิถีที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบทเป็นจุดขายที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ การจัดกิจกรรมที่สัมผัสวัฒนธรรมชนบทจึงเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและเป็นทางเลือกในตลาดท่องเที่ยวที่ไม่ใช่คู่แข่งในเชิงพาณิชย์ในพื้นที่ที่มีโรงแรมหรือรีสอร์ท จึงไม่ถือเป็นการประกอบการที่พักในเชิงธุรกิจ แต่ต้องอยู่ภายใต้ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก

4.2 บริการที่มีเสนอให้

1. วิธีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท
2. วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
3. ความปลอดภัย
4. ความสะอาด
5. ห้องพักร่วมอาหาร
6. กิจกรรมทางการท่องเที่ยว

4.3 การจัดการ

การจัดกิจกรรมที่สัมผัสวัฒนธรรมชนบทควรที่จะมีการรวมกลุ่มจัดตั้งในรูปของกลุ่ม/ชมรม/สหกรณ์ ซึ่งสมาชิกและคนในชุมชนจะต้องมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในด้านการจัดการ

4.3.1 บ้านพัก

4.3.1.1 แบบที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว

1. ความเต็มใจของสมาชิกในครอบครัวต่อการรับผู้มาเยือน
2. บ้านพักมีโครงสร้างที่ดี
3. ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี
4. ไม่ไกลจากเมืองหรือพื้นที่เทศบาลหรือสถานที่ท่องเที่ยว
5. ควรมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นพื้นฐาน
 - ที่นอนหรือเตียงนอน
 - หมอน
 - น้ำประปาหรือถ้าไม่มีควรมีแหล่งน้ำอื่นๆ
 - ห้องน้ำสะอาด
6. มีความปลอดภัย

4.3.1.2 ขั้นตอนการดูแลที่พัก

ความสะอาดเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับนักท่องเที่ยว ควรมีการทำความสะอาดที่พักและบริเวณโดยรอบบ้านพักอยู่เสมอ อาทิ เปลี่ยนผ้าปูที่นอน อุปกรณ์สำหรับการนอนส่วนตัวทุกครั้งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าพัก เป็นต้น

4.3.1.3 ความสะอาดของบ้าน

1. บ้านพักควรมีอากาศที่สามารถถ่ายเทได้สะดวก แสงสว่างสามารถส่องเข้ามาถึงปราศจากความชื้น ไม่มีกลิ่นอับ มีหลังคาที่สามารถกันน้ำได้ดี ภายในห้องพักต้องได้รับการทำความสะอาดเป็นประจำ

2. ต้องมีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอน และอุปกรณ์ส่วนตัวสำหรับผู้มาเยือนทุกครั้งหรือมีผู้มาเยือนใหม่เข้ามาพัก

3. ต้องหมั่นกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอ

4. เนื่องจากห้องน้ำจะเป็นห้องที่ผู้มาเยือนจะมาร่วมใช้ด้วย ดังนั้นต้องเตรียมอุปกรณ์ทำความสะอาดส่วนตัวสำหรับผู้มาเยือน (กรณีที่พักไม่ได้มีการเตรียมมา) และจะต้องมีการทำความสะอาดเป็นประจำ

5. ต้องหมั่นดูแลสภาพแวดล้อมของบ้านพักอยู่เสมอ

4.3.1.4 ห้องน้ำ

ห้องน้ำจะเป็นที่ๆ ใช้ร่วมกันทั้งครอบครัวและนักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญก็คือ ความสะอาด จะต้องมีการทำความสะอาดอยู่เป็นประจำและสม่ำเสมอ

4.4 ความปลอดภัย

ความปลอดภัยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมที่พักเชิงวัฒนธรรมลักษณะสัมผัสชนบท ดังนั้น ชุมชน/กลุ่มมวลชนสมาชิก ควรมีการจัดมาตรการรักษาความปลอดภัย สำหรับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น เช่น การจัดอบรมให้กับสมาชิกของชุมชนในการให้การป้องกันอุบัติเหตุต่างๆ หรือการแก้ไขหากเกิดอุบัติเหตุ การขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือองค์การบริหารท้องถิ่นที่รับผิดชอบในพื้นที่ การจัดตั้งเวรยามของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้เจ้าของบ้านจึงจะต้องมีหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้มาเยือนด้วย

4.4.1 ทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

- ต้องมีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งของต่างๆ อยู่ตลอดเวลา อาทิ ประตู หน้าต่าง
- ถ้าเห็นนักท่องเที่ยวไม่เก็บทรัพย์สินไว้ในที่ที่ปลอดภัย ต้องเข้าไปเตือน
- ถ้านักท่องเที่ยวลืมของไว้ในบ้านพักหรือที่อื่นๆ ภายหลังการเดินทางกลับเจ้าของบ้านควรเก็บไว้ในที่ที่ปลอดภัยและพยายามติดต่อเจ้าของเพื่อมาขอรับคืน

4.4.2 ความปลอดภัยของที่พัก

- สมาชิกในบ้านต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้มาเยือน เสมือนญาติสนิท และมีความรู้เรื่องสถานที่ในบ้านและชุมชนเป็นอย่างดี

- สมาชิกในบ้านต้องหมั่นตรวจตรา ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้านว่ามีความปลอดภัยหรือไม่

- กฎเกณฑ์สำคัญต้องได้รับการเก็บรักษาและดูแลเป็นอย่างดี
- ทรัพย์สิน เงินสดต่างๆ ต้องเก็บไว้ในที่ที่ปลอดภัย
- สมาชิกทุกคนต้องคำนึงถึงเรื่องความสำคัญของความปลอดภัยตลอดเวลา

4.5 การกำหนดระเบียบและข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และความเชื่อ ของแต่ละชุมชนอาจแตกต่างกัน การกำหนดระเบียบและข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว อาทิ การแต่งกาย การนอน การกำหนดเวลาการเข้าออกบ้านพัก จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และความเชื่อของชุมชน นักท่องเที่ยวจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม ทั้งนี้ควรมีการแจ้งในขั้นตอนการจองหรือลงทะเบียนการเข้าพัก กรณีที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ก็สามารถที่จะปฏิเสธการเข้าพักได้เช่นเดียวกัน

4.6 การต้อนรับ

คนไทยเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยจิตไมตรีจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอบอุ่น ควรมีการจัดพื้นที่ต้อนรับในลักษณะจุดศูนย์กลางของชุมชน เพื่อดำเนินการต้อนรับ ลงทะเบียนการเข้าพัก หรือการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การต้อนรับอาจให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยวัฒนธรรมประจำถิ่น เช่น ภาควิชา/เหนือ ต้อนรับด้วยการบายศรีสู่ขวัญ หรืออาจจะเป็นช่อดอกไม้ พวงมาลัยเล็กๆ ที่สามารถหาได้จากท้องถิ่น มอบให้กับนักท่องเที่ยว ก็จะเป็นการสร้างประทับใจได้เมื่อเริ่มเข้าสู่ชุมชน

4.7 การจองที่พัก

การจองที่พักสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ การจองทางไปรษณีย์ การจองทางโทรศัพท์ การจองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การจองที่พักรับการตอบสนองโดยทันที เพื่อเป็นการยืนยันการเข้าพักของนักท่องเที่ยว และถ้ามีเวลาผู้ประสานงานควรจะส่งรายละเอียดให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อศึกษาก่อนการเข้าพัก ทั้งนี้ควรแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานในประเทศที่รับผิดชอบพื้นที่ที่ได้รับทราบ เพื่อเป็นช่องทางการตลาดในการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไปรับทราบได้

ขั้นตอนการจองห้องพัก มีดังนี้

1. จัดบ้านพักตามลำดับ
2. ตอบรับการจอง อาจจะมีการใช้ระบบการเรียกเก็บค่าบริการบางส่วน เพื่อเป็นการป้องกันการไม่เข้าพักของนักท่องเที่ยวตามกำหนดเวลา ดังนั้นควรชี้แจงระยะการยกเลิกเข้าพักให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบด้วย
3. เก็บรักษาข้อมูลการจองสำหรับการลงทะเบียนเข้าพักต่อไป

4.8 การลงทะเบียน

ในธุรกิจโรงแรมที่พัก ผู้เข้าพักต้องลงทะเบียนเพื่อเป็นหลักฐานและอ้างอิงในอนาคต ส่วนในลักษณะที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท การลงทะเบียนอาจไม่ต้องเป็นรูปแบบเหมือนธุรกิจโรงแรม แต่เป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลแบบง่าย ๆ

4.8.1 ความสำคัญของการลงทะเบียน

- ทำให้เจ้าของบ้านทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
- ช่วยในการจัดเตรียมบ้านพัก
- ช่วยให้ทราบวันออกจากที่พักของนักท่องเที่ยวแต่ละคน ข้อมูลนี้มีความจำเป็นเพราะจะทำให้ กลุ่ม/ชมรม สามารถวางแผนการเข้าพักของแขกในลำดับต่อไปได้
- เป็นข้อมูลการเข้าพักให้ผู้ดูแลรักษาความปลอดภัย สามารถตรวจสอบความเคลื่อนไหวของผู้ประพฤตินิยมชอบหรือการหลบซ่อนของอาชญากรได้

4.8.2 ขั้นตอนการต้อนรับและลงทะเบียน

1. ต้อนรับด้วยรอยยิ้มดูญาติมิตร แจ้งรายละเอียดค่าธรรมเนียมการเข้าพักและบริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบ
2. ให้นักท่องเที่ยวกรอกรายละเอียดและลงชื่อในใบลงทะเบียนการเข้าพัก
3. แจ้งรายละเอียดที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับข้อมูลของชุมชนและสภาพทั่วไป
4. นำนักท่องเที่ยวไปยังบ้านพัก

4.9 การบริการอาหาร

เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องพักกับเจ้าของบ้าน อาหารมื้อใดมื้อหนึ่งจึงมีความจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว การนำเสนอรายการอาหารท้องถิ่นจึงเป็นเสน่ห์และจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ มากกว่าการนำเสนอรายการอาหารเช่นเดียวกับโรงแรมหรือรีสอร์ท ดังนั้น การวางแผนจัดเตรียมอาหารจึงมีความจำเป็นเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดระหว่างปริมาณอาหารและจำนวนนักท่องเที่ยว

4.9.1 การวางแผนจัดเตรียมอาหารจึงจำเป็นต้องพิจารณาจากปัจจัยหลายๆ ประการ

- ข้อมูลของนักท่องเที่ยว เช่น เชื้อชาติ ศาสนา
- งบประมาณในการจัดทำอาหาร
- ปัจจัยด้านฤดูกาล
- อาหารประจำท้องถิ่น
- จำนวนนักท่องเที่ยว

4.10 ผลกระทบจากการจัดกิจกรรมที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท

ผลกระทบเชิงบวก

- ก่อให้เกิดการกระจายรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น
- เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน

- นักท่องเที่ยวมีโอกาสเรียนรู้และศึกษาวิธีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน อันจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ห่วงแหนและภูมิใจในวัฒนธรรม

ผลกระทบเชิงลบ

- วัฒนธรรมชุมชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ง่ายหากชุมชนไม่เข้มแข็ง
- ชุมชนจะมุ่งหวังจะสร้างรายได้จากการจัดกิจกรรมที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบทเพียงอย่างเดียว อันจะก่อให้เกิดการประกอบการด้านที่พักในเชิงธุรกิจและมีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิม
- เกิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเกินขอบเขตวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- ที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบทหรือโฮมสเตย์ยังไม่มีกฎหมายหรือมาตรการรองรับ

5. การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์

ซูวิทย์ ศิริเวชกุล (2544) ได้สรุปความจากการบรรยายของ Dr.Erik Holm Petersen ผู้เชี่ยวชาญพิเศษจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ที่ได้กล่าวถึงภาพรวมของการท่องเที่ยวชุมชน ปัญหาและข้อคิดเห็นในการจัดโฮมสเตย์ในประเทศไทยไว้ ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community Based Tourism) เป็นแนวทางการท่องเที่ยวแนวทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลก และของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) อันรวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ อาทิ การประดิษฐ์และจำหน่ายหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การละเล่นและดนตรีในพื้นที่ เทศกาลและประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนการนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงชุมชนมีรูปแบบในการดำเนินการที่เป็นไปได้หลายรูปแบบ ซึ่งได้รับการนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จในหลายประเทศ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่น ประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ได้แก่

1. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อาทิ สินค้าหัตถกรรม อาหารประจำถิ่น ทั้งนี้หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่นๆ ของชุมชนนั้นด้วย
2. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนรำการละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน เป็นต้น
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน หมายถึงกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว อาทิ การจัดกิจกรรมเดินป่าชมธรรมชาติในบริเวณหมู่บ้าน หรือบริเวณใกล้เคียงพร้อมมัคคุเทศก์นำทางโดยคิดค่าใช้จ่ายจากนักท่องเที่ยว
4. กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้านมีหลายรูปแบบ ได้แก่

1) การจัดแคมป์

2) การจัดกิจกรรมที่พักรวมโฮมสเตย์ ทั้งนี้ ความหมายของคำว่าโฮมสเตย์ในภูมิภาคยุโรปหมายถึง การที่นักท่องเที่ยวหรือนักเรียนนักศึกษาเข้าไปพักร่วมกับเจ้าของบ้าน โดยต้องจ่ายค่าที่พักและอาหารให้กับเจ้าของบ้าน ซึ่งความหมายนี้มีลักษณะในแนวของที่พักประเภท B&B (Bed and breakfast) และการพักกับครอบครัวของนักเรียนต่างชาติ (Family stay) มากกว่าความหมายของโฮมสเตย์ที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทย

3) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักแรมในหมู่บ้าน หมายถึงการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งอาจมีการศึกษาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเจ้าของบ้าน โดยนักท่องเที่ยวต้องจ่ายค่าที่พักและอาหารแก่เจ้าของบ้าน ความหมายนี้มีลักษณะคล้ายกับคำว่าโฮมสเตย์ที่เรากำลังใช้อยู่ในประเทศไทย Erik Holm Petersen กล่าวถึงการใช้คำว่า “Homestay” ว่า ควรใช้คำว่า “Village Based Overnight Stays” หรืออาจเรียกย่อว่า “Village Operation” จะเหมาะสมกว่า

ปัญหาในการจัดโฮมสเตย์ของประเทศไทย ในความหมาย Village Based Overnight Stays ของ Dr.Petersen ได้แก่

1. อุปสรรคทางด้านภาษาระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ บ่อยครั้งที่เจ้าของบ้านไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้เลย

2. อุปสรรคทางด้านวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายๆ เพราะสิ่งที่ถูกต้องของวัฒนธรรมหนึ่งอาจหมายถึงสิ่งที่ไม่เหมาะสมของอีกรัฐวัฒนธรรมหนึ่ง สิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและความคลาดเคลื่อนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางวัฒนธรรมอย่างใหญ่หลวงได้อีกด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยว

3. การระบุรายละเอียดของรายการท่องเที่ยวที่ไม่ชัดเจน ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าตัวเองถูกหลอกลวงได้ เช่น กำหนดราคาของการเข้าพักโฮมสเตย์ คืนละ 200 บาทต่อคน แต่ไม่ได้ระบุว่าราคานี้ยังไม่รวมค่าน้ำดื่ม ค่าเรือ และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เป็นต้น

4. ปัญหาด้านระดับความคาดหวังและความพึงพอใจที่แตกต่างกันระหว่างเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวอาจคาดหวังว่าเจ้าของบ้านจะเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวและบริการให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ขณะที่เจ้าของบ้านคิดว่าบริการที่ตนเสนอขณะนี้เป็นที่พอใจแก่นักท่องเที่ยวแล้ว

5. ปัญหาการจัดระบบการบริหารของชุมชน เป็นปัญหาในชุมชนซึ่งบางชุมชนได้จัดตั้งองค์การบริหารในรูปของชมรมหรือสมาคมการท่องเที่ยว ชุมชนบางแห่งเกิดระบบ “ผูกขาด” ในการจัดสรรรายได้ ซึ่งเกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชนนั้น

6. ปัญหาความไม่เท่าเทียมและไม่เป็นธรรมในกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์ เนื่องมาจากปัญหาการจัดระบบการบริหารของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเจ้าของบ้านที่จัด

โฮมสเตย์ บางแห่งได้รับการจัดสรรนักท่องเที่ยวจากองค์การบริหารให้ในจำนวนที่น้อยกว่าเจ้าของบ้านหลังอื่นๆ อันหมายถึงรายได้จากการท่องเที่ยวที่น้อยลง ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน

7. ปัญหาความไม่พร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว

8. ปัญหาการขาดทักษะและความรู้ด้านการตลาดของชุมชน

ข้อคิดเห็นของ Dr.Petersen

1. ประเทศไทยยังไม่มีสินค้าทางการท่องเที่ยวประเภทโฮมสเตย์ที่เหมาะสม และพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้เลย เนื่องจากปัญหาต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น

2. ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับสากล ไม่มีประเทศใดที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างจริงจัง เนื่องจากโฮมสเตย์ไม่ใช่ประเภทการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้แก่ประเทศชาติ ทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบทางวัฒนธรรมและผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และก่อปัญหาในชุมชนด้วย

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรจะลดการดำเนินการเกี่ยวกับโฮมสเตย์อย่างจริงจัง เพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา ทั้งนี้ควรพิจารณาการท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community Based Tourism) ในรูปแบบอื่นๆ แทน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Involvement Tourism) อาทิ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเดินป่าชมธรรมชาติ โดยใช้แรงงานมัคคุเทศก์ภายในชุมชนนั้น การส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมของชุมชน หรือการก่อสร้างที่พักประเภทรีสอร์ททึ่ใกล้ๆ กับชุมชน โดยใช้แรงงานจากชุมชนนั้น เป็นต้น

4. ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการจัดโฮมสเตย์ได้ เราควรจะเน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยจะต้องละทิ้งความสำคัญเรื่องรายได้และธุรกิจอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม หากจะจัดโฮมสเตย์โดยเน้นความสำคัญทางธุรกิจเป็นหลัก จะต้องมีการสร้าง "มาตรฐานของการจัดโฮมสเตย์" เป็นกรอบการดำเนินการ ประกอบด้วย รายการนำเที่ยวพร้อมราคาที่ชัดเจน มีมาตรการดำเนินการที่สามารถปฏิบัติได้จริงและสามารถสร้างความพึงพอใจกับนักท่องเที่ยวได้ ที่สำคัญคือ จะต้องสามารถควบคุมได้ อย่างไรก็ตาม หากเน้นการจัดโฮมสเตย์เพื่อธุรกิจแล้ว เราต้องเข้าใจว่าผลกระทบด้านวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

5. หากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องการส่งเสริมการจัดโฮมสเตย์จริง มีความเป็นไปได้ที่จะจัดโฮมสเตย์โดยจำกัดเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวคนไทย โดยในระยะแรกอาจจะเน้นกลุ่มครูอาจารย์และนักศึกษา ก่อน อย่างไรก็ตามจะต้องมีนโยบายในการส่งเสริมที่ชัดเจนและการดำเนินการใดๆ ก็ตามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะต้องสามารถควบคุมได้อย่างใกล้ชิด

6. กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์

กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ที่ใช้เป็นแนวทางในการประเมิน ประกอบด้วยมาตรฐาน 8 ด้าน และตัวชี้วัด 43 ตัวชี้วัด (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2547) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
1.ด้านที่พัก	1.โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง	ลักษณะสำคัญ 2ประการ คือ 1)ตัวบ้านต้องมั่นคงแข็งแรง ไม่อยู่ในสภาพชำรุด และเสี่ยงอันตรายจากการใช้สอย

	2)วัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้านแข็งแรง ซึ่งไม่ควรใช้ไม้ไผ่หรือฟางขัดแตะ หรือใบไม้เป็นวัสดุ เว้นแต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งจะต้องอยู่ในสภาพที่แข็งแรง
2.บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับและมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้	1.ลักษณะบ้านที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และไม่มีกลิ่นอับ หมายถึง ห้องต่างๆ ของบ้านออกแบบให้ลมผ่านได้ทุกจุดเช่น ห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัวและห้องน้ำ ในขณะที่เดียวกันต้องมีความปลอดภัยควบคู่ไปด้วย 2.หลังคากันน้ำฝนได้ หมายถึง วัสดุที่ใช้มุงหลังคาควรเป็นกระเบื้อง หรือสังกะสี และหากเป็นวัสดุอื่นจะต้องไม่มีรอยรั่ว/ซึมลงตัวบ้านเมื่อฝนตก หรือหากตรวจพบว่ามีรูรั่วก็ควรซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม
3.มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด	1.ที่นอน หมายถึง ที่นอนที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นฟูกและเตียง หรือฟูกอย่างเดียวก็ได้ โดยทำจากวัสดุที่ดี ส่วนประเภทของห้องพักอาจมีห้องเดี่ยว ห้องคู่ หรือห้องรวมตามสภาพของบ้าน 2.เครื่องนอน หมายถึง อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้นอนได้แก่ ที่นอนหรือฟูก ผ้าปู หมอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม อาจจะมีโต๊ะเครื่องแป้ง กระจกและควรมีม่านหน้าต่างทุกบาน และควรมีพัดลมด้วย และที่สำคัญอุปกรณ์เครื่องนอนต้องสะอาด
4.มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด	1.ห้องน้ำและห้องส้วมที่ถูกต้องลักษณะมี 2 ลักษณะคือ 1)ห้องน้ำและส้วมอยู่ในห้องเดียวกัน และ 2)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
		ห้องน้ำและส้วมอยู่แยกกัน
		2.ส้วมควรเป็นส้วมซึม วัสดุที่ใช้สามารถทำความสะอาดง่าย มีที่รองน้ำที่ใช้ราดหลังใช้ส้วมแยกต่างหากจากตุ่มอาบน้ำ หรือ อาจมีหัวฉีดน้ำทำความสะอาดกรณีใช้น้ำประปา

	3.พื้นหลังควรปูกระเบื้องที่สามารถทำความสะอาดได้ง่าย และมีความลาดเอียงให้น้ำไหลลงในท่อน้ำทิ้งได้ง่าย 4.มีตุ่มน้ำหรือที่รองน้ำและน้ำที่สะอาด หากในชุมชนมีน้ำประปาอาจมีฝักบัว และเครื่องทำน้ำอุ่นด้วยก็ได้ 5.มีสบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผ้าเช็ดตัว สำรองไว้ในห้องน้ำ กรณีที่นักท่องเที่ยวไม่ได้นำติดตัวมา และควรมีที่แขวนหรือราวในห้องน้ำด้วย 6.ประตูห้องน้ำมีล็อกและการปิดเปิดอยู่ในสภาพดี และปลอดภัย ไม่มีรูและรอยร้าว หรือช่องที่มองเห็นได้จากภายนอก มีสวิตช์ไฟฟ้าหรือที่จุดไฟให้แสงสว่าง
5.มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก	มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพัก หมายถึง ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม จะต้องเปลี่ยนใหม่เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพักถ้าผ้าห่มเป็นผ้าวมควรซักปลอกผ้าวมด้วยแต่ในระหว่างที่แขกเข้าพัก อาจไม่ต้องเปลี่ยนปลอกหมอน ผ้าปูที่นอนทุกวันก็ได้ เว้นแต่มีความจำเป็นหรือแขกต้องการ
6.มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	การกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หมายถึง บริเวณบ้านหรือภายในบ้านอาจมีแมลง หรือสัตว์อยู่

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน	บางชนิด เช่น แมลงสาบ หนู ยุง มด เป็นต้น	การกำจัดไม่ควรใช้สารเคมีที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพของเจ้าของบ้านและแขกที่มาพัก แต่ควรจะใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญา เช่น สมุนไพร เครื่องดักสัตว์ เป็นต้น
7.มีการดูแลสุขภาพ	การดูแลสุขภาพแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ บ้าน	

	แวดล้อมบริเวณบ้าน หมายถึงการดูแลเอาใจใส่รายละเอียดต่างๆ บริเวณบ้าน เช่นสวนหย่อม สวนครัว ต้นไม้ ร่องน้ำ ควรมีการปลูกต้นไม้ เช่นไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผล เพิ่มหากมีที่พอ มีที่นั่งเล่นบริเวณลานบ้าน นอกจากนี้ควรทำความสะอาดสิ่งที่อยู่บริเวณบ้าน อยู่เสมอ ไม่ควรมีที่น้ำขังที่เป็นแหล่งเพาะยุง หากมีตุ่มน้ำฝนควรมีฝาปิด
2.ด้านอาหาร และโภชนาการ 1.มีอาหารปรุงมาอย่างดี	อาหารที่ปรุงมาอย่างดี หมายถึง ชนิดของอาหาร เครื่องปรุง รสชาติของอาหารที่ทำ และขั้นตอนการปรุงอาหารต้องพิถีพิถัน สะอาดและถูกหลัก โภชนาการ ชนิดของอาหาร ควรเป็นอาหารพื้นบ้านซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น แกงเหลืองของภาคใต้ แกงอ่อมของภาคอีสาน แกงฮังเลของภาคเหนือ เป็นต้น เครื่องปรุง ควรเป็นสิ่งที่หาได้ในพื้นที่เป็นหลัก และใช้พืชผักสวนครัวหรือของในชุมชน โดยเน้นความสด สะอาด และควรเป็นพืชผักปลอดสารพิษ รสชาติของอาหาร ควรเป็นรสชาติที่ไม่จัดเกินไป หรือหากเป็นนักท่องเที่ยวคนไทยอาจสอบถามเกี่ยวกับความชอบก่อนปรุง ทั้งนี้การปรุงทุกขั้นตอนต้องเน้นความสะอาด
2.ภาชนะที่ใช้สะอาด และปลอดภัย	ภาชนะที่เกี่ยวกับการปรุงทุกชนิด และจาน ถ้วย ชามต้องสะอาด และต้องมีช้อนกลางสำหรับตัก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
		อาหารทุกครั้ง ภาชนะต่างๆ ที่ใช้ปรุงอาหารและใช้รับประทานอาหารจะต้องทำความสะอาดและล้างด้วยน้ำสะอาดโดยใช้น้ำยาล้างจานโดยเฉพาะ ห้ามใช้ผงซักฟอกล้างโดยเด็ดขาด และหลังจากล้างควรคว่ำไว้ให้แห้งก่อนเก็บ สำหรับแก้วดื่มน้ำจะต้องใสสะอาด ไม่มีกลิ่นเหม็นคาวและควรแยกล้างต่างหาก
	3.ครัวอยู่ในสภาพที่	ห้องครัวอาจอยู่ในตัวบ้าน หรือ แยกจากตัวบ้านก็

สะอาดไม่มีกลิ่น	ได้แต่ควรหมั่นทำความสะอาดอยู่เสมอ โดยเฉพาะ หลังจากการปรุง อาหารทุกครั้ง
4.อุปกรณ์ที่ใช้ในครัว สะอาดถูกสุขลักษณะ	ตู้กับข้าวในห้องครัวและอุปกรณ์เครื่องปรุง เช่น พริกกระเทียม กะปิ น้ำปลา ปลาร้า เกลือ ฯลฯ ต้องเก็บให้มิดชิดมีฝาปิดและกันแมลงได้ด้วย ส่วน อุปกรณ์ต่างๆ ในครัวควรมีลักษณะดังนี้ 1)เตา อาจเป็นเตาแก๊ส หรือเตาถ่านก็ได้ ซึ่งต้อง อยู่ในสภาพที่สะอาดและปลอดภัย หมั่นตรวจดู อุปกรณ์ของเตาที่อาจชำรุดเพื่อมิให้เกิดอันตราย ในขณะที่ปรุงอาหาร 2)ตู้กับข้าว ควรมีฝาปิดเปิดได้สะดวกและสะอาด กันแมลงได้ และมีระบายอากาศถ่ายเทได้ 3)อุปกรณ์และเครื่องปรุงต่างๆ ในครัว เช่น พริก กระเทียม หอม กะปิ น้ำปลา ปลาร้า ควรเก็บไว้ใน ภาชนะที่สะอาดและมีฝาปิด 4)หากมีตู้เย็นจะต้องดูแลความสะอาดอยู่เสมอและ ใช้เก็บอาหารและเครื่องดื่มอย่างเหมาะสม โดย อาหารที่มีกลิ่นให้ใช้ถุงพลาสติกหรือ กล่องปิด มิดชิดส่วนอุณหภูมิควรอยู่ที่ 5 องศาเซลเซียส หรือ น้อยกว่านั้น เมื่อสังเกตดูว่ามีน้ำแข็งเกาะมาก ควร กดปุ่มละลายน้ำแข็งนั้นทันที

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
5.มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด	1.น้ำดื่ม หมายถึง น้ำที่จะนำมาใช้ดื่มตลอดเวลาที่บ้าน ต้องเป็นน้ำที่สะอาด หากเป็นน้ำประปา ถ้าไม่แน่ใจควรต้มในภาชนะที่สะอาดก่อนบรรจุขวด หรือภาชนะอื่นๆ และหากเป็นน้ำฝนที่รองไว้ในตุ่ม ต้องแน่ใจว่าหลังคาบ้านสะอาดจริง สังกะสีไม่เป็นสนิม ไม่มีฝุ่นละอองเกาะและเก็บไว้ในตุ่มที่สะอาดมีฝาปิดมิดชิด 2.น้ำใช้ หมายถึง น้ำที่ใช้อาบและซักล้างหากมิใช่ น้ำประปา จะต้องผ่านการทำน้ำให้สะอาด เช่น ใช้	

		สารส้ม หรือ กรอง โดยดูแลภาชนะทุกชนิดที่บรรจุต้องสะอาด ไม่มีลูกน้ำหรือสัตว์น้ำตลอดจนตะไคร่น้ำเกาะติดภาชนะนั้น
6.มีร้านอาหารในชุมชน		ในการบริการอาหารของเจ้าของบ้านสำหรับนักท่องเที่ยวอาจมีเพียงอาหารเช้า หรือบางมื้อเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีร้านอาหารในชุมชนคอยให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารตามสั่ง หรือร้านขายข้าวแกง และร้านอาหารดังกล่าวควรเป็นเครือข่ายในชุมชนที่ร่วมมือกันต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องร่วมมือในเรื่องของความสะอาดของอาหาร ร้านและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญราคาปกติไม่แพงจนเกินไป นอกจากนี้ควรมีบริการที่ยิ้มแย้มแจ่มใส และน่าประทับใจ
3.ด้าน ความปลอดภัย	1.มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย	ควรมีการจัดให้มีเวรยามเฝ้าระวังและดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว โดยมีตารางเวรยามชัดเจนและอาจมีหัวหน้าซึ่งเป็นผู้นำในชุมชนเพื่อรับผิดชอบมีการอบรมและฝึกปฏิบัติให้กับเวรยามเมื่อมี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
		เหตุร้าย และขอความร่วมมือให้ทุกคนในชุมชนสอดส่องดูแลคนแปลกหน้า และรีบแจ้งผู้เป็นเวรยามทันทีเมื่อมีเหตุร้าย
	2.มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย	เครื่องมือ หมายถึง อุปกรณ์หรือสิ่งที่ใช้เพื่อติดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร พยาบาล สาธารณสุข พนักงานดับเพลิงในกรณีที่เกิดเหตุร้าย เช่น นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย ประสบอุบัติเหตุ จี๊ป ลั่น และอื่น ๆ เครื่องมือวัดดังกล่าว ได้แก่ โทรศัพท์ โทรสารวิทยุ เป็นต้น ซึ่งควรมีอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ได้ โดยสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ ดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง และควรมีการ

- ฝึกรอบรมโดยใช้สถานการณ์จำลองเพื่อความปลอดภัยตัวในการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง
- 3.มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น หมายถึง เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย ถูกแมลงสัตว์กัดต่อยและอุบัติเหตุต่างๆ ควรมีการปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้ ก่อนนำส่งสถานพยาบาล เช่น การห้ามเลือด การปฐมหัวใจ การประคบ การทำแผล นอกจากนี้ควรมียาสามัญประจำบ้านและที่เก็บยาดังกล่าวอย่างเหมาะสมและหาง่าย อาจมีตู้ยาเฉพาะติดตั้งไว้ในจุดที่มองเห็นในบ้านพัก
- 4.มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาทรัพย์สิน ควรบอกให้ระวังทรัพย์สินมีค่าต่างๆ เช่น กระเป๋าเงิน สร้อย และเครื่องประดับอื่นๆ ควรสอบถามเกี่ยวกับโรคประจำตัวนักท่องเที่ยวและควรเตือนให้เตรียมยาไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้ควรระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในเอกสารการลงทะเบียนด้วย เพื่อมีให้นักท่องเที่ยวหลงลืม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
4.ด้านการจัดการ	5.มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ในที่พักเพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ	เจ้าของบ้านต้องหมั่นดูแลสิ่งต่างๆ ในบ้าน เช่น ประตู หน้าต่าง ตู้ ให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรงและใช้งานได้อยู่ตลอดเวลา และหากชำรุดให้รีบดำเนินการซ่อมแซมทันที
	1.มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปแบบของชมรมหรือสหกรณ์	การจัดการโฮมสเตย์ ควรจะเป็นการรวมกลุ่มของชุมชนในรูปแบบของกลุ่ม ชมรม หรือสหกรณ์ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด และจะต้องมีความพร้อมด้วยในทุกๆ ด้าน สำหรับการดำเนินการ โดยองค์กร หรือ บุคคลอื่นจากนอกพื้นที่ อาจเข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนรวมกลุ่มกันทำได้ แต่ไม่ควรดำเนินการในเชิงธุรกิจซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง
	2.มีคณะกรรมการ	เมื่อชุมชนรวมกลุ่มทำโฮมสเตย์ได้แล้ว ควรจัดให้มี

บริหารโครงการ	คณะกรรมการบริหารโครงการ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักประชาธิปไตยเป็นสำคัญ กรรมการดังกล่าวจะมีบทบาทและหน้าที่ชัดเจนในการดำเนินการโฮมสเตย์ของชุมชน
3. มีการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมจารีตประเพณี ความเชื่อของชุมชน	กรรมการบริหารโฮมสเตย์ของชุมชนต้องร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า โดยกำหนดสิ่งที่นักท่องเที่ยวทำได้และทำไม่ได้ เช่น การแต่งกายไม่สุภาพ การแสดงออกของชายหญิงลักษณะชั่วสาว การใช้สารเสพติด เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวยอมรับและเข้าใจก่อนเดินทาง ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรมของชุมชน
4. มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ	ระบบจองล่วงหน้า หมายถึง เมื่อนักท่องเที่ยวต้องการมาเที่ยวจะต้องสามารถจองล่วงหน้าได้ โดยควร จัดเตรียมดังนี้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
	นักท่องเที่ยว	1) ใช้โทรศัพท์ หรือ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือ ไปรษณีย์ จองโดยตรงกับกรรมการของโฮมสเตย์ 2) จองผ่านบริษัทนำเที่ยว การจองล่วงหน้าดังกล่าวต้องมีการตอบรับและต้องแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบข้อปฏิบัติล่วงหน้าด้วย
5. รายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน	ค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน	ค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆ ควรระบุไว้ในข้อมูลการประชาสัมพันธ์ เช่น ค่าที่พัก/คน/คืน ค่าอาหาร/คน/มื้อ ค่านำเที่ยว/คน หรือกลุ่ม ฯลฯ
6. มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวได้เลือก	นักท่องเที่ยว	เนื่องจากกิจกรรมที่จัดให้นักท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน มีลักษณะหลากหลายและแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละชุมชน ดังนั้น จึงควรระบุกิจกรรมที่ชุมชนสามารถจัดไว้ให้ครบถ้วน และให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้เลือกตามความต้องการ

7.ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียวและต้องไม่มีผลกระทบต่อบ้านดั้งเดิมของชุมชน	สมาชิกในชุมชนที่จัดโฮมสเตย์จะต้องตระหนักเสมอว่าโฮมสเตย์เป็นเพียงอาชีพเสริมมิใช่อาชีพหลัก ทั้งนี้สมาชิกของชุมชน หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนและบริษัททัวร์ต้องเข้าใจตรงกัน
8.มีผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ที่เป็นคนท้องถิ่น และมีความพร้อมในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้	เนื่องจากมีกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งจะต้องมีการนำเที่ยวในบริเวณชุมชนหรือใกล้ชุมชน สถานที่ดังกล่าวอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถานและประวัติศาสตร์ จึงควรใช้คนในชุมชนทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ไม่ควรใช้คนนอกพื้นที่ทำหน้าที่ดังกล่าว และควรมีการเตรียมบุคลากรในนี้ให้พร้อมและเพียงพอด้วย โดยอาจส่งเข้ารับการอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
5.ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว	1.มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ขี่ม้า ปีนเขา ขี่จักรยาน ฯลฯ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน	เนื่องจากกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนมีหลากหลายตามสภาพพื้นที่และภูมิประเทศ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ชุมชนจะร่วมกันจัดขึ้นและกำหนดไว้ชัดเจน มีผู้นำเที่ยว มีความปลอดภัย และเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้พร้อม เช่น การตกปลาต้องเตรียมพร้อมว่าใครนำเที่ยว อุปกรณ์ตกปลาคืออะไร และสถานที่ตกปลาอยู่ที่ไหน เป็นต้น
	2.มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ	โดยทั่วไปชาวบ้านมีความรู้ความสามารถในด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว จึงควรจัดให้มีกิจกรรมนี้ให้นักท่องเที่ยวเลือกด้วย เช่น ฝึกหัดการทอผ้า การจักสาน เป็นต้น
	3.มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น เช่น บายศรีสู่ขวัญ ฯลฯ	เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงชุมชนควรจัดกิจกรรมต้อนรับโดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เคยปฏิบัติกันอยู่แล้ว เช่น การบายศรีสู่ขวัญ หรือการต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสและอบอุ่น เป็นต้น โดยกิจกรรมดังกล่าวไม่ควรปรุงแต่งจนขัดแย้งกับประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

4. มีกิจกรรมบันเทิง เช่น ดนตรี การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ	กิจกรรมด้านบันเทิง หรือ นันทนาการในยามว่าง หรือ ตอนเย็น หรือตามเวลาที่เหมาะสม ควรจัดให้นักท่องเที่ยวเลือกด้วยเช่น ดนตรีพื้นเมือง การเต้นรำและการแสดงพื้นบ้าน โดยการแสดงต่างๆ ควรเป็นของชุมชน
5. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	กิจกรรมทุกชนิดทุกประเภทที่จัดให้กับนักท่องเที่ยวจะต้องยึดหลักการเดียวกันคือไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ทิ้งขยะ ไม่ขีดเขียนบนแผ่นหิน ไม่ส่งเสียงดัง เป็นต้น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด	
6.ด้านสภาพแวดล้อม	6.มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชน	ในระหว่างนักท่องเที่ยวอยู่ในชุมชนจะต้องตระหนักเสมอว่าเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ด้านนักท่องเที่ยวควรต้องเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ในขณะเดียวกันชุมชนก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยวด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ	
	6.ด้านสภาพแวดล้อม	1.มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภท เช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น	ในบริเวณใกล้ที่พัก ควรมีแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 ประเภท ได้แก่ 1)แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ทะเล น้ำตก น้ำพุ ฯลฯ 2)แหล่งโบราณสถาน และประวัติศาสตร์ เช่น วัดเจติย วัตถุโบราณ ฯลฯ 3)แหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่แล้วและเป็นอาชีพของชุมชน เช่น สวนผลไม้ แปลงผัก บ่อปลารวมถึงการทำนา/ปลูกข้าว ฯลฯ
		2.มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและ	ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยร่วมมือกับหน่วยราชการที่มีหน้าที่ดูแลรักษาโดยตรง

ชุมชนอยู่เสมอ

3. มีสถานพยาบาล
ไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่
ไกลเกินไป

โฮมสเตย์ควรอยู่ไม่ไกลจากสถานพยาบาล เพื่อ
ความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวเมื่อ
เจ็บป่วย หรือหากไม่มีสถานพยาบาล ควรรู้
สถานพยาบาลที่อยู่ใกล้ที่สุด ส่วนไปรษณีย์และ
ธนาคารก็เช่นกัน หากไม่อยู่ใกล้ชุมชนควรจะรู้
สถานที่ที่อยู่ใกล้มากที่สุด เพื่อแนะนำนักท่องเที่ยว
ได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
7. ด้านมูลค่า เพิ่ม	4. พื้นที่หลักยังคงสภาพ เดิมของชุมชน และยัง รักษาวัฒนธรรมและ ประเพณีของตน	ชุมชนที่มีโฮมสเตย์จะต้องช่วยกันรักษาสภาพเดิม ของชุมชน โดยไม่ควรเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ นักท่องเที่ยวพึงพอใจ จนทำลายวิถีชีวิต ความ เป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมชุมชน
	1. มีร้านขายของที่ระลึก ในชุมชน	ควรจัดให้มีร้านค้า หรือมุมเล็กๆ ของชุมชนเป็นจุด จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก หากไม่มี ชุมชนควร จัดการให้มีร้านค้าของชุมชนเกิดขึ้น
	2. มีผลิตภัณฑ์โดย ชาวบ้านและใช้วัตถุดิบ ในท้องถิ่นผลิต	ชุมชนควรใช้โอกาสนี้ใช้ภูมิปัญญาที่ชุมชนสั่งสมมา หรือสิ่งที่ชุมชนริเริ่มขึ้นใหม่ ทำของที่ระลึกเพื่อ จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งของที่ระลึกดังกล่าว อาจเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับ เสื้อผ้า ตลอดจนของตกแต่ง หรืออาหาร ขนม โดยควรใช้ วัสดุหรือวัตถุดิบที่มีในชุมชนนั้นเป็นหลัก
	3. มีโอกาสได้เผยแพร่ วัฒนธรรมของชุมชน	ชุมชนได้ใช้โอกาสที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนทุก ๆ ด้านให้ นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและชื่นชม ซึ่งถือว่าการ ทำนุบำรุงวัฒนธรรมของตนอีกด้วย
	4. มีโอกาสพัฒนา ศักยภาพของบุคลากร ในชุมชนในด้านการ ให้บริการที่ประทับใจ	การที่ชุมชนมีโอกาสด้อนรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้ง คนในชุมชนได้มีโอกาสแสดงความสามารถของตน ตนเองตามที่ตนถนัด เช่น การต้อนรับ มัคคุเทศก์ การปรุงอาหาร การทอผ้า จักสาน เป็นต้น

8. ด้าน การ ส่งเสริม การ ตลาด	1. มีคู่มือหรือเอกสาร เผยแพร่การท่องเที่ยว เป็นของตนเองและเป็น ข้อมูลจริง โดยคู่มือหรือ เอกสารดังกล่าวมีราย ละเอียดต่างๆ ครบถ้วน	โฮมสเตย์แต่ละแห่ง ควรมีคู่มือหรือแผนพับหรือ เอกสารที่รวบรวมข้อมูลให้นักท่องเที่ยวทราบ โดยคู่มือดังกล่าวควรระบุรายละเอียดทุกประเภท ให้นักท่องเที่ยวทราบด้วยอย่างน้อยควรมีกิจกรรม การท่องเที่ยว รายละเอียดค่าใช้จ่าย และการติดต่อ เป็นต้น
-------------------------------------	---	--

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติและรายละเอียด
2. มีการเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์		เนื่องจากปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารผ่านระบบ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำค่อนข้างง่าย โดยคนใน ท้องถิ่นสามารถทำได้เอง ดังนั้น โฮมสเตย์จึงควร สร้างโฮมเพจของตนเอง ซึ่งเป็นทั้งภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ (หากมีปัญหาในการดำเนินการ ควร ขอความช่วยเหลือจากฝ่ายสนับสนุน)
3. มีรายชื่ออยู่ในคู่มือ การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ของ กระทรวง การ ท่องเที่ยวและกีฬา		ปัจจุบันสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดทำคู่มือและทำเนียบ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของประเทศไทย ดังนั้น โฮมสเตย์ต่างๆ จึงควรติดต่อเพื่อให้อยู่ใน ระบบดังกล่าวและในขณะเดียวกัน อาจมีการ เชื่อมโยงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของกระทรวง ซึ่งมี โฮมเพจด้านนี้โดยเฉพาะ

ที่มา : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2547)

7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับPAR การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

7.1 หลักการ PAR (กมล สุตประเสริฐ, 2540)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและ
ฝ่ายที่สำคัญที่สุดก็คือ ประชาชนนั่นเอง การพัฒนานั้นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผน
การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ให้ดีขึ้นต้องอาศัยการวางแผนอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยเป็น
ประเทศหนึ่งที่ได้ทำการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องมีการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลก่อนที่จะมีการวางแผน
ได้มีการวิจัยต่าง ๆ มากมายมีทั้งการวิจัยพื้นฐานทฤษฎี การวิจัยประยุกต์ในเชิงการวางแผน
และนโยบาย จัดได้ว่าเป็นการทำงานที่อาศัยข้อมูลประจักษ์นิยมและการคิดอย่างมีตรรกะ หรือ
เหตุและผลอยู่เป็นอันมาก แต่ถ้าคิดถึงผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผนดังกล่าวในเชิงความ

เสมอภาคและความเท่าเทียมในโอกาสของประชาชนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าสังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาอยู่อีกเป็นอันมาก

แนวคิดในการพัฒนาอีกอย่างหนึ่งที่กำลังนำมาใช้ในสังคมไทย ก็คือ การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม (Participation) ของประชาชน และใช้การทำงานในรูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่จัดทำเป็นกลุ่มเป็นหมู่คณะและจัดการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานเองจนภายหลังมีการเรียกงานวิจัยเช่นนี้ว่า การวิจัยแบบมีส่วนร่วมดังที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า Participatory Action Research ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกเป็นคำย่อว่า PAR

ประวัติความเป็นมาของ PAR นั้นเชื่อมโยงกับความเข้าใจของการพัฒนา และเชื่อมโยงกับวิธีการที่ความเข้าใจดังกล่าวนั้นวิวัฒนาการไป ทันทีที่เราคิดในเชิงเศรษฐกิจล้วน ๆ เราก็คงตระหนักว่าการพัฒนานั้นเป็นกระบวนการที่เป็นศูนย์รวมประชาชน (People-centered) และเน้นไปที่กระบวนการที่พอจะเชื่อถือและยอมรับได้ นับตั้งแต่การใช้ ความจำเป็นพื้นฐานเป็นตัวบ่งชี้หรือบรรทัดของการพัฒนา และใช้วิธีการของการวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการจัดเป็นการดำเนินงานที่รัฐได้แสดงบทบาทของการพัฒนาให้บริการต่อสังคม และสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชนนั้น ทำให้ประชาชนได้ทำงานร่วมกันและเรียนรู้ถึงทักษะหรือความคล่องแคล่วในการจัดการชุมชนในขณะที่ได้ร่วมงานการพัฒนาชุมชนของตน ตรงจุดนี้เองที่เราได้พบว่าการวิจัยแบบปฏิบัติการได้มีส่วนช่วยเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของพวกเขาได้

ในทางวิชาการซึ่งได้มีการใช้การวิจัยตามแบบปฏิบัติดั้งเดิมเช่นมีความพยายามมากในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงข้อมูลของการวิจัยทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สามารถเชื่อถือได้ ตัวอย่างเช่น การวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน มีการสอบถามประชาชนและผู้ปฏิบัติการคือครูและเด็ก ในทำนองเดียวกันมีการวิจัยระบบการทำให้ดีขึ้นเพื่อปรับปรุงวิธีการทำนาให้ดีขึ้นในกรณีเช่นนี้ นักวิจัยจะสามารถนำไปคิดค้นต่อในห้องปฏิบัติการได้เป็นอันมาก จะเห็นได้ว่าไม่น่าประหลาดใจเลยที่ผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้นรวมถึงชาวไร่ชาวนาต่างก็มีองค์ความรู้ซึ่งสามารถช่วยนักวิจัยได้เป็นอันมาก

ถ้าทบทวนการใช้การวิจัยในการพัฒนาแบบดั้งเดิม พบว่าความร่วมมือของประชาชนในการรวบรวมข้อมูลปัญหาทั้งหลายนั้นอยู่ในวงจำกัด และประชาชนเกือบจะไม่ได้อะไรจากการวิจัยอันเป็นองค์ความรู้เหล่านั้นเลย นักวิจัยที่เข้าไปเก็บข้อมูลแบบดั้งเดิมเหล่านั้นส่วนใหญ่จะอ้างว่างานวิจัยของตนเองนั้นเป็นการวิจัยปฏิบัติการ แต่แท้จริงแล้วเป็นการวิจัยเชิงประยุกต์เท่านั้นเอง เพราะการวิจัยปฏิบัติการนั้นเป็นการวิจัยที่จัดกระทำโดยผู้ปฏิบัติการ เพื่อนำเอาผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยทันทีทันใดและจะต้องทำเป็นหมู่คณะร่วมกัน

PAR เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมที่มีวิวัฒนาการแตกต่างกันไปในหลายประเทศที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ในอินโดนีเซีย PAR ได้รับอิทธิพลสนับสนุนจากการเมืองที่พยายามใช้กระบวนการวิจัยเพื่อให้การบริการแก่ประชาชน ในฟิลิปปินส์นั้น PAR ได้รับการพัฒนาให้สนองตอบต่อสาธารณชน ซึ่งการวิจัยแบบเดิมทำไม่ได้และล้มเหลวมาแล้ว ในประเทศไทยก็เช่นกันการวิจัยปฏิบัติการได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาชนบท ไม่ว่าจะเป็นการวิวัฒนาการการวิจัยแบบนี้จะมีความเป็นมาแตกต่างกันอย่างไร แต่ประสบการณ์ในประเทศเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อผลของการวิจัยนั้น ๆ สามารถเอาไปวางแผนและแก้ปัญหาของประเทศโดยประชาชนเองได้

เมื่อเอากการวิจัยปฏิบัติการรวมกันเข้ากับการจัดการชุมชนเหมือนดังในกรณีของอินโดนีเซียหรือไทย เราก็คพบว่าประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการจะเข้าใจสภาพการณ์ของตนเองอย่างลึกซึ้ง ถึงจุดที่ตนต้องลงมือเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์นั้น ๆ ของตน ด้วยเหตุนี้เองบางครั้งเราจึงเรียกรการวิจัยแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการวิจัยเชิงจิตสำนึกร่วมกัน (Participatory Conscientizing Research) เมื่อเอา PAR รวมกันเข้ากับรูปแบบของการพัฒนาซึ่งเน้นความสำคัญในการร่วมมือของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทั้งการวางแผนและดำเนินงานตามแผนเหล่านั้น เราก็มักเรียกมันเป็นระบบว่า ระบบข้อมูลข่าวสารและการวางแผนของชุมชน (Community Information and Planning System) ใช้คำย่อว่า CIPS รูปแบบนี้จะมีให้ดูได้ในประเทศฟิลิปปินส์ โดยมี CIADAP (Center for Integrated Area Development for Asia and the Pacific) เป็นผู้ดำเนินการทดลอง

สำหรับประเทศไทยเรานั้น นับตั้งแต่ได้มีการกำหนด ความจำเป็นพื้นฐาน ใช้เป็นเกณฑ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การวิจัยปฏิบัติการที่เรียกว่า PAR ก็ถูกนำเอามาใช้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการวิวัฒนาการของรูปแบบการวิจัยที่เรียกว่า PAR และเลือกวิธีการจึงเป็นไปตามอิทธิพลของรูปแบบของการพัฒนา (Development Paradigm) ที่แต่ละประเทศใช้เป็นสำคัญจึงทำให้มีการเรียกรการวิจัย PAR นี้ไปอย่างหลากหลายตามกระบวนการพัฒนา เช่นการวิจัยแบบเจาะลึก แบบจิตสำนึก เป็นต้น ไม่ว่าจะเรียกรการวิจัยดังกล่าวในชื่ออย่างไรแต่การวิจัยดังกล่าววันจะเพิ่มพูนในการบริการต่อสังคม นับเป็นแบบของการพัฒนาที่เน้นไปที่ประชาชน เป็นแบบที่มีส่วนร่วมจากผู้ปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น มีการบูรณาการมากยิ่งขึ้น และนำนับถือในผลกระทบที่ตามมามากยิ่งขึ้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องมีแนวคิด (concept) ที่ชัดเจน ในการที่จะลงไปใช้ในการวิจัย ดังเรื่อง

- การพึ่งตนเอง
- องค์กรประชาชน กลุ่มที่รวมกันแก้ปัญหาของชุมชน
- ประชาคม
- การพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับโครงการหรืองานวิจัยที่สามารถใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นโครงการแบบสหวิทยาการที่มีการเปลี่ยนกระบวนการคิด กระบวนทัศน์ของการพัฒนาต้องเปลี่ยน เป็นการเน้นการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วม วิธีวิทยา คือ กระบวนทัศน์การเรียนรู้ร่วมกัน ต้องให้โอกาสกับกลุ่มเป้าหมายหรือชุมชนที่ทำการศึกษา และพร้อมที่จะยอมรับร่วมกันกับผลการศึกษาที่เกิดขึ้น

7.2 แนวคิดและปรัชญา (กมล สุดประเสริฐ, 2540)

PAR คือการวิจัยค้นคว้าแสวงหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันแต่เพียงว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา มันเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมงานรวมทั้งในกระบวนการวิจัยและในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย

PAR มุ่งช่วยเหลือกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคม ให้ลืมตาอ้าปากกับเขาได้บ้าง PAR เชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่จะแก้ไขปัญหาของตนเมื่อถึงคราวที่ตนจะต้องตัดสินใจว่าจะทำอะไร ยังเชื่อต่อไปว่าการศึกษาควรเป็นการศึกษาที่ให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าเขาสามารถทำอะไรบางอย่างให้แก่ตนเองได้ PAR ยังเชื่อด้วยเหมือนกันว่า การศึกษาควรเป็นการศึกษาที่ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อคน เป้าหมายสูงสุดของ PAR คือการช่วยประชาชนให้มีเป้าหมายและสนับสนุนเป้าหมายในการพัฒนาการของตนเอง

PAR เป็นกระบวนการวิจัยที่มีการปฏิบัติพลิกแพลงนำเอาการปฏิบัติกับการพิจารณาไตร่ตรองเพื่อการสะท้อนกลับรวมเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างมีเหตุมีผลโดยวิธีการทำให้การวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและเป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติและการพิจารณาไตร่ตรองเป็นผลสะท้อนต่อไป ยิ่งกว่านั้นยังทำให้เกิดเป็นมาตรฐานตามความต้องการด้านการเมืองการปกครอง การวัฒนธรรม สภาวะทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน PAR อาศัยการยอมรับของประชาชนในสิ่งที่ประชาชนมีอยู่และมีจริง อาศัยภูมิปัญญาที่ถูกต้องตามที่ประชาชนได้สืบทอดต่อเนื่องเป็นประสบการณ์อย่างหลากหลาย ดังนั้น PAR จึงให้น้ำหนักต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นอย่างมาก

PAR เป็นกระบวนการของการทำงานร่วมกัน อันต้องอาศัยการสืบสวนค้นคว้าปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่มวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (ทางเศรษฐกิจสังคม ทางการเมืองการปกครอง ทางวัฒนธรรม ทางส่วนบุคคล) รวมกันเป็นกลุ่มเหนือสิ่งอื่นใดต้องปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหานั้น ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น PAR ยังเป็นกระบวนการ วิจัยที่ค่อนข้างลำเอียงไปในด้านกระบวนการประชาธิปไตย

PAR ยืนหยัดขึ้นมาได้ด้วยประชาชนผู้มีหัวใจเปี่ยมด้วยการวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ในการแก้ไขปัญหาของตน มันเป็นเครื่องมือที่ช่วยเหลือกลุ่มคนยาก คนจน และคนที่ด้อยโอกาสด้วยการวางพื้นฐานการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานพัฒนาทั้งหลายกับชุมชนเช่นนี้นับเป็นการเอื้ออำนวยต่อกระบวนการที่จะปลดปล่อยให้ประชาชนแก้ปัญหของตนเองได้ ตามความเชื่อว่าคนต้องพัฒนาตนเอง

เมื่อเราใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า PAR นี้อย่างถูกต้อง เราก็คงเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างน้อยสามประการตามมาคือ

- 1.) ประชาชนได้รับการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
- 2.) ประชาชนมีการกระทำมากขึ้น
- 3.) ประชาชนมีการเผยแพร่พลังความรู้อันมากขึ้น

กระบวนการของ PAR นั้นมิใช่เพียงการสืบค้นปัญหาเท่านั้น แต่เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อปัญหาทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผลสุดท้ายประชาชนมิได้เพียงเรียนรู้การแก้ปัญหา แต่ได้เพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่ยากไปกว่านี้

7.3 ระเบียบวิธีของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ระเบียบวิธีของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหรือ PAR นั้นมีกิจกรรมที่แตกต่างกันอยู่ 2 ชุด จำแนกได้ดังนี้ (กมล สุตประเสริฐ, 2540)

1.) กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการหรือ PAR ของผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัย

2.) กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการหรือ PAR ของชุมชน

กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการของผู้ประสานงานการวิจัยก็คือกิจกรรมการแสวงหาความรู้ของนักวิจัยปฏิบัติการตามโครงการ PAR แต่ละคนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จุดมุ่งหมายที่สำคัญของนักวิจัย คือการสร้างรูปแบบ PAR ที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ และสามารถที่จะเผยแพร่แก่สังคมได้ รูปแบบของ PAR ที่มีประสิทธิผลนั้น จะเป็นรูปแบบที่สามารถแก้ปัญหของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสิ้นเปลืองเงินทองกำลังงาน เวลา ไม่มากนัก แต่ในเวลาเดียวกันก็ได้รับผลตอบแทนสูง

กิจกรรมวิจัยปฏิบัติการของชุมชนคือกิจกรรมที่เกิดจากความพยายามในการแก้ปัญหาชุมชนของนักวิจัยปฏิบัติการร่วมกันกับชุมชน นักวิจัยปฏิบัติการที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือตั้งแต่เริ่มแรกและค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือลงและหวังว่าเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วประชาชนจะสามารถแก้ปัญหของตนไปตามลำพังได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมิต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกอีก

โครงการวิจัยทั้งหมดของผู้ประสานงาน หรือผู้อำนวยการวิจัยจะครอบคลุมรวมไปถึงกิจกรรมแบบวันต่อวันของชุมชนแลกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของ PAR โดยตรง ผู้ประสานงานวิจัยเริ่มต้นด้วยการวิจัย และสิ้นสุดลงด้วยการเผยแพร่รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการหรือ PAR จากกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบ PAR นี้ กิจกรรมที่สัมพันธ์กับ PAR ของชุมชนจะถูกปลูกฝังให้กลายเป็นการปฏิบัติที่เป็นประจำของชุมชน การเปลี่ยนพฤติกรรมของชุมชนเช่นนี้เกิดจากกิจกรรมร่วมกันของผู้ประสานงานการวิจัยปฏิบัติการ และชุมชนโดยแท้

เมื่อวิเคราะห์วิธีการของ PAR จะเห็นว่าขั้นตอนของการดำเนินการของ PAR นั้น ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาชุมชนดูเหมือนว่าในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนานั้น PAR สามารถให้บริการข้อมูลข่าวสาร สิ่งที่มาคือลำดับขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการซึ่งบังเกิดขึ้นพร้อมกับโครงการพัฒนาชุมชนดังนี้ (กมล สุประเสริฐ, 2540)

7.3.1 เลือกชุมชนเป้าหมาย

การเลือกชุมชนเป้าหมายต้องจัดทำให้เป็นระบบ เริ่มต้นด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ที่จะพิจารณาให้เข้าร่วมในโครงการ ขั้นตอนต่อไปกำหนดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย การคัดเลือกชุมชนนี้ควรได้รับการยืนยันจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนและผู้อำนวยการหรือผู้ประสานงานการวิจัยแล้วประชุมตัดสินใจเป็นขั้นตอนสุดท้ายและเริ่มกระบวนการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

7.3.2 สร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชน

อันนี้เป็นการกระทำด้วยการมีแนวคิดที่จะให้ผู้ประสานงานวิจัยเป็นที่ยอมรับของชุมชนและเป็นการสร้างบรรยากาศในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในชุมชนเป้าหมาย งานขั้นนี้เกี่ยวข้องกับการที่จะต้องได้รับการเห็นชอบจากผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน ให้เข้าไปทำงานในชุมชนนั้น ๆ ได้เสียก่อน ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้นำท้องถิ่น ทั้งผู้นำที่คนนิยมและผู้นำที่เป็นเคารพนับถือของประชาชน และในที่สุดผู้ประสานงานนั้นเป็นเสมือนคนในชุมชนคนหนึ่ง

7.3.3 ระบุปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่มีศักยภาพ

ชุมชนจะดำเนินการวิจัยทันทีที่กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชนนั้นได้ริเริ่มดำเนินจุดมุ่งหมายคือ การศึกษาความจำเป็นหรือความต้องการของชุมชน ระบุปัญหาของชุมชน ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่มีศักยภาพ และหยิบยกเอาข้อจำกัดขัดข้องมาพิจารณาเพื่อให้เข้าใจในส่วนนี้ให้ดีขึ้น ขอให้คำนึงว่า คำว่า ความจำเป็นหรือความต้องการ ว่าเป็น ช่องว่างระหว่าง“สิ่งที่ควรเป็น” และ“สิ่งที่เป็นอยู่”

ตรงจุดนี้ต้องมีความเข้าใจในความคิดรวบยอดของความจำเป็น หรือความต้องการที่แตกต่างกันให้ดี เช่นคำว่า ความต้องการที่แสดงออก และความต้องการที่รู้สึก ขั้นตอนของความจำเป็น เริ่มตั้งแต่ ความต้องการพื้นฐาน หรือ ความจำเป็นพื้นฐานและความแตกต่างระหว่างคำว่า ความต้องการ กับความจำเป็น (ความต้องการ อาจตรงกับภาษาอังกฤษว่า want และคำว่า ความจำเป็น อาจตรงกับคำว่า need)

7.3.4 การวางแผนเพื่อปฏิบัติ

ขั้นตอนขั้นนี้อธิบายถึงยุทธศาสตร์และเทคนิคเพื่อช่วยให้คนเตรียมโครงการพัฒนาให้เป็น ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ การกำหนดจุดประสงค์ การใช้เวลาในการทำงาน ทรัพยากร กำลังคนที่จะใช้ และกิจกรรม รวมถึงการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินงานตามแผน จุดนี้คงต้องกำหนดให้ชุมชนได้เตรียมทรัพยากรจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งต้องจัดทำข้อเสนอหรือคำขอยื่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7.3.5 การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการทำให้บรรลุความเป็นจริงด้วยวิธี การวิจัยปฏิบัติการนี้ก็หมายความว่าผู้ประสานงานจะต้องระแวดระวังถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในส่วนหนึ่งส่วนใดของแผนปฏิบัติการและจะเปลี่ยนแปลงแผนก็ต่อเมื่อจะเกิดผลสะท้อนที่หนักหน่วงตามมาเท่านั้น

ขั้นตอนขั้นนี้เป็นการอธิบายถึงวิธีช่วยให้คนสามารถดำเนินงานตามโครงการของตนได้ แผนปฏิบัติการต้องนำมาเผยแพร่ให้คนรู้ และกระตุ้นให้คนดำเนินงานตามแผน การจัดการด้วยการเงินต้องกระทำด้วยความรับผิดชอบอย่างชัดเจนโปร่งใส การระดมทรัพยากรและการกำหนดงานต้องดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน

ผู้คนต้องได้รับการอบรมฝึกฝนในการติดตามประเมินผลเข้าร่วมในการจัดการและการแก้ปัญหา ชุมชนจำเป็นต้องจัดการประชุมเป็นระยะ ๆ และจัดประเมินโครงการเพื่อการศึกษาว่าสมควรจะปรับปรุงผลผลิตของโครงการอย่างไรบ้าง

7.3.6 การประเมินผล/ผลสะท้อน/การส่งผลกลับ

ชุมชนและผู้ประสานงานการวิจัยจะต้องจัดทำบันทึกประจำวัน บันทึกการจัดการและกิจกรรมสิ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทั้งหมดไว้เป็นหลักฐาน และช่วยบันทึกความจำเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานแต่ละตอนของแผน ผู้ประสานงานต้องให้มีการประเมินผล แก้ไขให้เสร็จเรียบร้อยถ้าจำเป็น เมื่อดำเนินการหมดทุกขั้นตอนแล้วก็จัดการประเมินรวมครั้งสุดท้าย การประเมินนี้จะอธิบายวิธีการเอื้ออำนวยต่อการประเมินความก้าวหน้าของโครงการและผลสำเร็จ โดยคนที่ร่วมงานเอง

งานนี้จะสำเร็จได้ด้วยการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนสามารถใช้ปฏิทินการปฏิบัติงานซึ่งอาจจัดทำเป็นรูปตาราง หรือจัดทำเป็นรูปก้างปลา ให้เห็นขั้นตอนของการทำงานให้เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลงาน ชุมชนอาจจัดให้มีการประเมินผลการประชุม ประเมินกระบวนการ จัดทำบันทึกเอกสาร และประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนเองและสามารถป้อนผลที่ได้กลับมาให้ผู้ประสานงาน และสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ได้อีกด้วย

7.3.7 การหมุนเกลียว การวนรอบ และการทำให้เป็นระบบของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อชุมชนเริ่มต้นลงมือจัดการแก้ปัญหาที่ยากอีกปัญหาหนึ่ง แต่ยังใช้ขั้นตอนของการวางแผน การดำเนินงานของโครงการวิจัยอยู่ ชุมชนเริ่มให้หลักการและเทคนิควิธีการเรียนรู้มาจาก PAR เอามาแก้ปัญหา เช่น ปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อม ปัญหาการขาดการบริการทางสังคม ปัญหาการมีรายได้น้อย ปัญหาการเอาเปรียบเพศหญิงในการทำงานและเข้างาน เป็นต้น

ทุกครั้งที่ชุมชนหมุนวนเอามาใช้เทคนิคและความรู้ที่เรียนรู้มาจาก PAR ผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการการวิจัยต้องพยายามมอบความรับผิดชอบให้แก่ชุมชนมากขึ้น

ครั้งแรกอาจมีสัดส่วน 75-25 ครั้งที่สองเป็น 50-50 และครั้งที่สามเป็น 25-75 ตามลำดับ จนในที่สุดผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการการวิจัยก็ถอนตัวออกมา ปล่อยให้องค์กรชุมชนทำเองอย่างสมบูรณ์

7.3.8 ขั้นตอนเตรียมการถอนตัวและเผยแพร่ผลงาน

งานขั้นนี้อธิบายถึงยุทธศาสตร์ในการสร้างทักษะในการใช้ PAR ในชุมชน เพื่อเตรียมการถอนตัวของผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการวิจัยอย่างเป็นขั้นเป็นตอนก่อนที่จะผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการการวิจัยจะถอนตัวออกจากชุมชน จะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่า PAR นั้นได้ถูกปลูกฝังเข้าเป็นกระบวนการการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างติดแน่นแล้ว นี่ก็หมายความว่าต้องมีการประเมินปัจจัยป้อนของการศึกษาซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการ PAR ด้วยตนเองได้ จะต้องมีการประเมินความเข้มแข็งขององค์กรของชุมชน ประเมินว่ามีสายตาวีไกลเพียงพอหรือไม่ ประเมินว่าโครงการมีความสมบูรณ์ การเงินมั่นคง ตัวบ่งชี้ก็อีกอย่างหนึ่งว่า PAR ฝังแน่นอยู่ในสายเลือดของชุมชนแล้วหรือไม่ก็คือการดูร่องรอยจากการใช้ PAR ในโครงการอื่น ๆ ของชุมชน

เมื่อสิ้นสุดโครงการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เราเรียกว่าเป็นภาษาอังกฤษย่อ ๆ ว่า PAR (และตามมาด้วยการประเมินผลขั้นสุดท้าย) รายงานการวิจัยปฏิบัติการจะต้องได้รับการพิมพ์เผยแพร่และนำเสนอในการสัมมนา พร้อมทั้งนำเอารูปแบบการใช้ PAR เสนอให้ผู้ที่สนใจในการประยุกต์ใช้วิธีนี้ การเผยแพร่ผลงานนี้จะกระทำได้อีกต่อเมื่อรูปแบบการใช้ PAR ได้พิสูจน์อย่างชัดเจนแล้วว่า เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพและได้รับประสิทธิผล

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นางลักษณ์ อยู่เย็นดี (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ปัจจัยทางด้านแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับความชอบของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของทั้งพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรม คือ แรงจูงใจด้านความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แรงจูงใจการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต แรงจูงใจด้านกิจกรรม การแสดงและการละเล่น แรงจูงใจในเรื่องของทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว และแรงจูงใจด้านการพักผ่อนทางร่างกายและจิตใจ ส่วนในพื้นที่ธรรมชาติคือ แรงจูงใจด้านการพักผ่อนและความเป็นมิตรไมตรีของเจ้าของบ้าน และสำหรับพื้นที่วัฒนธรรมคือ แรงจูงใจทางด้านความสะดวกสบายในการเดินทางเข้าถึง แรงจูงใจการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต แรงจูงใจด้านความปลอดภัย และแรงจูงใจในเรื่องของความสะดวกสบายของสิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการ คือ การได้เข้าไปสัมผัส เรียนรู้ ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความมีน้ำใจไมตรีของคนในท้องถิ่นที่ไม่สามารถหาได้จากวิถีชีวิตคนในเมือง นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวอยากมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ อาทิ การประกอบอาชีพ การใช้

ชีวิตร่วมกับชุมชน และการทำบุญตักบาตร เป็นต้น นักท่องเที่ยวมักต้องการพักค้างแรมกับชาวบ้านในครัวเรือนเดียวกันมากกว่าพักค้างโดยแยกที่พักรับกับชาวบ้าน ซึ่งในการจัดลำดับความชอบของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในด้านต่างๆ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบโฮมสเตย์เพราะต้องการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมสูงที่สุด รองลงมาคือ ความต้องการใกล้ชิดธรรมชาติ

ปิยะ หนูนิล (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่องิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการให้บริการในอุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย อายุ 15 – 25 ปี ระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ไม่ได้ประกอบอาชีพ ไม่มีรายได้ ภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคกลาง มาท่องเที่ยวกับเพื่อน โดยมีระยะเวลาพักค้าง 2 คืน เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว มาเป็นครั้งแรก มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งใจมาเที่ยวชมหน้าตก

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่องิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการให้บริการ โดยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 84.3 ด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 89.9 ด้านความเต็มใจในการจ่ายค่าธรรมเนียม และ/หรือ ค่าบริการ ร้อยละ 89.75 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ร้อยละ 87.8 และด้านการสื่อความหมายธรรมชาติ ร้อยละ 88.3

พิษณุ วงษ์เกษม (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่องานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์ภูพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผลปรากฏว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่องานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์ภูพระบาท พบว่า 1) ด้านสภาพทรัพยากรธรรมชาติ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับพอใจน้อยทุกเรื่อง 2) ด้านการบริหารจัดการ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับได้แก่ เรื่องการบรรยายและให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่แก่นักท่องเที่ยว การต้อนรับอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ต่อนักท่องเที่ยว นอกนั้นมีความพอใจในระดับพอใจน้อย 3) ด้านการบริการต่างๆ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับไม่พอใจ ในเรื่อง ความเพียงพอของโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งพักผ่อน นอกนั้นมีความพึงพอใจในระดับพอใจน้อย และ 4) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับพอใจน้อยทุกกิจกรรม

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา 1) ควรจะมีการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีกิจกรรมหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและมีการพักแรมค้างคืน และ 2) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งพักผ่อนให้มีสภาพที่ดีและมีปริมาณเพียงพอต่อการบริการ

มานิช การพนังงาน (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่องานพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 32.24 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพโสด มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจเป็นอาชีพหลัก มีรายได้เฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 432,287.65 บาท มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง มาท่องเที่ยวในลักษณะกลุ่มเพื่อน มี

จำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มเฉลี่ย 9.09 คน ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะเดินทาง มีการพักค้างแรม มีวัตถุประสงค์ของการมาเยือนเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ มีความประทับใจจุดชมวิวและทิวทัศน์ที่สวยงามของอุทยานฯ มีความพึงพอใจต่อการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในระดับสูง ได้แก่ สถานภาพการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการมาเยือน

รัตนภรณ์ มหาศรานนท์ (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า ความต้องการโฮมสเตย์ของกลุ่มตัวอย่างจัดเรียงอันดับตามความต้องการส่วนใหญ่ ได้แก่ การต้อนรับที่เต็มใจและมีความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์และการไม่หลอกลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ความเป็นกันเอง ความเอื้อเฟื้อความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ความต้องการที่จะได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ผู้ประสานงานรู้ข้อมูลเป็นอย่างดี ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต การนำชมสถานที่ท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารที่เข้าใจตามลำดับ

ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกพักแบบโฮมสเตย์ จัดเรียงอันดับตามเหตุผลในการเลือก ได้แก่ ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต ต้องการศึกษาวรรณกรรม ค่าใช้จ่ายราคาถูกไม่แพง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพักจัดเรียงอันดับตามความต้องการ ได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายไม่แพง

วชิราภรณ์ โลหะชาละ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเลือกใช้บริการที่พักในจังหวัดเชียงราย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยวและพักค้างคืนในจังหวัดเชียงราย มีความพึงพอใจต่อบริการที่พักในระดับสูง ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าที่พักมีมาตรฐานดี และเกือบทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลคิดว่า ราคาของที่พักมีความเหมาะสมดีแล้ว ในขณะที่สถานที่พักก็อยู่ในเกณฑ์ดี ผลการศึกษาเชิงคุณภาพในประเด็นที่ว่ามีความประสงค์จะกลับมาใช้บริการที่พักแรมอีกหรือไม่นั้น ส่วนใหญ่ตอบว่าต้องการกลับมาพักอีก และจะแนะนำที่พักแรมดังกล่าวให้กับเพื่อนและคนอื่นๆ อีกด้วย นอกจากนั้นจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเลือกเข้าพักในจังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยทางการตลาดมีผลต่อความพึงพอใจในการเลือกเข้าพักแรมโดยเฉพาะปัจจัยด้านราคาที่พัก และปัจจัยด้านความปลอดภัย รองลงมาคือปัจจัยด้านการบริการ ด้านทำเลที่ตั้ง สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมตามลำดับ

วรภรณ์ ศรีแก้ว (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จากการศึกษาความต้องการพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความต้องการต่อการท่องเที่ยวที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในระดับมาก กลุ่มผู้ประกอบการมีความต้องการด้านการส่งเสริม เข้าร่วมกิจกรรม และการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมากเช่นกัน สิ่งที่ควรปรับปรุงจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการคือ

ปรับปรุงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้น่าสนใจ การเข้าถึงพื้นที่ ข้อมูลความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม การจัดการขยะและของเสีย การจัดการด้านเสียง กิจกรรมที่มีโอกาสสร้างจิตสำนึกต่อชุมชน และมีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนข้อเสนอแนะ คือ สร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์บนเกาะเกร็ดให้มีความน่าสนใจ ปรับปรุงเส้นทางเดินเที่ยวบนเกาะเกร็ด เพิ่มความปลอดภัย เพิ่มความสะดวก มีการจัดการขยะ จัดทำเอกสารข้อมูลความรู้ด้านการท่องเที่ยว ฟื้นฟูศูนย์บริการด้านการท่องเที่ยว และจัดหากิจกรรมเสริมแก่นักท่องเที่ยว เพื่อรองรับกระแสความต้องการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี

วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์ (2545) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของธุรกิจนำเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำโขง กรณีศึกษาแม่ฮ่องสอน จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของธุรกิจนำเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำโขงอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความชำนาญของกัปตันเดินเรือ ประสบการณ์ที่ได้รับตลอดระยะเวลาการเดินทางโดยเรือ พิธีการตรวจคนเข้าเมืองและด้านศุลกากรในประเทศไทย เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจมาก ส่วนสิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจค่อนข้างน้อย ได้แก่ ความสะดวกของห้องน้ำ การกำจัดขยะที่ไม่เหมาะสม และพิธีการตรวจคนเข้าเมืองของประเทศจีนและสปป.ลาว

ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงการให้บริการของธุรกิจนำเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำโขงที่ได้จากการศึกษา คือ ให้ปรับลดราคาค่าบริการ ปรับปรุงรสชาติอาหารให้ถูกรสนิยม เพิ่มอุปกรณ์ช่วยชีวิต ตลอดจนปรับปรุงห้องน้ำ ห้องพักให้สะอาดและทันสมัย

ดรุณี ช่อนกลิ่น (2546) ทำการศึกษาการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายพบว่าส่วนใหญ่ผู้ประกอบการได้ดำเนินการที่พักรวมแบบโฮมสเตย์ โดยมีการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่บริหารงานในชุมชน และแบ่งคนตามความรู้ความสามารถที่ถนัด มีการเตรียมการต้อนรับ การดูแลรักษาความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์ การจัดการน้ำเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาพักรวมแต่ยังไม่แพร่หลายเพราะขาดการประชาสัมพันธ์ การจัดระบบการลงทะเบียนยังไม่เป็นระบบที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวางแผนงานด้านการสำรองที่พักแรมและต้อนรับนักท่องเที่ยว ตรงกับการศึกษาของชนิษฐาและสารทิศ (2543) พบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนศิริมงคล นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าค่าใช้จ่ายในกิจกรรมการท่องเที่ยวค่อนข้างสูงและการติดต่อประสานงานค่อนข้างสับสนและติดขัดได้ยาก

สำหรับการศึกษาของพนิดดา สิงห์ตรา (2544) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยอีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ มีการแบ่งโครงสร้างขององค์กรและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยว มีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถเชิญชวนประสานงานให้สมาชิกร่วมกันทำงานให้สำเร็จได้ ตรงข้ามกับการศึกษาของนิจนรินทร์ (2544) พบว่าศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภู

จอนายอย จัหวัดอุบลราชธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมี
ศักยภาพต่ำ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่ทำการพักค้างคืนที่โฮมสเตย์บ้านท่าคา ในช่วงเดือนธันวาคม 2549-เดือนกุมภาพันธ์ 2550 จำนวน 174 คน
2. ประชากรตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนท่าคา ที่ไม่ได้ประกอบการการท่องเที่ยวโฮมสเตย์
3. ประชากรที่ดำเนินการจัดทำที่พักและการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในบ้านท่าคา จำนวน 11 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทำการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

1. แบบสอบถาม สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ทำการพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ที่บ้านท่าคา แบบสอบถามสำหรับชุมชนเกี่ยวกับปัญหา ข้อเสนอแนะ ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บ้านท่าคา และแบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจการแบบโฮมสเตย์
2. การจัดเวทีการเรียนรู้ระหว่างผู้ประกอบการแบบโฮมสเตย์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

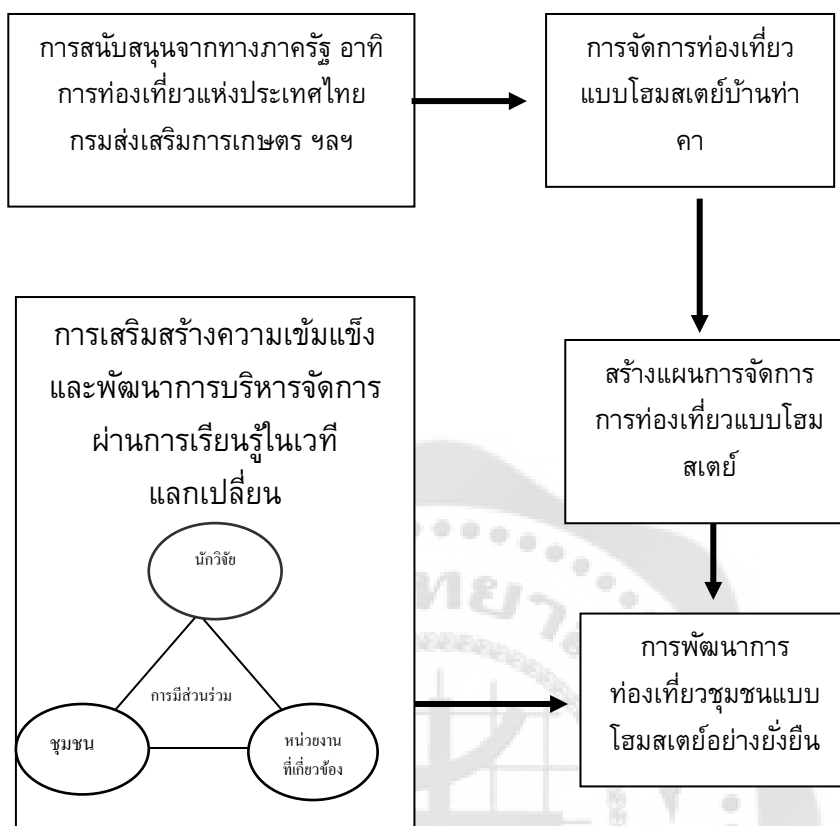
2.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากตำรา เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปเก็บข้อมูลดังนี้

- 1) นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวและพักค้างคืนที่โฮมสเตย์บ้านท่าคา ในระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.2549 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2550
- 2) จากชุมชนโดยรอบพื้นที่ประกอบการแบบโฮมสเตย์
- 3) จากผู้ประกอบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

3. กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนคือ

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของชุมชนท่าคา ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 174 ตัวอย่าง มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคา

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ชุมชนท่าคา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประชุมแบบfocus group และเก็บแบบสัมภาษณ์รายบุคคล จำนวน 11 ราย

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 2 บ้านคลองศาลา จำนวน 74 คนจากจำนวนประชากรทั้งหมด 105 ครัวเรือน

ได้ผลการศึกษาดังนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของชุมชนท่าคา

ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้ผลการศึกษาดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถาม พบว่า ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ดังตารางที่)

เพศ นักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 62.10 เพศชายคิดเป็นร้อยละ 37.90

อายุ นักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุดมีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.30 รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.90 มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.90 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.20 มีอายุระหว่าง 50 – 59 ปี คิดเป็น ร้อยละ 7.50 และอันดับสุดท้ายคือ มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.10

สถานภาพสมรส นักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 65.00 รองลงมาคือมีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 31.0 และอันดับสุดท้ายคือ มีสถานภาพหม้ายหรือหย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 4.00

ระดับการศึกษา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.80 รองลงมาคือ ระดับอนุปริญญาหรือประกาศนียบัตร คิดเป็นร้อยละ 12.10 ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 10.90 ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 9.80 ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 2.30 และอันดับสุดท้ายคือ ปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 1.10

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) n = 174	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	66	37.90
หญิง	108	62.10
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	23	13.20
20 – 29 ปี	58	33.30
30 – 39 ปี	52	29.90
40 – 49 ปี	26	14.90
50 – 59 ปี	13	7.50
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	2	1.10
สถานภาพสมรส		
โสด	113	65.00
สมรส	54	31.00
หม้าย/หย่าร้าง	7	4.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	4	2.30
มัธยมศึกษา	19	10.90
อนุปริญญา/ประกาศนียบัตร	21	12.10
ปริญญาตรี	111	63.80
ปริญญาโท	17	9.80
ปริญญาเอก	2	1.10

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) n = 174	ร้อยละ
อาชีพ		
นักเรียน/นิสิต นักศึกษา	56	32.20
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	32	18.40
พนักงานบริษัทเอกชน	50	28.70
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	18	10.30
รับจ้างทั่วไป	6	3.50
เกษตรกร	4	2.30
อื่นๆ	8	4.60
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (n = 118)		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	49	41.53
10,001 – 30,000 บาท	56	47.46
30,001 – 50,000 บาท	7	5.93
50,001 – 70,000 บาท	0	0.00
มากกว่า 70,001 บาทขึ้นไป	6	5.08
วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเที่ยว		
พักผ่อนหย่อนใจ	113	64.90
เรียนรู้ประเพณี วิถีชีวิตชาวบ้าน	28	16.10
จัดประชุม/สัมมนา	6	3.50
เยี่ยมชม ศึกษาภูมิปัญญา	22	12.60
ชาวบ้าน	5	2.90
อื่นๆ		
ลักษณะการเดินทางมาเที่ยว		
มากับเพื่อน	71	40.80
มากับคณะท่องเที่ยว	14	8.05
มากับครอบครัว/ญาติ		
มากับสถานศึกษา/ที่ทำงาน	47	27.01
	42	24.14

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) n = 174	ร้อยละ
จำนวนผู้ร่วมเดินทาง (n = 153)		
ต่ำกว่า 10 คน	79	51.63
11 – 40 คน	52	33.99
41 – 70 คน	10	6.54
71 – 100 คน	12	7.84
สื่อที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว*		
เพื่อน/ญาติ	91	52.30
นิตยสาร/วารสาร	28	16.10
บริษัทท่องเที่ยว	14	8.00
ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	8	4.60
อินเทอร์เน็ต	36	20.70
อื่นๆ	18	10.30

* ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

อาชีพ นักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุดเป็นนักเรียนหรือนิสิต นักศึกษา คิดเป็น ร้อยละ 32.20 รองลงมาคือ มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 28.70 มีอาชีพข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 18.40 มีอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 10.30 มีอาชีพอื่นๆ ได้แก่ แม่บ้าน และพนักงานมหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 4.60 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็น ร้อยละ 3.50 และอันดับสุดท้ายคือ มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 2.30

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน นักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามมีรายได้ระหว่าง 10,001 – 30,000 บาท มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 47.46 รองลงมาคือ มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.53 มีรายได้ระหว่าง 30,001 – 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.93 และอันดับสุดท้ายคือ มีรายได้มากกว่า 70,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5.08

วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 64.90 รองลงมาคือ เพื่อเรียนรู้ประเพณีและวิถีชีวิตชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 16.10 เพื่อเยี่ยมชมและศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 12.60 เพื่อจัดประชุมหรือสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 3.40 และอันดับสุดท้ายคือ วัตถุประสงค์อื่น ได้แก่ พบปะสังสรรค์ เรียนรู้รายการท่องเที่ยว และดูงานกลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.90

ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวกับเพื่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.80 รองลงมาคือ มากับครอบครัวหรือญาติ คิดเป็นร้อยละ 27.01 มากับสถานศึกษาหรือที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 24.14 และอันดับสุดท้ายคือ มากับคณะท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 8.05

จำนวนผู้ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาแต่ละกลุ่มมีจำนวนผู้ร่วมเดินทางต่ำกว่า 10 คน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51.63 รองลงมาคือ มีจำนวนระหว่าง 11 – 40 คน คิดเป็นร้อยละ 33.99 มีจำนวนระหว่าง 71 – 100 คน คิดเป็นร้อยละ 7.84 และอันดับสุดท้ายคือ มีจำนวนระหว่าง 41 – 70 คน คิดเป็นร้อยละ 6.54

สื่อที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโฮมสเตย์บ้านท่าคาแก่นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลเกี่ยวกับโฮมสเตย์บ้านท่าคาจากเพื่อนหรือญาติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.30 รองลงมาคือ อินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 20.70 นิตยสารหรือวารสาร คิดเป็นร้อยละ 16.10 อื่นๆ ได้แก่ อาจารย์ หนังสือพิมพ์ โทรสาร โทรศัพท์ บอร์ดข้อมูล และนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 10.30 บริษัทท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 8.00 และอันดับสุดท้ายคือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 4.60

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์ชุมชนบ้านท่าคา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคา ทั้ง 8 ด้าน โดยพิจารณาความพึงพอใจของการจัดการในด้านต่างๆ ตั้งแต่ระดับความพึงพอใจมากที่สุดถึงความพึงพอใจน้อยที่สุด ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคาในด้านต่างๆ

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
1. ด้านที่พัก (n = 171)													
1.1 บ้านพักมีความคงทน ไม่อยู่ในสภาพชำรุด	70	40.90	67	39.20	33	19.30	1	0.60	0	0.00	4.20	0.77	มาก
1.2 ความสะอาดของบ้านพัก ไม่มีกลิ่นอับ	80	46.80	68	39.80	23	13.50	0	0.00	0	0.00	4.33	0.70	มากที่สุด
1.3 ความสะอาดของที่นอนและเครื่องนอน	56	32.70	82	48.00	31	18.10	2	1.20	0	0.00	4.12	0.74	มาก
1.4 ความสะอาดของห้องน้ำและห้องส้วม	50	29.20	69	40.40	36	21.10	14	8.20	2	1.20	3.88	0.96	มาก
1.5 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นภายในบ้านพัก	55	32.20	73	42.70	38	22.20	5	2.90	0	0.00	4.04	0.81	มาก
1.6 บรรยากาศของสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านพัก	88	51.50	70	40.90	13	7.60	0	0.00	0	0.00	4.44	0.63	มากที่สุด
2. ด้านอาหาร (n = 165)													
2.1 ชนิดของอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้าน	59	35.80	77	46.70	28	17.00	1	0.60	0	0.00	4.18	0.72	มาก
2.2 รสชาติของอาหาร	56	33.90	80	48.50	28	17.00	1	0.60	0	0.00	4.16	0.72	มาก
2.3 ความสะอาดของภาชนะที่ใช้	56	33.90	73	44.20	32	19.40	4	2.40	0	0.00	4.10	0.79	มาก
2.4 ความสะอาดของน้ำดื่มและน้ำใช้	58	35.20	85	51.50	19	11.50	3	1.80	0	0.00	4.20	0.71	มาก
2.5 จำนวนร้านอาหารในชุมชนที่คอยให้บริการ	19	11.50	49	29.70	75	45.50	18	10.90	4	2.40	3.37	0.91	ปานกลาง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
3. ด้านความปลอดภัย (n= 174)													
3.1 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	67	38.50	82	47.10	24	13.80	1	0.60	0	0.00	4.24	0.70	มากที่สุด
3.2 การจัดสถานที่จอดรถยานพาหนะไว้อย่างปลอดภัย	56	32.20	80	46.00	25	14.40	9	5.20	4	2.30	4.01	0.94	มาก
4. ด้านการจัดการ (n = 166)													
4.1 ความสะดวกในการติดต่อจองบ้านพักล่วงหน้า	45	27.10	93	56.00	27	16.30	1	0.60	0	0.00	4.10	0.67	มาก
4.2 การให้รายละเอียดเกี่ยวกับค่าบริการต่างๆ ก่อนการเดินทาง	48	28.90	84	50.60	30	18.10	4	2.40	0	0.00	4.06	0.75	มาก
4.3 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว	37	22.30	83	50.00	40	24.10	6	3.60	0	0.00	3.91	0.78	มาก
5. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (n = 125)													
5.1 การต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้าน	94	75.20	27	21.60	4	3.20	0	0.00	0	0.00	4.72	0.52	มากที่สุด
5.2 กิจกรรมการนั่งเรือชมหิ่งห้อย	53	42.40	53	42.40	18	14.40	1	0.80	0	0.00	4.26	0.73	มากที่สุด
5.3 กิจกรรมตักบาตรตอนเช้า	60	48.00	52	41.60	11	8.80	2	1.60	0	0.00	4.36	0.71	มากที่สุด
5.4 กิจกรรมการนั่งเรือชมตลาดน้ำ	40	32.00	51	40.80	30	24.00	3	2.40	1	0.80	4.01	0.86	มาก
5.5 การเที่ยวชมการทำน้ำตาลปี๊บของคนในชุมชน	38	30.40	59	47.20	23	18.40	4	3.20	1	0.80	4.03	0.83	มาก
6. ด้านสภาพแวดล้อม (n = 139)													
6.1 ชุมชนยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม	60	43.20	63	45.30	14	10.10	2	1.40	0	0.00	4.30	0.71	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
6.2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ บ้านที่ ร.5 เสด็จประพาส	40	28.80	62	44.60	35	25.20	2	1.40	0	0.00	4.01	0.78	มาก
6.3 ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว	36	25.90	67	48.20	31	22.30	5	3.60	0	0.00	3.96	0.79	มาก
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม (n = 152)													
7.1 จำนวนร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกในชุมชน	11	7.20	53	34.90	76	50.00	10	6.60	2	1.30	3.40	0.77	ปานกลาง
7.2 มีสินค้าซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนจำนวนมาก	14	9.20	60	39.50	68	44.70	9	5.90	1	0.70	3.51	0.77	มาก
7.3 ราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพ	35	23.00	69	45.40	45	29.60	3	2.00	0	0.00	3.89	0.77	มาก
7.4 ค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวครั้งนี้	35	23.00	82	53.90	34	22.40	1	0.70	0	0.00	3.99	0.70	มาก
8. ด้านการส่งเสริมการตลาด (n = 157)													
8.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว	35	22.30	45	28.70	62	39.50	14	8.90	1	0.60	3.63	0.95	มาก
8.2 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	33	21.00	53	33.80	55	35.00	15	9.60	1	0.60	3.65	0.94	มาก

หมายเหตุ จำนวน n แต่ละด้านไม่เท่ากับ 174 เนื่องจากผู้วิจัยเลือกพิจารณาแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ของตัวชี้วัดในแต่ละด้าน ประกอบกับในบางตัวชี้วัดนักท่องเที่ยวอาจไม่ได้รับประสบการณ์จากตัวชี้วัดนั้นๆ

การจัดการในด้านที่พัก สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ บรรยากาศของสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านพัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ความสะอาดของบ้านพัก และไม่มีกลิ่นอับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ตามลำดับ สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ บ้านพักมีความคงทนและไม่อยู่ในสภาพชำรุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ความสะอาดของที่นอนและเครื่องนอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นภายในบ้านพัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ความสะอาดของห้องน้ำและห้องส้วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ตามลำดับ

การจัดการในด้านอาหาร สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ ความสะอาดของน้ำดื่มและน้ำใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ชนิดของอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 รสชาติของอาหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ความสะอาดของภาชนะที่ใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ตามลำดับ สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ได้แก่ จำนวนร้านอาหารในชุมชนที่คอยให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37

การจัดการในด้านความปลอดภัย สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ การจัดสถานที่จอดยานพาหนะไว้อย่างปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01

ด้านการจัดการ สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ ความสะดวกในการติดต่อของบ้านพักล่วงหน้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 การให้รายละเอียดเกี่ยวกับค่าบริการต่างๆ ก่อนการเดินทาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 ตามลำดับ

การจัดการในด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ การต้อนรับด้วยอวยชัยไมตรีของเจ้าของบ้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 กิจกรรม ตักบาตรตอนเช้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 กิจกรรมการนั่งเรือชมหิ่งห้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ การเที่ยวชมการทำน้ำตาลปึกของคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 กิจกรรมการนั่งเรือชมตลาดน้ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ตามลำดับ

การจัดการในด้านสภาพแวดล้อม สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ ชุมชนยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ บ้านที่ ร.5 เสด็จประพาส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ตามลำดับ

การจัดการในด้านมูลค่าเพิ่ม สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวครั้งนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ราคาสินค้าของที่ระลึกเหมาะสมกับคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 มีสินค้าซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนจำนวนมาก

มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 ตามลำดับ สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ได้แก่ จำนวนร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40

การจัดการในด้านการส่งเสริมการตลาด สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 รองลงมาคือ มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63

จากผลการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปภาพรวมของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคาในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

สำหรับภาพรวมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการด้านกิจกรรมท่องเที่ยวมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ส่วนการจัดการด้านอื่นๆ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจรวมของการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคาในแต่ละด้าน

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว	4.28	มากที่สุด
2. ด้านที่พัก	4.17	มาก
3. ด้านความปลอดภัย	4.13	มาก
4. ด้านสภาพแวดล้อม	4.09	มาก
5. ด้านการจัดการ	4.02	มาก
6. ด้านอาหาร	4.00	มาก
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม	3.69	มาก
8. ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.64	มาก
รวม	4.00	มาก

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

สำหรับข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคา สามารถสรุปได้ 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านการดำรงไว้ซึ่งวิถีชาวบ้าน

นักท่องเที่ยวอยากให้ชุมชนท่าคาอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชาวบ้านของชุมชนไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็น เพื่อจะได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดี มีคุณภาพ และเป็น

แหล่งศึกษาข้อมูลหรืองานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ต่อไป และนักท่องเที่ยวอยากให้บ้านทุกหลังที่เปิดเป็นโฮมสเตย์มีลักษณะเป็นทรงไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ความเป็นไทยมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านสภาพแวดล้อม

นักท่องเที่ยวอยากให้ชุมชนรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ของธรรมชาติให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ควรมีมาตรการในการกำจัดขยะในคลอง และตักถังขยะเป็นจุดๆ ให้มากขึ้น เพื่อความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและเพื่ออนุรักษ์แหล่งที่อยู่ของหิงห้อย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวไม่อยากให้มีการใช้เรือที่ติดเครื่องยนต์สัญจรผ่านไปมา เพราะจะก่อให้เกิดมลภาวะทางเสียง

3. ข้อเสนอแนะด้านการบริการสิ่งอำนวยความสะดวก

ควรมีการปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านพักให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ โดยในส่วนของห้องน้ำห้องส้วม นักท่องเที่ยวอยากให้มีจำนวนห้องน้ำมากขึ้นและปรับขนาดห้องส้วมให้กว้างขึ้นกว่าเดิม ควรมีกระดานชำระในห้องน้ำไว้บริการด้วย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมีความต้องการให้ชุมชนจัดตั้งร้านค้าจำหน่ายของพื้นบ้านและสินค้า OTOP ขึ้นเพื่อคอยบริการให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้เลือกซื้อเลือกหากลับไปเป็นของฝากได้

4. ข้อเสนอแนะด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวอยากให้โฮมสเตย์บ้านท่าคาจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายและมีความน่าสนใจมากขึ้น อาทิ จัดให้มีกิจกรรมความบันเทิง เพื่อเพิ่มความสนุกสนานและความประทับใจ หรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเป็น package ให้ดูน่าสนใจมากขึ้น

5. ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการตลาด

ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ทั้งในส่วนของโฮมสเตย์บ้านท่าคาและตลาดน้ำมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคู่มือเผยแพร่การท่องเที่ยวหรือการประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ทางจังหวัดและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโฮมสเตย์และตลาดน้ำให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น และที่ขาดไม่ได้ก็คือ ควรทำการติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว หรือแผนที่เส้นทางเข้าไปยังที่พักและแหล่งท่องเที่ยวทุกๆ ระยะให้มากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ บ้านท่าคา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน หนึ่งในนั้นคือผู้ประกอบการโฮมสเตย์ บ้านท่าคา เพื่อสอบถามความคิดเห็นโดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์ เพื่อ

ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการทำโฮมสเตย์ สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อดำเนินการจัดทำแผนต่อไป ซึ่งได้ผลการศึกษาดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านท่าคา มีสมาชิกทั้งหมด 11 หลังคาเรือน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 โดยผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้นคือ ผู้ใหญ่ไธสง สี่เหลียง เป็นผู้ริเริ่มการจัดโฮมสเตย์ เนื่องจากการมีตลาดน้ำท่าคาที่เริ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยวมาก่อน พวกข้าราชการที่เข้ามารวมทั้งนักท่องเที่ยวไม่มีที่พัก มีการค้างแรมแล้วไม่มีที่พัก ทำให้ผู้ใหญ่ไธสงซึ่งเคยไปดูงานที่บ้านศรีวัง จังหวัดนครศรีธรรมราชเกิดความคิดที่จะทำโฮมสเตย์ โดยเริ่มต้นให้ผู้มาค้างแรมรวมทั้งข้าราชการ นักข่าวเหล่านั้นพักที่บ้านของตน แต่ประสบปัญหาที่พักไม่เพียงพอไม่สามารถรองรับได้ จึงขอฝากผู้คนที่มาไปยังบ้านคุณทวีป เจือไทย คุณเจริญ เจือไทย อาจารย์สิริธรรมสวัสดิ์บ้านลุงทรัพย์ ผ่องเพชร และบ้านคุณเป็รื่อง ทองสิริ คุณละออง ปูนชาติ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากเกษตรจังหวัด พัฒนาชุมชน และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จากนั้น ก็เริ่มมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาพัก กลุ่มแรกเป็นพวกนักศึกษาชาวญี่ปุ่นที่ได้รับการติดต่อผ่านมายังผู้ใหญ่ไธสง และเข้ามาพักที่บ้านคุณทวีป เจือไทย เนื่องจากเป็นอาคารบ้านทรงไทย อีกทั้งคุณทวีปสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้พอสมควร ทำให้นักท่องเที่ยวรูปแบบนักศึกษาชาวต่างชาติได้เข้ามาพักอย่างต่อเนื่องตลอดมา นอกจากนี้ยังมีการก่อตั้งกลุ่ม

ต่อมาในช่วงปี 2548 กลุ่มชุมชนโฮมสเตย์ท่าคาได้มีการพัฒนาเข้าสู่แบบมาตรฐานของชุมชนตามตัวชี้วัดของการพัฒนาตนเองโดยเกษตรอำเภอและสำนักงานพัฒนาชุมชนได้เข้ามาตรวจเดือนละครั้ง และได้พัฒนาเรื่อยมาจนได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยว

และในปี 2550 กลุ่มท่าคาสเตย์ได้รับรางวัลชุมชนการท่องเที่ยวดีเด่น จากโครงการประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550

ลักษณะของโฮมสเตย์ในกลุ่มชุมชนท่าคา มี 3 ลักษณะคือ

1. กลุ่มโฮมสเตย์ที่มีลักษณะแบบดั้งเดิม โดยนักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน เจ้าของบ้านเตรียมเครื่องนอน ไว้ให้กับนักท่องเที่ยว
2. กลุ่มโฮมสเตย์ ที่มีลักษณะดั้งเดิม แต่มีการปรับปรุงห้องพักบางส่วน ในบ้านของสมาชิก เช่น ปรับปรุงห้องพักให้เป็นห้องปรับอากาศ
3. กลุ่มโฮมสเตย์ที่มีลักษณะกึ่งรีสอร์ท เป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่มีการสร้างบ้านพักขึ้นใหม่ใกล้เคียงกับที่ดินบริเวณเจ้าของบ้าน สร้างเป็นห้องพัก หรือเรือนพักเป็นหลัง ๆ

กลุ่มโฮมสเตย์ 2 กลุ่มแรกเป็นโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวเข้ามาจะอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกับเจ้าของบ้าน และได้แบ่งพื้นที่บางส่วนหรือห้องบางห้องไว้รองรับแขก ได้แก่ บริเวณบ้านของนายทวีป เจือไทย นายเปลื้อง ทองสิริ บ้านผู้ใหญ่ไธสง สี่เหลียง บ้านคุณสมหมาย ปรี

สุขเกษม นายทรัพย์ ผ่องเพ็ชร คุณสุพจน์ ศรีประเสริฐ คุณละอ อ ปูนชาติ มี 1 บ้านในตอนนี ที่ตราบนักท่องเที่ยวนีเนื่องจากมีปัญหภายในบ้านที่ต้องการความเป็นส่วนตัว

สำหรับบ้านที่มีลักษณะของการสร้างบ้านหลังใหม่ ปรับปรุงบ้านเรือนเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเข้ามาพัก ได้แก่บ้านของนายจรรยา เจือไทย ที่สร้างบ้านพักหลังใหม่ขึ้นมาให้กับลูก ชาย แต่ลูกชายทำงานอยู่กรุงเทพฯ ไม่ค่อยได้กลับมา ลูกจรรยาเลยปรับปรุงเป็นที่พักสำหรับ นักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่สามารถรองรับได้ 15-20 คน อยู่คนละบริเวณบ้านของเจ้าของบ้าน เนื่องจากนายจรรยาเคยประสบปัญหาการรบกวนความเป็นส่วนตัวจากนักท่องเที่ยว อีกทั้งที่บ้านมี คนป่วย จึงไม่สามารถรับแขกได้ในบริเวณบ้านของตนโดยตรง จึงแยกบ้านออกมาแต่ก็มีเพียง หลังเดียว และได้ปรับปรุงเพื่อความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยว เช่น เพิ่มห้องที่มีแอร์คอนดิชัน เข้าไป แต่นักท่องเที่ยวต้องเสียสตางค์ค่าใช้จ่ายเพิ่มอีกห้องละ 200 บาท

ทั้งสองรูปแบบกลุ่มโฮมสเตย์นี้จะดำเนินการจดทะเบียนผ่านประธานกลุ่มคือ นายจรรยา เจือไทย ใช้ระบบคิว ในการกระจายนักท่องเที่ยว แต่ถ้านักท่องเที่ยวที่เคยมาแล้วระบุว่าต้องการพักบ้าน ไหน นายจรรยาจะจัดให้พักบ้านนั้นก่อน หรือจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินกว่านักท่องเที่ยวที่ จะมาจะกระจายกันออกไปตามบ้าน ระบบการจัดการมอบหมายจากสมาชิกกลุ่มให้ประธานกลุ่ม เป็นผู้จัดการ

สำหรับกลุ่มที่ 3 เป็นบ้านของสมาชิกกลุ่มที่ใช้ชื่อว่าโฮมสเตย์ แต่นักท่องเที่ยว สามารถเลือกได้ว่าจะพักแบบรีสอร์ทหรือโฮมสเตย์ที่อยู่ภายในบริเวณเดียวกัน ถ้าต้องการพัก แบบรีสอร์ทก็เสียค่าใช้จ่ายเหมือนกับรีสอร์ทที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายทุกอย่าง มีแอร์ เครื่องทำน้ำอุ่น เป็นต้น ได้แก่ บ้านของคุณสิริ ธรรมสวัสดิ์ มีระบบการจัดการอย่างชัดเจนโดย เจ้าของ มีการจ่ายเงินมัดจำล่วงหน้า 50 เปอร์เซ็นต์ ใช้ระบบโทรศัพท์จองล่วงหน้า

2. ระบบการจัดการกลุ่มโฮมสเตย์

กลุ่มชุมชนโฮมสเตย์บ้านท่าคา ได้มีกฎระเบียบสำหรับระบบการจัดการกลุ่ม โฮมสเตย์ โดยมีระยะในการจัดการดังนี้

ระยะแรกของการจัดการระบบที่พักของโฮมสเตย์ ได้มีการประชุมตกลงกันใน หลักการกำหนดเป็นกฎระเบียบการจัดการ มีดังนี้

1) ระเบียบการจัดการโฮมสเตย์

ระเบียบการจัดการโฮมสเตย์ จัดให้มีศูนย์กลางในการติดต่อ ต้อนรับ นักท่องเที่ยว ณ สถานที่ทำการกลุ่มและที่บ้านนายจรรยา เจือไทย โดยประธานฯ จะทำการ หมุนเวียนนักท่องเที่ยวกระจายให้ทั่วถึงกันทุกบ้านสมาชิก เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาพักรวมรวม จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในแต่ละวัน มีบันทึกความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว (เป็นสมุดแสดง ความคิดเห็น) นำส่งเงินรายได้ให้กับกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านละ 100 บาท เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าพัก มากกว่า 5 คน เพื่อจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มโฮมสเตย์ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมในการ ท่องเที่ยวเพิ่มเติมร่วมกับกลุ่มเรือพาย ในการนำนักท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยในเวลากลางคืน

2) รูปแบบการดำเนินการ

กลุ่มชุมชนโฮมสเตย์บ้านท่าคา ได้ประชุมกำหนดรูปแบบการดำเนินงานไว้ดังนี้

(1) ราคาเข้าพักของนักท่องเที่ยวคิดเป็นรายบุคคล คนละ 350 บาทต่อคนต่อวันโดยเป็นค่าบริการด้านอาหารจำนวน 2 มื้อ ค่าที่พัก และค่าอาหารใส่บาตรในตอนเช้า (กรณีที่ต้องการใส่บาตรนักท่องเที่ยวแจ้งให้เจ้าของบ้านทราบเพื่อจัดการเตรียมอาหารให้)

(2) นำนักท่องเที่ยวเข้าชมวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวต้องการ เช่น ชมการปาดมะพร้าวเพื่อนำไปทำน้ำตาลบริเวณสวนใกล้เคียงกับพื้นที่บ้าน นำเที่ยวชมการเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว นำเที่ยวชมตลาดน้ำท่าคากรณีที่นักท่องเที่ยวเข้าพักในช่วงเวลาเดียวกับการมีตลาดน้ำท่าคา คือ 2 คำ 7 คำ 12 คำ

(3) กรณีที่นักท่องเที่ยวต้องการนั่งเรือชมหิ่งห้อยในเวลากลางคืน บริเวณหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 และ หมู่ที่ 12 ซึ่งมีระยะทางการท่องเที่ยว 1-5 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลา 1 ชั่วโมง เจ้าของบ้านประสานงานไปยังกลุ่มเรือพายเพื่อแจ้งจำนวนเรือให้กับกลุ่มเรือพาย นัดเวลาเตรียมเรือไว้พร้อมชูชีพ

3) การต้อนรับนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่ติดต่อประสานงานกับตัวแทนกลุ่มโฮมสเตย์ในการเข้าพัก จะนัดแนะวันเวลา แจ้งกำหนดการมาถึงและการเข้าพักกับประธานกลุ่มคือ คุณจรรยา เจือไทย จากนั้นชุมชนจะมีตัวแทนมาต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาถึงบริเวณตลาดน้ำท่าคา หรือนักท่องเที่ยวเดินทางไปพบคุณจรรยาที่บริเวณบ้านคุณจรรยา ที่ติดกับตลาดน้ำท่าคาและประธานกลุ่มจะนำนักท่องเที่ยวไปส่งยังบ้านที่นักท่องเที่ยวจะทำการเข้าพัก หรือบางครั้งเจ้าของบ้านจะทำการต้อนรับนักท่องเที่ยวบริเวณที่ทำการกลุ่ม(บ้านคุณจรรยา เจือไทย) และนำพานักท่องเที่ยวไปยังบ้านของตนเอง บางบ้านเมื่อนักท่องเที่ยวมาพักจะเตรียมน้ำมะพร้าว น้ำหอม หรือน้ำสมุนไพรต้อนรับนักท่องเที่ยวสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว แต่การต้อนรับยังไม่ได้กำหนดเป็นขั้นตอนให้เห็นอย่างชัดเจน เป็นเพียงแนวทางในการดำเนินการเท่านั้น

เมื่อสัมภาษณ์เจ้าของบ้านสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ พบว่า การเข้าพักโฮมสเตย์ในแต่ละครั้ง ยังไม่มีระบบการลงทะเบียนที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

4) ความต้องการในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของสมาชิก

สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เข้าร่วมเป็นสมาชิกตั้งแต่เดิมที่เริ่มสร้างกลุ่มมา มีจำนวน 13 ราย ปัจจุบันเหลือเพียง 11 ราย เข้าร่วมกลุ่มกันจากการชักชวนของผู้ใหญ่อาวุโส สืบเนื่องเหตุที่สมาชิกลดจำนวนลงเนื่องจากความไม่พร้อมในสถานที่พักในบ้านเรือนของตน อีกทั้งบางบ้านเมื่อทำไปสักพักคนในบ้านต้องการความเป็นส่วนตัวทำให้งดการรับนักท่องเที่ยว

5) การประชุม

สมาชิกกลุ่มจะประชุมกันเดือนละ 1 ครั้ง ประมาณวันที่ 30 ของแต่ละเดือนและถ้ากรณีไม่สะดวกในวันที่ 30 ก็สามารถเรียกประชุมในวันที่สมาชิกว่างได้ ในการประชุมสมาชิก

จะรับทราบการแจ้งข่าวสารจากประธานกลุ่ม จำนวนเงินที่ได้เข้ากลุ่มจากการเข้าพัก ปัญหาต่างๆ ที่สมาชิกมาพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน อีกทั้งการประชุมจะประชุมร่วมกับกลุ่มเรือพาย และใน 1 ปี จะมีการสรุปผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ผลดีผลเสียจากการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข

ในการเข้าร่วมประชุมทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ บางคนไปรับฟังเพื่อนำข้อสรุปที่ได้นำมาปฏิบัติที่บ้าน

6) การจัดการโฮมสเตย์ภายในบ้านของสมาชิก

ทั้งหมด 11 หลังคาเรือนที่เปิดรับนักท่องเที่ยวมีที่นอนที่สะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยว มีการทำความสะอาดที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวทุกคนให้มีความสะอาดอยู่เสมอ อีกทั้งบ้านพักก็มีอากาศถ่ายเทได้อย่างสะดวก ไม่มีกลิ่นอับ มีการทำความสะอาดเครื่องนอนทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาพัก มีห้องน้ำ/สุขาที่สะอาดทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ มีระบบการดูแลเรื่องขยะมูลฝอย มีการจัดการน้ำเสีย มีท่อและมีระบบการจัดการของเสียอย่างดีไม่ให้ส่งกลิ่นเหม็น และจัดเตรียมอาหารที่สะอาดให้กับนักท่องเที่ยวอย่างพอเพียง โดยการร่วมรับประทานร่วมกันระหว่างของบ้านกับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่อาหารจะเป็นอาหารไทยที่ใช้ทรัพยากรและวัสดุในท้องถิ่น เช่น ไข่เจียว ปลาทุ กุ้งจืด ต้มสายบัวปลาทุ ผลไม้จะเป็นผลไม้ในชุมชน เช่น ส้มโอ บางบ้านมีการทำขนมต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น ขนมกล้วย กล้วยบัวต๋น เป็นต้น ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะพึงพอใจกับรสชาติของอาหารพื้นบ้านเหล่านี้

สำหรับเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ชุมชนมีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยอยู่แล้วแต่ตั้งแต่มีการทำโฮมสเตย์มา ยังไม่เคยประสบปัญหาด้านอาชญากรรม หรือนักท่องเที่ยวไม่มีความปลอดภัยแต่อย่างใด ไม่มีเครื่องมือสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้าย ไม่มีเครื่องมือตลอดจนการเคลื่อนย้ายที่เหมาะสมเมื่อนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย ถ้านักท่องเที่ยวเจ็บป่วยเจ้าของบ้านจะนำส่งโรงพยาบาล หรือสถานอนามัยที่ใกล้ที่สุด มีการดูแลบ้านเรือนให้มีความปลอดภัยเมื่อเข้าพักอย่างสม่ำเสมอ ไม่เคยประสบปัญหาของหาย เมื่อนักท่องเที่ยวลืมนกของไว้ ทางเจ้าของบ้านจะโทรศัพท์และนำส่งคืนให้นักท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย

7) การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกกลุ่ม

การพัฒนาสมาชิกในกลุ่ม โดยเฉพาะความรู้ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ความรู้ความสามารถในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ของการศึกษาดูงานกลุ่มโฮมสเตย์อื่นๆ ที่มีการดำเนินการลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์แม่กำปอง กลุ่มโฮมสเตย์บ้านศรีวัง ผู้ที่ไปศึกษาดูงานเพื่อพัฒนามักจะเป็นผู้ใหญ่ๆ และคุณลุงจรรยา ที่เป็นประธานกลุ่มที่มีโอกาสได้ไปศึกษาดูงาน ไม่เคยมีการดูงานทั้งกลุ่มโฮมสเตย์

การอบรม ตั้งแต่จัดตั้งกลุ่มมา มีการอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มาทำการอบรมภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการโฮมสเตย์ มีการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับการศึกษานอกโรงเรียน อบรมด้าน

การให้บริการ เมื่อสอบถามสมาชิกส่วนใหญ่คิดว่ายังขาดทักษะในการให้บริการและทักษะทางด้านภาษาอังกฤษเมื่อนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาทำให้ขาดทักษะในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความประทับใจ

8) การส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มชุมชนโฮมสเตย์ตลาดน้ำท่าคา มีการส่งเสริมโดยได้รับงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำแผนประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว มีเว็บไซต์ (web site) และแนะนำสถานที่เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยว โดยเป็นข้อมูลของโฮมสเตย์ไทย (<http://homestaythai.tourism.go.th>) ที่รวบรวมโฮมสเตย์ทั้งหมดในประเทศไทย อีกทั้งสามารถเข้าค้นได้ในเว็บไซต์ของอัมพวาทูเดย์ดอทคอม (<http://www.amphawatoday.com>) ที่รวบรวมสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พักของจังหวัดสมุทรสงคราม และเว็บไซต์อื่นๆ ที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว อีกทั้งมีรายชื่ออยู่ในคู่มือของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีแผนที่แสดงที่พักและเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด มีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในอำเภอและจังหวัด ทำให้กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนท่าคาได้รู้จักและแพร่หลายในการท่องเที่ยว อีกทั้งมีการบอกต่อระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันจากการประทับใจในการเข้าพัก

9) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของชุมชนท่าคา

จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มพบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจกันของสมาชิกในเรื่องของการกระจายนักท่องเที่ยวเพื่อเข้าพักตามบ้านเรือน เนื่องจากไม่มีระบบการลงทะเบียนที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน อีกทั้งมีสมาชิกบางคนรับนักท่องเที่ยวเองจากการโทรศัพท์โดยตรงไปยังสมาชิกทำให้ไม่เข้าสู่ระบบการจัดการของกลุ่ม และเมื่อมีการพูดคุยกันในการประชุมกลุ่ม เจ้าของบ้านนั้นก็มักจะแจ้งว่าไม่ได้พักในส่วนโฮมสเตย์แต่พักในส่วนของรีสอร์ทของตน ทำให้สมาชิกเกิดความคับข้องใจ และกลายเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง

อีกประเด็นปัญหา คือ การที่ประธานกลุ่มได้แจ้งให้สมาชิกทราบว่านักท่องเที่ยวจะพักที่บ้านที่เคยต้อนรับนักท่องเที่ยวไปแล้ว ทำให้เกิดการลัดคิว ไม่กระจายการรับรองนักท่องเที่ยว และเกิดปัญหภายในสมาชิกด้วยกัน

ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือการที่ไม่มีระบบการจองที่เป็นรูปธรรม ชัดเจน นักท่องเที่ยวเพียงแต่โทรศัพท์มาจอง ทำให้นักท่องเที่ยวบางครั้งมาไม่ตรงตามกำหนด หรือยกเลิกการมาพักทำให้เกิดปัญหาเพราะเจ้าของบ้านโฮมสเตย์ได้สำรองที่พักทำให้ต้องยกเลิกนักท่องเที่ยวรายอื่น และประสบกับปัญหาเรื่องการเตรียมอาหารไว้ให้นักท่องเที่ยวต้องไปซื้อของมาเตรียมอาหารไว้แล้ว ถ้านักท่องเที่ยวยกเลิกการมาเข้าพักทำให้เกิดการเสียค่าใช้จ่ายได้ ทำให้สมาชิกกลุ่มเบื่อกับการยกเลิก โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า สาเหตุหนึ่งเนื่องจากประธานกลุ่มและกลุ่มยังไม่ได้กำหนดหรือคิดเรื่องของระบบการจองแบบจ่ายเงินมัดจำ เนื่องจากการเช็คว่า

เงินที่โอนเข้ามาถึงหรือยังไม่สามารถทำได้โดยง่ายเนื่องจากธนาคารอยู่ภายในตัวเมือง ถ้าจะตรวจสอบต้องนั่งรถเข้าไปในเมืองทำให้เสียเวลาและเสียเงินอีกด้วย (ลงจรรยา เจือไทย, 2551)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตลาดน้ำท่าคา

ในการสอบถามความคิดเห็นกลุ่มหนึ่งที่ถูกวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการศึกษา โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนบ้านเรือนในชุมชนท่าคา ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 109 ครัวเรือน แต่มีผู้อยู่อาศัย 105 ครัวเรือน ผู้วิจัยได้สอบถามมาทั้งหมด 70 ครัวเรือน เนื่องจากบางบ้านมีเพียงบ้านเรือนแต่ไม่มีคนพัก บางบ้านเจ้าของบ้านและสมาชิกได้ไปทำงานที่กรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบทั้ง 105 ครัวเรือน เก็บได้เพียง 70 ครัวเรือน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

(1) สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน

ชุมชนตลาดน้ำท่าคาตั้งอยู่บริเวณคลองพันลา หมู่ที่ 2 (บ้านคลองศาลา) ตำบลท่าคา อำเภอกำแพง จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่ประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,631 ไร่ ตำบลท่าคาอยู่ห่างจากอำเภอกำแพงประมาณ 10 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัด 15 กิโลเมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นพื้นที่ลุ่ม มีคลองและลำประโดงเชื่อมทุกหมู่บ้าน โดยบ้านคลองศาลามีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่นดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับหมู่ 1 บ้านคลองมะขวิด

ทิศใต้ ติดกับหมู่ 6 บ้านคลองผู้ใหญ่ป้อ และหมู่ 12 บ้านคลองซุดเจ็ก

ทิศตะวันตก ติดกับหมู่ 10 บ้านคลองบางกึ่ง

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่ 4 บ้านคลองวัดมณีสวรรค์

ภาพที่ 2 แผนที่ชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านคลองศาลา ที่ตั้งของโฮมสเตย์ชุมชนท่าคา

(2) ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนท่าคา แต่เดิมยังไม่มีทางขุดคลองใช้ชื่อว่า “ทำนบท่าคา” ลักษณะของพื้นที่เป็นลุ่มน้ำไหลผ่าน มีคลองท่าคาเป็นสายน้ำสำคัญของหมู่บ้านที่ไหลผ่านหมู่บ้านในแนวตะวันออกและตะวันตก ประมาณปี 2500 ชาวจีนที่อาศัยในหมู่ที่ 12 บ้านคลองขุดเจ็ก มาขุดลุ่มน้ำเป็นคลอง เพื่อตักน้ำเข้าไปใช้ในสวน จนถึงคลองพันลาหรือคลองศาลาง มีความกว้างของคลองไม่มากนัก และใช้ในการสัญจร เชื่อกันว่านอกจากขุดเพื่อเชื่อมต่อระหว่างคลองท่าคาไปยังตำบลสวนทุ่ง ในสมัยบ้านหมื่นพันลา จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบต่อกันมาว่ารัชกาลที่ 5 เคยเสด็จประพาสต้นอย่างไม่เป็นทางการถึง 2 ครั้ง และครั้งหนึ่งเคยพักเสวยพระกระยาหารที่บ้านกำนันจันทร์ จันทร์ประภา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบริเวณตลาดน้ำท่าคา จากการที่มีลำคลองไหลผ่านทำให้ชาวบ้านนิยมเดินทางโดยใช้เรือเป็นพาหนะ ถึงแม้จะมีถนนตัดผ่านหมู่บ้านแล้วก็ตาม

สำหรับประวัติของตลาดน้ำท่าคาไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าเกิดขึ้นในช่วงปีใด แต่จากหลักฐานส่วนใหญ่ที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนเล่าให้ฟังว่าตลาดน้ำแห่งนี้มีอายุมาประมาณ 100 ปี ลุงจรรยา เจือไทย กล่าวว่าเมื่อตัวเองเกิดมาก็เห็นตลาดน้ำแล้ว ซึ่งลุงจรรยา เจือไทยมีอายุประมาณ 70-80 ปีแล้ว และกล่าวว่าตลาดท่าคาแต่ก่อนไม่ได้เป็นตลาดน้ำแต่เป็นตลาดบกที่อยู่บนทำนบท่าคา ทำนบนี้สร้างขึ้นมากเพื่อกันไม่ให้น้ำเค็มรุกล้ำเข้ามา เป็นตลาดที่แลกเปลี่ยนสินค้าของหมู่บ้านต่างๆ ในบริเวณนั้น โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีนัดแตกต่างกันไป นัดที่ตลาดท่าคาจะเริ่มที่วัน 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ ชาวบ้านที่อยู่ใต้ทำนบจะนำน้ำตาลมะพร้าวและของทะเลมาขายแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านที่อยู่เหนือทำนบที่มีพวกผักสด ผลไม้ พริก หอม กระเทียม การเดินทางพวกที่อยู่ใต้นัดจะพายเรือมาค้าถึงคันทัก บริเวณนัดทำนบจะมีแผงขายสินค้ามีหลังคาเรียบร้อย ตั้งอยู่บนฝั่ง ส่วนพวกที่อยู่เหนือทำนบจะออกเดินทางแต่เช้ามืด ไปถึงนัดประมาณตี 5 แลกเปลี่ยนค้าขายสินค้า จนกว่าตลาดจะวายประมาณบ่ายสามโมงเป็นประจำทุกครั้งที่

จากการที่กำหนดนัดขายของกันตามวันขึ้น 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ ชาวบ้านไม่รู้เหตุผลที่แน่นอน แต่จากการบอกเล่าพบว่าเป็นการหลีกเลี่ยงวันสำคัญทางศาสนาและหลีกเลี่ยงตรงกับหมู่บ้านอื่น และช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเวลาที่น้ำสมดุลงมีระดับการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดเหมาะแก่การเดินทางทางเรือ น้ำไม่น้อยหรือมากเกินไป

ต่อมามีชุมชนอยู่อย่างหนาแน่นตามบริเวณคลอง การเพาะปลูกพืชต่างๆ เพิ่มขึ้น ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำสวนผลไม้ ยาสูบ ปลูกหอม กระเทียม พริก ข้าวโพด ถั่วเหลือง มีการทำนา โดยปลูกข้าวในท้องร่องและปลูกมะพร้าวบริเวณคันร่องสวน จากนั้นนับก็ติดถอยร่นมาเรื่อยๆ จนถึงบริเวณบ้านหมู่ 2 ในปัจจุบันเพราะอยู่กึ่งกลางทำให้ทุกคนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนซื้อขายกันได้ง่าย

การจัดตลาดน้ำในบริเวณหมู่ที่ 2 นั้นทำกันอย่างง่ายใครต้องการขายสินค้าก็พายเรือมาบริเวณลำคลอง เรือส่วนใหญ่ที่ใช้ใช้เรือสำปั้น เรืออีแปะ พายเรือมาพบกันนำสินค้ามาค้าขาย เรือมีเครื่องยนต์ติดท้ายก็มีบ้าง นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวเพื่อหาซื้อสินค้าเกษตร ตลาด

น้ำท่าคาเป็นตลาดน้ำที่นักท่องเที่ยวรู้จักกันเป็นอย่างดีจากการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของ จังหวัดสมุทรสงคราม และจากเว็บไซต์ เนื่องจากเป็นตลาดน้ำที่ยังคงเอกลักษณ์วิถีชีวิตแบบ ดั้งเดิม โดยกำหนดวันนัดเหมือนสมัยก่อนคือ วัน 2 7 และ 12 ค่ำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวท่า คา เคยมีการพยายามจากทางการพยายามเปลี่ยนเป็นวันเสาร์-อาทิตย์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้า มาเที่ยวมากขึ้น ก็ไม่มีแม่ค้ามาขายเท่าไร ทำให้ต้องกลับมาใช้เอกลักษณ์ของท่าคาเหมือนเดิม คือกำหนดนัดขายของตามข้างขึ้นข้างแรม

2) ประชากรและการประกอบอาชีพ

อาชีพส่วนใหญ่ของหมู่ที่ 2 บ้านคลองศาลาที่ตั้งของตลาดน้ำท่าคาในปัจจุบัน พบว่ามี อาชีพเป็นเกษตรกรชาวสวน เช่น สวนมะพร้าว ลำไย ลิ้นจี่ ฝรั่ง เป็นต้น รองลงมามีอาชีพรับจ้าง ทั่วไปและรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งในอาชีพรับจ้างมักเป็นคนในวัยแรงงาน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม พบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.1 นอกนั้นเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 55.24 ปี สถานภาพสมรสแล้วร้อยละ 90.0 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้เฉลี่ย 40 ปี ส่วนใหญ่เกิดในหมู่บ้านและอาศัยมาเป็นระยะ เวลานาน สถานะทางการศึกษาพบว่าร้อยละ 80.0 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น น้อยที่สุดคือไม่ได้รับการศึกษาและระดับอนุปริญาตร้อยละ 1.4

สถานภาพทางสังคม ส่วนใหญ่ของประชากรเป็นประชาชนทั่วไปในหมู่บ้านร้อยละ 82.9 รองลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ต้นลำพูร้อยละ 8.6 เป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และกลุ่มเรือพาย ร้อยละ 7.1 และน้อยที่สุดคือเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านร้อยละ 1.4

สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักที่มีมากที่สุดคือ อาชีพขายน้ำมะพร้าวให้กับคนที่ทำ โรงงานน้ำตาลมะพร้าว ร้อยละ 31.4 รองลงมาได้แก่อาชีพทำน้ำตาลมะพร้าว ร้อยละ 25.7 รับจ้างร้อยละ 14.3 และไม่ได้ประกอบอาชีพรองมากที่สุดคือร้อยละ 80.0 รายได้ของประชากร ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย 131074.20 บาทต่อปี (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มประชาชนในบ้านท่าคา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) n = 70	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	30	42.9
หญิง	40	57.1
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	3	4.3
31 – 39 ปี	5	7.1
40 – 49 ปี	16	22.9
50 – 59 ปี	20	28.6
60 – 69 ปี	11	15.7
มากกว่า 70 ปีขึ้นไป	15	21.4
อายุเฉลี่ย 55.24 ปี		
สถานภาพสมรส		
โสด	7	10.0
สมรส	63	90.0
หม้าย/หย่าร้าง	-	-
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	1	1.4
ประถมศึกษาตอนต้น	56	80.0
ประถมศึกษาตอนปลาย	5	7.1
มัธยมศึกษา	7	10.0
อนุปริญญา/ประกาศนียบัตร	1	1.4
ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้านนี้		
ต่ำกว่า 5 ปี	6	8.6
6-10 ปี	5	7.1
11-20 ปี	3	4.3
21-30 ปี	13	18.6
31-40 ปี	8	11.4
41-50 ปี	7	10.0
มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	28	40.0
ระยะเวลาการอยู่อาศัยเฉลี่ย 40 ปี		
สถานภาพทางสังคม		
ประชาชนทั่วไป	58	82.9
กลุ่มเรือพายและกลุ่มโฮมสเตย์	5	7.1
ประธานกลุ่มแม่บ้าน	1	1.4
อนุรักษ์ต้นลำพู	6	8.6

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) n = 70	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
ไม่ได้ประกอบอาชีพหลัก	5	7.1
ทำสวนผลไม้	6	8.6
ทำสวนมะพร้าว ขายน้ำมะพร้าวไปทำน้ำตาล	22	31.4
ทำสวนมะพร้าว นำน้ำมะพร้าวมาทำน้ำตาลเอง	18	25.7
แม่ค้าพ่อค้าขายของในตลาดน้ำท่าคา	6	8.6
แม่ค้า-พ่อค้าขายของในตลาดอื่นๆ		
งานในภาคเอกชน(โรงงานอุตสาหกรรม)	1	1.4
รับจ้างในภาคเกษตรกรรม	11	15.7
จักสานทางมะพร้าว ประดิษฐ์ของที่ระลึก	1	1.4
อาชีพรอง		
ไม่ได้ประกอบอาชีพรอง	56	80.0
ทำสวนผลไม้		
ทำสวนมะพร้าว นำน้ำมะพร้าวมาทำน้ำตาลเอง	1	1.4
แม่ค้า-พ่อค้าขายของในตลาดอื่นๆ	4	5.4
รับจ้างในภาคการเกษตร	2	2.9
เล่นดนตรี	1	1.4
พายเรือรับจ้าง	6	8.6
รายได้จากอาชีพหลัก		
ไม่ได้ประกอบอาชีพหลัก	5	7.1
ต่ำกว่า 10,000 บาท	3	4.3
10,001 – 30,000 บาท	10	14.3
30,001 – 50,000 บาท	18	25.7
50,001 – 80,000 บาท	15	21.4
80,001 -100000	2	2.9
100001 บาทขึ้นไป	17	24.3
รายได้จากการประกอบอาชีพหลักเฉลี่ย 78412.12 บาท		

ตารางที่ 5(ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน) n = 70	ร้อยละ
รายได้จากการท่องเที่ยว		
ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว	45	64.3
ต่ำกว่า 1000 บาท	13	18.6
1001-5000 บาท	4	5.7
5001-10000 บาท	3	4.3
มากกว่า 10001 บาท	5	7.1
รายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ย 3784.28 บาท		

3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ พบว่าคนส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ร้อยละ 62.9 ไม่รู้จักร้อยละ 25.7 และไม่แน่ใจร้อยละ 11.4 เมื่อสอบถามความเกี่ยวข้องหรือเคยเข้าร่วมในการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท่าคาพบว่าเป็นผู้ที่ขายของในตลาดมากที่สุดคือร้อยละ 20.0 รองลงมาคือทำกิจกรรมนำเรือพายเพื่อนำนักท่องเที่ยวชมหิ้งห้อยในเวลากลางคืนร้อยละ 15.7 ขายอาหารร้อยละ 10.0 มีบ้านพักเป็นโฮมสเตย์ ร้อยละ 10.0 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
การรู้จักการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์		
รู้จัก	44	62.9
ไม่รู้จัก	18	25.7
ไม่แน่ใจ	8	11.4
การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท่าคา		
นำเรือพายเพื่อนำนักท่องเที่ยวชมหิ้งห้อย	11	15.7
ขับเรือพายไปบริเวณอัมพวา บริเวณอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียง	3	4.3
ขายของที่ระลึก	2	2.9
มีบ้านพักเป็นโฮมสเตย์	7	10.0
ทำอาหารให้นักท่องเที่ยว	7	10.0
ขายของในตลาดน้ำท่าคา	14	20.0
แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว	4	5.7
เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	2	2.9
กิจกรรมท่องเที่ยวเกษตร	3	4.3

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับรายได้ของคนในท้องถิ่น ไม่ได้ทำให้คนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น		
ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าในสวน	31	44.3
ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากบ้านพักเป็นโฮมสเตย์	39	55.7
ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	44	62.9

4) การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

เมื่อสอบถามการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในชุมชนท่าคาพบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ต้นลำพูหน้าบ้านให้มีกิ่งห้อยให้นักท่องเที่ยวชม ร้อยละ 49.3 โดยผู้ที่อนุรักษ์ต้นลำพูไว้หน้าบ้านจะได้รับค่าตอบแทนจากกลุ่มเรือพายในการดูแลรักษาต้นลำพู เพื่อรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของบ้านท่าคา เท่ากับมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่น เป็นแหล่งเตาตาลในการให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม หรือเป็นแหล่งสาธิตในการปั่นปาดตาลให้นักท่องเที่ยวเข้าชม มีส่วนในการประกอบอาหาร เครื่องดื่มเพื่อเลี้ยงนักท่องเที่ยว รองลงมาได้แก่ ร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวร้อยละ 28.4 ร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้านแรงงานร้อยละ 23.9 ร่วมในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ร้อยละ 22.4 และน้อยที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวร้อยละ 14.96(ตารางที่ 7)

จากการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าทุกคนในชุมชนท่าคามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มากนัก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับนอกจากต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวหมู่บ้านจะได้มีความเจริญได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว

ตารางที่ 7 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การมีส่วนร่วม	มีส่วนร่วม		ไม่มีส่วนร่วม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้านแรงงาน	16	23.9	51	71.1
ร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยว	19	28.4	48	71.6
อนุรักษ์ต้นลำพูหน้าบ้านเพื่อให้มีหิ้งห้อยให้นักท่องเที่ยวชม	33	49.3	34	50.7
มีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว	33	49.3	34	50.7
มีส่วนในการประกอบอาหาร เครื่องดื่มเพื่อเลี้ยงนักท่องเที่ยว	33	49.3	34	50.7
ร่วมในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์	15	22.4	52	77.6
มีส่วนในการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว	10	14.9	57	85.1

หมายเหตุจากจำนวนผู้ตอบทั้งหมด 67 คน

5) ผลกระทบของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในชุมชนท่าคา

ในการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในชุมชนท่าคา พบว่าคิดว่าการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในชุมชนท่าคา ทำให้ชุมชนท่าคามีชื่อเสียงเพิ่มขึ้น มากที่สุดร้อยละ 85.7 รองลงมาได้แก่ การที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยว ร้อยละ 84.3 เนื่องจากมีโครงการในการอนุรักษ์คลอง ทำความสะอาด เก็บขยะในคลองเพื่อให้เกิดความสวยงามของคลองท่าคาตลอดเวลา อันดับ 3 ได้แก่ การอนุรักษ์ต้นลำพูเพื่อให้มีหิ้งห้อยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 81.4 และอันดับสุดท้ายสำหรับผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้เกิดการสูญเสียการเป็นส่วนตัว ร้อยละ 5.7 แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงสำหรับผลกระทบของการท่องเที่ยวคือ การที่ดินได้ถูกกว้านซื้อไปโดยคนนอกพื้นที่ จะทำให้เกิดผลกระทบในระยะยาวทางด้านสังคมจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่หรือการใช้ที่ดิน สอดคล้องกับการที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปทำอาชีพทางด้านอื่นเพิ่มขึ้น รวมถึงค่าครองชีพในชุมชนเริ่มสูงขึ้น

6) ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ประชากรได้รับจากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ พบว่าส่วนใหญ่คิดว่าไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เลย ร้อยละ 65.7 เนื่องจากไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มโฮมสเตย์ ผู้ที่เป็นสมาชิกได้รับประโยชน์จากค่าตอบแทนของนักท่องเที่ยวที่มาพัก ถือว่าเป็นอาชีพและทำรายได้ให้กับครอบครัวได้ สำหรับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์คิดว่าได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการที่มีการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ชุมชน

ตารางที่ 8 ผลกระทบของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ความคิดเห็น	ใช่/มี		ไม่ใช่/ไม่มี		ไม่มีความคิดเห็น	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ทำให้รายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้น	30	42.9	40	57.1	-	-
2. คนในท้องถิ่นมีงานทำเพิ่มมากขึ้นจากการขายอาหาร จำหน่ายผลิตภัณฑ์และอื่นๆ	49	70.0	16	22.9	5	7.1
3. คนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น	54	77.1	13	18.6	3	4.3
4. มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว	59	84.3	7	10.0	4	5.7
5. มีการอนุรักษ์ต้นลำพูเพื่อมีหิ้งห้อยเพิ่มขึ้น	57	81.4	10	14.3	3	4.3
6. ชุมชนมีความกระตือรือร้นเพิ่มขึ้นในการต้อนรับนักท่องเที่ยว	55	78.6	9	12.9	6	8.6
7. คนในชุมชนมีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพิ่มขึ้น เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวและชุมชน	45	64.3	11	15.7	14	20.0
8. นักท่องเที่ยวเข้ามามากทำให้เกิดการสูญเสียความเป็นส่วนตัว	4	5.7	66	94.3	-	-
9. นักท่องเที่ยวเสียงดังจากการพายเรือชมหิ้งห้อย	13	18.6	50	71.4	7	10.0
10. มีขยะมูลฝอยในชุมชนเพิ่มมากขึ้น	17	24.3	49	70.0	4	5.7
11. มีน้ำเสียเพิ่มขึ้น	5	7.1	63	90.0	2	2.9
12. มีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นในชุมชนเช่น ขโมย ยาเสพติด ฯลฯ	10	14.3	60	85.7	-	-
13. ชุมชนทำคามีชื่อเสียงมากขึ้น	60	85.7	4	5.7	6	8.6
14. คนในชุมชนมีความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น	22	31.4	27	38.6	21	30.0
15. ชุมชนได้รับการพัฒนา ได้รับงบประมาณเพื่อการพัฒนาเพิ่มขึ้น	43	61.4	13	18.6	14	20.0
16. มีการย้ายถิ่นเข้าชุมชนจากคนต่างถิ่นเพิ่มขึ้น	24	34.3	38	54.3	8	11.4
17. ลูกหลานย้ายถิ่นกลับมาทำงานในชุมชนเพิ่มขึ้น	12	17.1	54	77.1	4	5.7

ตารางที่ 8 (ต่อ)

18. วัฒนธรรม/ค่านิยมของคนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง	18	25.7	45	64.3	7	10.0
19. มีการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินคนอื่นมากกว่าซื้อที่ดินเพิ่มขึ้น	46	65.7	18	25.7	6	8.6
20. มีการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ คนทำสวนน้อยลง ทำงานอื่นเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	31	44.3	33	47.1	6	8.6
21. ค่าครองชีพในชุมชนสูงขึ้น	41	58.6	23	32.9	6	8.6

มีชื่อเสียงมากขึ้น มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น

เมื่อสอบถามความคิดเห็นเรื่องการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ทำให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการท่องเที่ยว สนับสนุนทางวิชาการจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนพบว่า ร้อยละ 60.0 คิดว่าการท่องเที่ยวทำให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ไม่ได้ ร้อยละ 7.1 ไม่ทราบร้อยละ 32.9

ตารางที่ 9 การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในชุมชน

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์		
ได้	24	34.3
ไม่ได้รับ	46	65.7
การท่องเที่ยวทำให้ได้รับสนับสนุนงบประมาณ		
ได้	42	60.0
ไม่ได้รับ	5	7.1
ไม่ทราบ	23	32.9

7) การวางแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และกฎระเบียบที่ควรมีในการเข้าพักโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว

เมื่อสอบถามความคิดเห็นเรื่องการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์พบว่า คนในชุมชนคิดว่าชุมชนคิดว่าการวางแผนการจัดการร้อยละ 48.6 รองลงมาคือไม่ทราบร้อยละ 35.7 คิดว่าไม่มีการวางแผนน้อยที่สุดคือร้อยละ 15.7

ด้านความคิดเห็นว่าควรมีกฎระเบียบกับนักท่องเที่ยวในการเข้าพื้นที่หมู่บ้านของการเข้าพักโฮมสเตย์ เช่น การงดเสียงดังในเวลาดึก การใช้เสียงในขณะเที่ยวชมหิ้งห้อยเพราะก่อให้เกิดการรบกวนชุมชน เป็นต้น พบว่าส่วนใหญ่คิดว่าควรมีกฎระเบียบมากที่สุดคือร้อยละ 77.1 ไม่ทราบร้อยละ 20.0 และไม่ควรมีน้อยที่สุดคือร้อยละ 2.9

ตารางที่ 10 แผนการจัดการที่ควรมีในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

แผนการจัดการ	มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กำหนดหรือแบ่งพื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เช่น แบ่งสวนมะพร้าวในการเข้าชม เป็นต้น	40	57.1	15	21.4	15	21.4
กำหนดกิจกรรมในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตามความเหมาะสมของพื้นที่ เช่น กำหนดพื้นที่ในการเข้าชมหิ้งห้อย ฯลฯ	41	58.6	22	31.4	7	10.0
ออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว	34	48.6	16	22.9	20	28.5
วางแผนให้บริการนักท่องเที่ยว	39	55.7	18	25.7	13	18.5
มีการติดตามและจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโฮมสเตย์	40	57.1	18	25.7	12	17.1
มีระบบจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลที่เกิดจากนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์	45	64.3	20	28.6	5	7.1
มีการควบคุมเสียงรบกวนจากนักท่องเที่ยว เช่น กำหนดเวลาการให้บริการของร้านค้า ห้ามส่งเสียงดังในเวลากลางคืนเวลาพายุเรือชมหิ้งห้อย ฯลฯ	36	51.4	19	27.1	15	21.4
มีการอนุรักษ์ต้นลำพูเพิ่มขึ้น	57	81.4	11	15.7	2	2.9
ตั้งกรรมการดูแล ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลกระทบต่อชุมชนจากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	48	68.6	14	20.0	8	11.4
ติดตั้งป้ายเตือนประชาสัมพันธ์ เช่น ห้ามทิ้งขยะ	44	62.9	17	24.1	9	12.9
อบรมคนในชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มบ้านพักโฮมสเตย์ในชุมชน	36	51.4	22	31.4	12	17.1
อบรมด้านภาษาให้คนในชุมชนเพื่อการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้น	39	55.7	19	27.1	12	17.1

ตารางที่ 11 การวางแผนและกฎระเบียบในการจัดการท่องเที่ยว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
การวางแผนการจัดการท่องเที่ยว		
มี	34	48.6
ไม่มี	11	15.7
ไม่ทราบ	25	35.7
กฎระเบียบในการเข้าพักโฮมสเตย์ของ		
นักท่องเที่ยว	54	77.1
ควรมี	2	2.9
ไม่ควรมี	14	20.0
ไม่ทราบ		

8) แผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ในด้านแผนการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ พบว่าตามความคิดเห็นของชุมชนคิดว่าควรที่จะมีแผนการจัดการในการอนุรักษ์ต้นลำพูเพิ่มมากขึ้นมากที่สุดคือร้อยละ 81.4 รองลงมาอยากให้มีการตั้งกรรมการดูแล ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลกระทบต่อชุมชนจากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ร้อยละ 68.6 มีระบบการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลที่เกิดจากการท่องเที่ยวร้อยละ 64.3

9) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ในชุมชนท่าคา มีข้อเสนอแนะว่า

(1) การจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์เป็นเพียงคนกลุ่มเดียวทำให้ไม่มีการกระจายอย่างทั่วถึง ผู้ที่ได้รับประโยชน์มีเพียงกลุ่มเดียวที่ได้ประโยชน์ มีผู้ที่เคยร่วมกลุ่มแต่ต้องออกจากกลุ่มโฮมสเตย์เนื่องจากการจัดสรรนักท่องเที่ยวมีผู้ได้รับนักท่องเที่ยวเพียงกลุ่มเดียวทำให้ไม่กระจายนักท่องเที่ยว ควรที่จะกระจายนักท่องเที่ยวไปอย่างทั่วถึงและควรที่จะเปิดรับกลุ่มสมาชิกใหม่ เพื่อให้มีการกระจายรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นด้วย

(2) โปรแกรมการท่องเที่ยวควรเพิ่มมากขึ้นเพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวเบื่อเมื่อมาเที่ยวหลาย ๆ ครั้งควรเพิ่มโปรแกรมเพิ่มเติมจากการนำชมหิ้งห้อยและตลาดน้ำท่าคา จัดเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับหมู่บ้านอื่นๆ หรือสถานที่อื่นๆ ในอำเภวดึงเอกลักษณ์ของการเป็นสวนมะพร้าว การทำน้ำตาลมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว และให้ประโยชน์ตอบแทนกลับไปยังผู้ที่เป็นแหล่งสาริตจะทำให้เกิดกำลังใจดีขึ้น

(3) ควรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่านี้โดยเฉพาะปัญหาขยะในคลองท่าคาควรมีการจัดการให้ดีขึ้น

(4) ควรจัดตลาดน้ำในวันเสาร์อาทิตย์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่รู้ทำให้มาแล้วไม่เจอ

(5) ควรสร้างความเข้าใจกับชุมชนเรื่องการท่องเที่ยว

(6) คนในชุมชนบางส่วนคิดว่านักท่องเที่ยวเป็นคนแปลกหน้า กลัวเรื่องอาชญากรรม โจรกรรม และควรมีการดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวกับชาวบ้านในชุมชน

(7) ควรกำหนดเวลาในการพายเรือชมทิวทัศน์ในเวลากลางคืนเพราะทำให้ไม่ได้นอนเนื่องจากหมาเห่าเสียงดัง และควรมีการกระจายเสียงในชุมชนเกี่ยวกับเสียงของนักท่องเที่ยวที่ดังรบกวนโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวที่มารีสอร์ท

(8) ควรมีการควบคุมราคาสินค้าที่ตลาดน้ำ เพราะเมื่อตั้งราคาสูงจะทำให้นักท่องเที่ยวลดจำนวนลง รัฐควรเข้ามาดูแล

ตอนที่ 4 แผนการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ชุมชนท่าคา โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

ในการวิจัย เรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มาดำเนินการในการสร้างแผนการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้ประชุมอย่างไม่เป็นทางการจำนวน 5 ครั้ง โดยประชุมกลุ่มย่อย จนนำเสนอผลการวิจัยในข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การสร้างแผนการจัดการ ซึ่งได้กระบวนการสร้างแผนดังนี้

1. พูดคุยปัญหากับผู้นำกลุ่ม
2. ประชุมรับฟังปัญหาจากกลุ่มโฮมสเตย์ เรือพาย และกลุ่มอนุรักษ์ต้นลำพู
3. เก็บแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว
4. เก็บแบบสัมภาษณ์กับผู้ประกอบการโฮมสเตย์
5. เก็บแบบสัมภาษณ์กับคนในชุมชน
6. รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ นำเสนอแผนร่าง
7. นำเสนอแผนกลับคืนสู่ชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์
8. วิเคราะห์แผน ความเป็นไปได้ และนำเสนอเป็นแผนการจัดการจริง

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลให้การประชุมทราบแผนการจัดการทราบในการประชุมครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551 ดังนี้

1) การจัดการบ้านพัก

ปัจจุบันมีการจัดการบ้านพัก ให้มีความสะอาดอยู่แล้ว ควรมีมาตรฐานบ้านพัก ให้เป็นไปตามมาตรฐานโฮมสเตย์ โดยเฉพาะในด้านความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วม

2) ด้านความปลอดภัย

มีระบบรักษาความปลอดภัย เมื่อเกิดเหตุร้ายกับนักท่องเที่ยว เช่น มีวิทยุสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ มีการอบรมคนในชุมชนเกี่ยวกับความปลอดภัย การปฐมพยาบาลเบื้องต้น

3) ระเบียบและข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยว

กำหนดกฎระเบียบ ปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว ในการปฏิบัติตน ทำดีไว้ที่บ้านทุกหลัง หรือบอกตอนที่เข้าพัก เช่น การเข้าออกบ้าน การแต่งกาย การประพฤติตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสียงดังจะไปรบกวนเพื่อนบ้านที่ไม่ใช่ที่พักแบบโฮมสเตย์

4) การต้อนรับและลงทะเบียน

จุดเด่นของท่าคาของอัยยาศัยไมตรีของคนในท่าคา ควรมีจุดศูนย์กลางในการลงทะเบียนเข้าพัก เพื่อการจัดการอย่างเป็นระบบ และทราบข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว สร้างความประทับใจในการท่องเที่ยว เช่น มีน้ำมะพร้าวต้อนรับนักท่องเที่ยว

5) การจองที่พัก

ต้องทำระบบการจองที่พักใหม่ พบปัญหานักท่องเที่ยวโทรจองมาแล้วไม่มา เกิดปัญหาทำอาหารแล้วไม่มีนักท่องเที่ยวทำให้เสียเงินมากควรมีระบบวางเงินมัดจำล่วงหน้าโอนผ่านบัญชี แล้วเผด็จ กลับมายังตัวแทนเพื่อทราบเรื่องการโอนเงินทำให้เจ้าของบ้านเกิดความอุ่นใจ โดยมีขั้นตอนการจองห้องพัก มีดังนี้

(1) ใช้ระบบการโทรศัพท์ มีศูนย์กลางอยู่เพียงเบอร์เดียว

(2) ตอบรับการจอง อาจจะมีการใช้ระบบการเรียกเก็บค่าบริการบางส่วน เพื่อเป็นการป้องกันการไม่เข้าพักของนักท่องเที่ยวตามกำหนดเวลา ดังนั้นควรชี้แจงระยะการยกเลิกเข้าพักให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบด้วย

(3) จัดบ้านพักตามลำดับ กติกาของกลุ่ม

(4) เก็บรักษาข้อมูลการจองสำหรับการลงทะเบียนเข้าพัก

ในการประชุมครั้งที่ 4 นั้น ผู้วิจัยนำการประชุมโดยให้ชุมชนทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่าสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ไม่สามารถที่จะสร้างแผนการจัดการโดยตัวกลุ่มเองได้เนื่องจากปัญหาการขัดแย้งภายในกลุ่มโฮมสเตย์จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันเรื่องกฎ กติกา และระเบียบ ซึ่งปัญหาที่นักวิจัยพบมีดังนี้

1) ความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จากการวิจัยของนักวิจัยที่ได้เข้าไปรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจกันในระบบการกระจายนักท่องเที่ยว ทำให้สมาชิกบางคนเลิกรับนักท่องเที่ยว ทุกคนที่

เป็นสมาชิกไม่พูดคุยกันให้เข้าใจ มีผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์และใช้ข้ออ้างต่าง ๆ มาแจ้งเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ แต่ไม่สามารถเข้าใจได้ เนื่องจากเป็นปัญหาที่อยู่ในใจ บางคนไม่เข้าใจแต่ไม่พูดคุยกันในการประชุมเนื่องจากกลัวความขัดแย้ง เก็บปัญหาไว้ จนกลายเป็นความขุ่นข้องหมองใจ และทำให้เกิดปรากฏการณ์แบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ตามสภาพภูมิศาสตร์ และมีการรับนักท่องเที่ยวด้วยตนเอง ไม่นำเงินส่งมาให้กลุ่ม ตามข้อตกลง ทำให้เกิดความไม่เข้มแข็งขึ้น

2) สมาชิกกลุ่มไม่ถอดบทเรียน สภาพปัญหาของกลุ่มและยอมรับบทเรียนเหล่านั้นเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง

3) แผนการจัดการที่นักวิจัยได้เสนอกับชุมชนในการสร้างแผนจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอแผนดังนี้

(1) แผนการตลาดและประชาสัมพันธ์

การตลาดและประชาสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ทำให้การการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ในท่าคา เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ในท่าคาต้องทำให้ตลาดนักท่องเที่ยวมีสิ่งดึงดูดใจใหม่ๆ ที่จะต้องเสนอขาย มากกว่าการรอรอรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวหรือตั้งใจมาเที่ยวเพียงอย่างเดียว โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนดังนี้

(1.1) เพื่อส่งเสริมและเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ท่าคา

(1.2) เพื่อส่งเสริมและการพัฒนาบริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ให้มีบริการที่เหมาะสม มีคุณภาพ จัดให้มีมีัคคุเทศก์ที่เป็นระบบ

ซึ่งต้องใช้กลยุทธ์ทางการตลาด ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของแผน คือกลยุทธ์ด้านส่งเสริมการตลาดและการขาย โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ตลาดน้ำท่าคา เพิ่มสัดส่วนของกิจกรรมวันพักแรม เพื่อให้ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสูงขึ้น โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

- โฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของท่าคา
- จัดทำคู่มือการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ท่าคา โดยเน้นการแนะนำ

ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยังมีวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง

- ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว สร้างแนวทางในการโฆษณา

ประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม เช่น การสร้างเว็บไซต์เพื่อการติดต่อสื่อสารของกลุ่มโฮมสเตย์เอง

- ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานระบบบริการนำเที่ยว ด้านการตลาด การจัดการบริการก่อนการนำเที่ยว ระหว่างการท่องเที่ยว และมีการติดตามหลังการท่องเที่ยว โดยเน้นการให้ความสะดวกปลอดภัย ให้การศึกษาธรรมชาติ และวัฒนธรรม และการควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตนในการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีมีคุณภาพ

- สร้างเครือข่ายการส่งผ่านข้อมูลไปยังแหล่งท่องเที่ยว

- สร้างแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เสริมเข้ามาในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในท่าคา ดังตัวอย่างของโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อนำเสนอนักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมดังนี้

โปรแกรมที่ 1 ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ท่าคา

วันที่ 1 เดินทางถึงที่พักแบบโฮมสเตย์

นั่งเรือชมหิ่งห้อยแบบธรรมชาติ โดยเรือพายของคนท่าคา

วันที่ 2 ตื่นเช้าใส่บาตร

ขึ้นชมตลาดน้ำท่าคา (วันขึ้น/แรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ)

ตอนกลางวันนั่งเรือยนต์ท่องน้ำไปชมสวนยาจัด และการทำยาจัด

จากนั้นเดินทางไปเที่ยวชมสวนองุ่น ชมการทำน้ำตาลมะพร้าว

โปรแกรมที่ 2 ท่องเที่ยวอัมพวา

วันที่ 1 เดินทางถึงที่พักแบบโฮมสเตย์

นั่งเรือชมหิ่งห้อยแบบธรรมชาติ โดยเรือพายของคนท่าคา

วันที่ 2 ตื่นเช้าใส่บาตร

ขึ้นชมตลาดน้ำท่าคา (วันขึ้น/แรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ)

ไปดูการขึ้นต้นมะพร้าว ปาดจั่นมะพร้าว เก็บน้ำตาลจากต้น

ดูการเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว การทำ การบรรจุน้ำตาลมะพร้าว ชื่อของที่ระลึกจาก

น้ำตาลมะพร้าว

นั่งเรือไปตลาดอัมพวา เที่ยวชมตลาดอัมพวายามเย็น

(2) แผนการจัดการมาตรฐานที่พักและบริการ

การจัดการมาตรฐานที่พักและบริการเป็นสิ่งสำคัญสำหรับกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อให้เกิดมาตรฐานด้านที่พักโดยเฉพาะด้านมาตรฐานโฮมสเตย์ที่มี 8 มาตรฐานและ 43 ตัวชี้วัด

- เนื่องจากปัจจุบันบ้านพักโฮมสเตย์ในกลุ่มโฮมสเตย์ที่ท่าคานั้นได้รับมาตรฐานในเรื่องของที่พัก ห้องน้ำ สร้างระบบการประเมินมาตรฐานภายในชุมชน โดยสมาชิกกลุ่มช่วยประเมินกันเองภายในชุมชน นำไปสู่การปรับปรุงเพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งกลุ่มบ้านสมาชิก

- จัดสร้างมาตรฐานอื่นๆที่ยังไม่ได้รับ ได้แก่ มาตรฐานด้านความปลอดภัย การจัดเวรยาม โดยการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น สร้างระบบมาตรฐานให้ดียิ่งขึ้น

(3) แผนการจัดการความปลอดภัย

เป็นแผนการจัดการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับทั้งชุมชนและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

- การสร้างระบบ สร้างความเข้าใจกับสมาชิกกลุ่มเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในชุมชน หรือกับนักท่องเที่ยว ต้องดำเนินการอย่างไร การแจ้งเหตุ แจ้งเตือนภายในชุมชน หรือการแจ้งเตือนนักท่องเที่ยว เป็นต้น

- การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในชุมชน

- การสร้างความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว กำหนดระยะเวลาในการท่องเที่ยว แจ้งเป็นระเบียบให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ เพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้น

- ในการล่องเรือชมหิ่งห้อย ปัจจุบันมีชูชีพเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรออกเป็นกฎระเบียบในการนั่งเรือชมหิ่งห้อย นักท่องเที่ยวต้องใส่ชูชีพตลอดระยะเวลาการเดินทางชมหิ่งห้อย

(4) แผนการพัฒนากลุ่มการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ การอบรม การดูงาน

ในการพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์ควรมีการพัฒนากลุ่มในด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยเฉพาะการศึกษาระบบการจัดการ ระบบของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มอื่นๆในประเทศไทย เพื่อนำมาปรับแก้และใช้ในกลุ่มโฮมสเตย์ ซึ่งมีรายละเอียดของแผนการจัดการดังนี้

- จัดการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ให้มีความรู้ความและเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวในลักษณะการเข้าพัก/การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

- การให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ และระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของหิ่งห้อย ความรู้ด้านหิ่งห้อย เพื่อสามารถอธิบายให้กับนักท่องเที่ยวได้

- จัดฝึกอบรมและพัฒนาสมาชิกโฮมสเตย์ ด้านภาษา ด้านการให้บริการเพิ่มขึ้น

- จัดฝึกอบรมความรู้เรื่องมาตรฐานในทุกกิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มได้ทำ โดยเรียงลำดับจากความต้องการของสมาชิกเป็นหลัก เช่น การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ฯลฯ

(5) แผนการจัดการการบริหารจัดการระบบ

การจัดการทั่ว ๆ ไป ทั้งการจัดกลุ่ม เพื่อพัฒนากลุ่มโฮมสเตย์ให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และการจัดการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มากยิ่งขึ้น

ในแผนการจัดการบริหารระบบ ต้องดำเนินการดังนี้

- การพัฒนาระบบการจอง การลงทะเบียน การเข้าพัก การปรับกฎระเบียบของกลุ่มโฮมสเตย์ ให้เป็นไปอย่างมีหลักธรรมาภิบาลในการดำเนินการ โดยมีขั้นตอนการจองห้องพัก มีดังนี้

ก. ใช้ระบบการโทรศัพท์ มีศูนย์กลางอยู่เพียงเบอร์เดียว

ข. ตอบรับการจอง อาจจะมีการใช้ระบบการเรียกเก็บค่าบริการบางส่วน เพื่อเป็นการป้องกันการไม่เข้าพักของนักท่องเที่ยวตามกำหนดเวลา ดังนั้นควรชี้แจงระยะเวลายกเลิกเข้าพักให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบด้วย

ค. จัดบ้านพักตามลำดับ กติกาของกลุ่ม

ง. เก็บรักษาข้อมูลการจองสำหรับการลงทะเบียนเข้าพัก

- ในการลงทะเบียนเข้าพัก เพื่อให้ทราบจำนวนนักท่องเที่ยว สร้างระบบความปลอดภัย ระบบการลงทะเบียนสำหรับนักท่องเที่ยว มีแบบฟอร์มการลงทะเบียน ดังตัวอย่างที่แนบมา และนำเก็บอย่างเป็นระบบ จะทำให้กลุ่มโฮมสเตย์ ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

ใบลงทะเบียนการเข้าพักกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนท่าคา

ชื่อ-สกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

โทรศัพท์.....

จำนวนผู้ที่เข้าพัก.....

วันที่เข้าพัก.....วันที่ออกจากที่พัก.....

วัตถุประสงค์ในการเข้าพัก.....

.....

บ้านที่เข้าพักแบบโฮมสเตย์.....

.....

- ในการเข้าพัก สร้างข้อตกลงระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ในการปฏิบัติต่อกัน นักท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเดียวกัน เช่น การต้อนรับแขกต้องทำอะไร เจ้าของบ้านควรออกมาต้อนรับด้วยตนเอง ณ ที่ทำการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความอบอุ่นของนักท่องเที่ยวและสร้างความคุ้นเคยกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน การต้อนรับด้วยน้ำมะพร้าวซึ่งเป็นของท้องถิ่น

ที่หาได้ง่าย แต่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว หรือบ้านไหนไม่มีน้ำมะพร้าวน่าจะมีการต้อนรับด้วยน้ำสมุนไพรมะพร้าวที่หาได้ในท้องถิ่น

- ระหว่างการเข้าพักของนักท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างเป็นระบบ ความต้องการในการดูหิ้งห้อยต้องดำเนินการอย่างไร สร้างความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตัวในการชม กลุ่มควรสร้างกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวในการเข้าพัก การเที่ยวชมหิ้งห้อย หรือการล่องเรือชมธรรมชาติ

- ระบบภายหลังการเข้าพัก ควรมีระบบประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักอย่างเป็นระบบเพื่อให้ทางกลุ่มสามารถนำผลนั้นมาประเมิน และปรับปรุงได้

(6) แผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท่าคา

เป็นแผนการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวในท่าคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ต้นลำพู ที่เป็นแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัยของหิ้งห้อย และอนุรักษ์ลำคลองให้มีความสะอาด ใส เพื่อให้เกิดศักยภาพในการท่องเที่ยวโดยมีกิจกรรมดังนี้

- การอนุรักษ์ต้นลำพู ปัจจุบันการจ่ายเงินส่วนหนึ่งที่เป็นรายได้จากกลุ่มเรือพายให้กับบ้านที่มีต้นลำพู ช่วยดูแลและอนุรักษ์เป็นสิ่งดีอยู่แล้ว ควรดำเนินการต่อไป และควรรักษากฎระเบียบกันอย่างเคร่งครัดในการนำส่งให้กับทางกลุ่ม
- การอนุรักษ์ต้นลำพู ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เนื่องในเทศกาลวันสำคัญควรจัดให้มีการปลูกต้นลำพูเพิ่มเติม หรือส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะกลุ่มใหญ่ปลูกต้นลำพูร่วมกับชาวบ้าน โดยทางชุมชนเป็นผู้เพาะต้นกล้าเตรียมไว้
- กิจกรรมรณรงค์คลองสวย น้ำใส เพื่อให้ลำคลองท่าคา คงความสวยงามเหมาะกับการท่องเที่ยวโดยการรณรงค์การจัดเก็บขยะในคลองท่าคา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา อำเภอดำรงวิทยารพบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา พบว่า ลักษณะของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-29 ปี มาท่องเที่ยวกับเพื่อนมากที่สุด ต้องการมาท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน รู้ข้อมูลด้านโฮมสเตย์จากเพื่อน รองลงมาคืออินเทอร์เน็ต ฟังพอใจในกิจกรรมการต้อนรับที่น่าประทับใจจากเจ้าของบ้านและสมาชิกกลุ่มมากที่สุด มีความรู้สึกเหมือนเป็นญาติ โดยมีความพึงพอใจรวมในกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28

2. กลุ่มโฮมสเตย์บ้านท่าคา เป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่สร้างขึ้นมาอย่างเป็นทางการโดยการชักนำของหน่วยงานของรัฐคือ พัฒนาชุมชนตำบล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดระบบการบริหารงานโดยมีประธานกลุ่ม เลขานุการ และเหรัญญิก จัดการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง โดยการนัดหมายจากประธานกลุ่ม ส่วนใหญ่ของผู้ร่วมกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นในการประชุมได้ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ ตลาดน้ำท่าคา และกิจกรรมการทำน้ำตาล กิจกรรมการดูหิ่งห้อยในเวลากลางคืน ระบบการจัดการที่มักเป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีระบบการมัดจำเงินล่วงหน้า มีระบบการจองผ่านโทรศัพท์มาที่ประธานกลุ่มๆ มีการลงทะเบียนในลักษณะสมุดเยี่ยมไม่มีรายละเอียดค่าธรรมเนียมต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ ไม่เคยมีการศึกษาดูงานโฮมสเตย์อื่นๆ เป็นกลุ่ม มีเพียงประธานกลุ่มกับสมาชิกบางคนเท่านั้นที่เคยไปดูงาน แต่เคยรับการอบรมมัคคุเทศก์ และอบรมภาษาอังกฤษบ้างแต่ไม่ทุกคน ขาดกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น กิจกรรมศิลปะพื้นบ้านของชุมชน กิจกรรมการต้อนรับ กิจกรรมบันเทิง ฯลฯ พบปัญหานักท่องเที่ยวไม่เข้าใจในลักษณะการพักแบบโฮมสเตย์ต้องการความสะดวกสบายทำให้ทางกลุ่มต้องการที่จะเอาใจนักท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงลักษณะห้อง ที่อยู่อาศัยทำให้เกิดการลงทุน และคิดว่าควรมีกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยวภายในชุมชน

เป็นกลุ่มชุมชนที่มีศักยภาพ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สูง มีแหล่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแบบนิเวศ เพราะมีเอกลักษณ์ที่สำคัญคือ ตลาดน้ำท่าคา ที่มีเอกลักษณ์จัดนัดเฉพาะวันข้างขึ้นหรือแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ เป็นตลาดน้ำที่ยังคงวิถีชีวิตเดิมๆ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่อยู่ในกระแสนิยม เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวโหยหาอดีต (nostalgia) ของคนเมืองที่โหยหาความเป็นไทย และต้องการหนีจากสภาพความเป็นเมือง

ไปสู่ความเป็นส่วนตัวหรือกลับสู่ความเป็นธรรมชาติ นักท่องเที่ยวต้องการมาเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ใช้ชีวิตที่เรียบง่ายเป็นธรรมชาติ แต่ปัญหาของกลุ่มโฮมสเตย์ที่พบคือ การขาดระบบการจัดการที่เป็นระบบ นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกภายในกลุ่ม ถึงแม้จะมีการประชุมพูดคุยกัน แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะความไม่เป็นระบบ ซึ่งจำเป็นต้องสร้างระบบการจัดการและทุกคนในกลุ่มต้องรักษาระเบียบ ระบบ ไว้ เพื่อความยั่งยืนและความเข้มแข็งของสมาชิกกลุ่ม

3. ความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนในบ้านท่าคา พบว่าส่วนใหญ่คิดว่าการมีการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาใด และคิดว่ามีผู้ได้รับประโยชน์เพียงสมาชิกกลุ่มที่รับนักท่องเที่ยวเข้าพักจากการจ่ายค่าที่พักเท่านั้น ส่วนชาวบ้านในชุมชนได้ประโยชน์จากการพาเรือชมหิ่งห้อย การขายของในตลาดน้ำท่าคา อยากให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ลำน้ำคลองให้ใสขึ้นกว่านี้ หรือการอนุรักษ์ต้นลำพู ส่งเสริมการปลูกต้นลำพูมากกว่านี้เพื่อให้มีหิ่งห้อย และจะได้มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากๆ สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน แต่อย่างไรก็ตามก็พบปัญหาเรื่องของเสียงที่นักท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรำคาญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลากลางคืน เมื่อเข้าไปเที่ยวชมหิ่งห้อย แต่ไม่มาก คิดว่าควรออกกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว และควรเปิดโอกาสในการรับสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์เพิ่มเติม

1) แผนการจัดการสำหรับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในท่าคา ควรมีแผนการจัดการที่เป็นแผนกิจกรรมเพื่อให้การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในท่าคาเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยมี แผนการตลาดและประชาสัมพันธ์ แผนการจัดการมาตรฐานที่พักและบริการ แผนการจัดการความปลอดภัย แผนการพัฒนาศักยภาพนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์ การอบรม การดูงาน แผนการจัดการการบริหารจัดการระบบ และแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท่าคา

4. ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ที่บ้านท่าคา เป็นสถานที่ที่มีศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก แต่ขาดการจัดการที่เป็นระบบในการจัดการกลุ่มโฮมสเตย์ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้และความเข้าใจในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้ความเข้าใจ สนับสนุนงบประมาณ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการคิด การตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท่าคา

(2) เสริมสร้างการโฆษณา ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การฝึกอบรม เพื่อให้คนในชุมชนท่าคามีสักยภาพทางด้านการให้บริการ การท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

(3) หน่วยงานรัฐ สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ สร้างความเข้าใจในด้านการลงทุนเพิ่มเติมเพื่อสนองต่อนักท่องเที่ยวจะทำให้ชาวบ้านหรือสมาชิกกลุ่มประสบปัญหาหนี้สิน นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในท่าคา การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นรายได้เสริมไม่ใช่รายได้หลักไม่ควรเน้นหาประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากจนทำลายสภาพแวดล้อมหรือวิถีชีวิตแบบเดิม การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ควรเน้นสภาพวิถีชีวิตเดิม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการชื่นชมวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี สภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อเกิดเอกลักษณ์ที่ดีของชุมชน

2) ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

(1) การบริหารจัดการกลุ่มโฮมสเตย์ ควรมีการประชุม ตกลง ในการดำเนินการ ออกเป็นกฎระเบียบที่ทุกคนยอมรับ และควรเคร่งครัดกับการรักษาระเบียบ กฎเกณฑ์ มีการตรวจสอบ โปร่งใส โดยมีผู้รับผิดชอบที่ได้รับการคัดเลือก และใช้ระบบหมุนเวียนอย่างสม่ำเสมอ

(2) ชุมชนหาเอกลักษณ์ความเป็นตัวตน จุดแข็งของชุมชน สิ่งดึงดูด เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

(3) ทำการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสน

(4) พัฒนาปรับปรุงป้ายสื่อความหมายต่างๆ ให้ชัดเจน

(5) ควรมีแผนพื้บนแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนท่าคา

(6) จัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรในชุมชน จัดให้เป็นระบบ หรือใช้วันสำคัญทางประเพณี มาเป็นจุดดึงดูดในการท่องเที่ยว จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

(7) ควรมีการกำหนดจุดในการท่องเที่ยว เช่น การเข้าชมการเคี้ยวน้ำตาล ควรไปตอนกี่โมง ที่ไหน อย่างไร จะทำให้เกิดระบบมากยิ่งขึ้น และควรมีค่าตอบแทนสำหรับสถานที่ที่เข้าชมด้วย

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องขีดความสามารถที่จะรองรับได้ของชุมชน ทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนในอนาคต

(2) ควรมีการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดินเนื่องมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนท่าคา

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ. 2540. การวิจัยปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน.
กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ.เอ็น.ที.
- กรุณา เตชะติวงศ์ ณ อยุธยา. 2537. HOMESTAY : รูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. รายงานสรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
กรุงเทพมหานคร.
- _____. 2544. สรุปการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง จัดโฮมสเตย์อย่างไร
ไม่ให้ผิดทาง 25 พฤษภาคม 2544. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2544. สรุปการบรรยายพิเศษการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัด Home
stay (Community Based Tourism and Home saty) โดย Dr. Erik Holm Petersen.
กรุงเทพฯ.
- _____. 2545. การท่องเที่ยวและการต้อนรับนักท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (มปป.). คู่มือแนวทางการจัดการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Baan Phak)
HOME STAY. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เกรียง จิตติจำเริญพร. 2545. บ้านพักแรม HOME STAY : CHAMBRE D' HOTE. จุลสารการ
ท่องเที่ยว. 21(3) : 5 - 8.
- ขนิษฐา วิเศษสาร. 2544. จิตวิทยาทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : งานตำราและ
เอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหารลาดกระบัง.
- ชูวิทย์ ศิริเวชกุล. 2544. การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์ (Community Based
Tourism and Homestay). จุลสารการท่องเที่ยว. 20(2) : 52 – 56.
- นางลักษณ์ อยู่เย็นดี. 2546. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความชอบในการเข้าร่วมกิจกรรม
โฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว : ธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย
(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : ซี.พี.บุ๊คสแตนด์การ์ด.

- ปิยะ หนูนิล. 2547. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่องิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ
การให้บริการในอุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญา
โท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- ป้อมศักดิ์ ทองเนื้อแท้. 2544. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเที่ยวชมบ้านควายไทย.
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- พิษณุ วงษ์เกษม. 2548. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่า
อนุรักษ์ภูพระบาท อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2543. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและ
จัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
และสภาตำบล (สต.) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- มานิช การพนักงาน. 2548. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- รัตนภรณ์ มหาศรานนท์. 2546. ความต้องการโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สถาบันราชภัฏธนบุรี. กรุงเทพมหานคร.
- ราไฟพรรณ แก้วสุริยะ. 2545. โครงการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกาะ
เกร็ด จังหวัดนนทบุรี. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.
(เอกสารโรเนียว)
- วชิราภรณ์ โลหะชาละ. 2545. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเลือกใช้
บริการที่พักในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
เชียงใหม่.
- วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. 2545. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของธุรกิจนำ
เที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำโขง : กรณีศึกษาแม่สลองทาว์. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- วรวิธ จิวนุพันธ์ และคณะ. 2549. “โฮมสเตย์บ้านท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม”. TRIPS MAGAZINE. (กรกฎาคม 2549) : 90 – 95.
- วรภรณ์ ศรีแก้ว. 2548. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวใน
เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2547. กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์. คู่มือการ
จัดสรรโฮมสเตย์มาตรฐานไทยและการกำหนดตราสัญลักษณ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย.
กรุงเทพมหานคร.

<http://www.homestayfanclub.com/> เข้าถึงในวันที่ 31 พฤษภาคม 2549

[www. Homestaythailand.com](http://www.homestaythailand.com) เข้าถึงในวันที่ 31 พฤษภาคม 2549

www.human.rru.ac.th/icon/Seminar/research.doc เข้าถึงในวันที่ 21 สิงหาคม 2549

ภาคผนวก

เลขที่แบบสอบถาม □□□

แบบสอบถาม

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา อำเภอดำรงวิทยะ
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

แบบสอบถามสอบถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการ
จัดการด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบโฮม
สเตย์ของโฮมสเตย์บ้านท่าคา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงใน ☐ หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงกับ
สภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของท่าน

1. เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง
2. อายุ	☐ ต่ำกว่า 20 ปี	☐ 20 – 29 ปี
	☐ 30 – 39 ปี	☐ 40 – 49 ปี
	☐ 50 – 59 ปี	☐ 60 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพการสมรส	☐ โสด	☐ สมรส
	☐ หม้าย/หย่าร้าง	
4. ระดับการศึกษา	☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา
	☐ อนุสัญญา/ประกาศนียบัตร	☐ ปริญญาตรี
	☐ ปริญญาโท	☐ ปริญญาเอก
	☐ อื่นๆ (ระบุ)	
5. อาชีพ	☐ นักเรียน/นิสิต นักศึกษา	☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
	☐ พนักงานบริษัทเอกชน	☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
	☐ รับจ้างทั่วไป	☐ เกษตรกร
	☐ อื่นๆ (ระบุ)	

6.รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....บาท

7.วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านท่าคาครั้งนี้ (ให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

☐ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

☐ เพื่อเรียนรู้ประเพณี และวิถีชีวิตชาวบ้าน

☐ เพื่อจัดประชุม/สัมมนา

☐ เพื่อเยี่ยมชมและศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน

☐ อื่นๆ (ระบุ)

8.ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวของท่าน

☐ มาคนเดียว

☐ มากับเพื่อน

☐ มากับคณะท่องเที่ยว

☐ มากับครอบครัว/ญาติ

☐ มากับสถานศึกษา/ที่ทำงาน

☐ อื่นๆ (ระบุ)

9.จำนวนผู้ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มของท่านรวมทั้งสิ้น.....คน (รวมตัวท่านด้วย)

10.ท่านทราบข้อมูลของโฮมสเตย์บ้านท่าคาจากสื่อใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เพื่อน/ญาติ

☐ นิตยสาร/วารสาร

☐ บริษัทท่องเที่ยว

☐ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

☐ อินเทอร์เน็ต

☐ อื่นๆ (ระบุ)

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องให้ตรงกับความรู้สึกของท่าน

5 = พึงพอใจมากที่สุด, 4 = พึงพอใจมาก, 3 = พึงพอใจปานกลาง, 2 = พึงพอใจน้อย, 1 = พึงพอใจน้อยที่สุด

หัวข้อประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. ด้านที่พัก					
1.1 บ้านพักมีความคงทน ไม่อยู่ในสภาพชำรุด					
1.2 ความสะอาดของบ้านพัก ไม่มีกลิ่นอับ					
1.3 ความสะอาดของที่นอนและเครื่องนอน					
1.4 ความสะอาดของห้องน้ำและห้องส้วม					
1.5 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นภายในบ้านพัก					
1.6 บรรยากาศของสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านพัก					
2. ด้านอาหาร					
2.1 ชนิดของอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้าน					
2.2 รสชาติของอาหาร					

2.3 ความสะอาดของภาชนะที่ใช้					
2.4 ความสะอาดของน้ำดื่มและน้ำใช้					
2.5 จำนวนร้านอาหารในชุมชนที่คอยให้บริการ					
3. ด้านความปลอดภัย					
3.1 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว					
3.2 การจัดสถานที่จอดยานพาหนะไว้อย่างปลอดภัย					
4. ด้านการจัดการ					
4.1 ความสะดวกในการติดต่อจองบ้านพักล่วงหน้า					
4.2 การให้รายละเอียดเกี่ยวกับค่าบริการต่างๆ ก่อนการเดินทาง					
4.3 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว					
5. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว					
5.1 การต้อนรับด้วยอวยชัยไมตรีของเจ้าของบ้าน					
5.2 กิจกรรมการนั่งเรือชมหิ่งห้อย					
5.3 กิจกรรมตกบาตรตอนเช้า					
5.4 กิจกรรมการนั่งเรือชมตลาดน้ำ					
5.5 การเที่ยวชมการทำน้ำตาลปึกของคนในชุมชน					
6. ด้านสภาพแวดล้อม					
6.1 ชุมชนยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม					
6.2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ บ้านที่ ร.5 เสด็จประพาส					
6.3 ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว					
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม					
7.1 จำนวนร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกในชุมชน					
7.2 มีสินค้าซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนจำนวนมาก					
7.3 ราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพ					
7.4 ค่าใช้จ่ายในการมาท่องเที่ยวครั้งนี้					
8. ด้านการส่งเสริมการตลาด					
8.1 มีคู่มือหรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว					
8.2 การเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว					

ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต					
-------------------------------	--	--	--	--	--

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของนักท่งเกี่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

บ้านพักโฮมสเตย์ของคุณลุงจรูญ เจือไทย

บ้านพักโฮมสเตย์ของคุณลุงทรัพย์ ผ่องเพชร

บ้านพักโฮมสเตย์ของคุณทวีป เจือไทย

บ้านพักโฮมสเตย์ของคุณสมหมาย

บ้านพักโฮมสเตย์ของผู้ใหญ่ไธ

บ้านพักโฮมสเตย์ของคุณศิริ

กระบวนการทำน้ำตาลมะพร้าวในบ้านท่าคา

ตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยวทำคา แบบท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตักบาตรในตอนเช้า

เที่ยวชมตลาดน้ำท่าคาในวัน 2 คำ 7 คำ และ 12 คำ

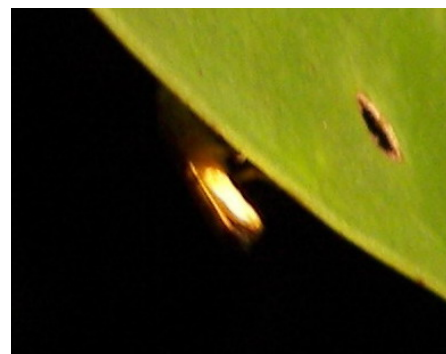
นั่งเรือชมวิถีชีวิต 2 ฟังคลอง

ไปดูกระบวนการทำยาจืด

เที่ยวชมสวนองุ่น

นั่งเรือพายไปดูหิ่งห้อยในตอนกลางคืน

เจ้าของบ้านโฮมสเตย์เตรียมมะพร้าว
ให้นักท่องเที่ยวได้ชิมสร้างความ
ประทับใจ

นักท่องเที่ยวทดลองปอกมะพร้าว

อาหารสำหรับใส่บาตรที่เจ้าของบาตรจัดเตรียมไว้

บรรยากาศการใส่บาตรในตอนเช้า ของนักท่องเที่ยว

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	กัลยาณี กุลชัย
ตำแหน่งทางวิชาการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
วันเดือนปีเกิด	11 มิถุนายน 2510
สถานที่เกิด	พิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	
2528	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว
2532	ศิลปศาสตรบัณฑิต(ศศบ.) วิชาเอก สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2538	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วทม.) สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถานที่ทำงาน	ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
ผลงานวิจัย	1.พีรชัย กุลชัย และกัลยาณี กุลชัย. 2547. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรุงเทพฯ. 2.กัลยาณี กุลชัย และพีรชัย กุลชัย.2548. พฤติกรรม ทักษะ และปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคผักอินทรีย์ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ.